

1981/82:70

Onsdagen den 3 februari fm.

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 26 januari.

2 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1981/82:98 till trafikutskottet

3 § Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1981/82:15 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82

Skatteutskottets betänkande

1981/82:27 Ändrade avdragsregler för vissa forskottsräntor

Vad utskotten hemställt bifölls.

4 § Allmänpolitisk debatt

Anf. 1 OLOF PALME (s):

Herr talman! Det känns starkt frestande att inleda denna debatt med att framhålla att Sverige befinner sig i utförsbacken. Det gäller vår ekonomi, och det gäller även andra områden. Skillnaden är att åker man skidor, kommer man lyckligt ner, kanske. Går det utför i ekonomin, hamnar man förr eller senare ofrånkomligen i diket.

Jag läste häromdagen en tidningsintervju med statsministern. Intervjun handlade om regeringens ekonomiska politik.

Regeringens politik hade varit framgångsrik och modig, förklarade statsministern.

Jag ber att få gratulera till framgångarna.

Under Thorbjörn Fälldins tid, med borgerlig majoritet i riksdagen, har priserna stigit med över 80 %. En liter mjölk kostade 1976 1:57 kr. Den kostar i dag 3:25 kr. Det är över 100 % mer.

Onsdagen den
3 februari 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

Under samma tid har våra utlandsaffärer gått med stora underskott. Den svenska statens utlandsskuld har vuxit från ingenting till 60 000 milj. kr. – de borgerliga regeringarna har skuldsatt oss med drygt 14 000 kr. per förvärsarbetande svensk.

Under samma tid har statsfinanserna raserats. Statsskulden har mer än fyrdubblats, industriinvesteringarna sjunkit med 25 % och tillväxten i ekonomin varit usel. Hade vi bara haft samma tillväxt som under den socialdemokratiska regeringen i början av 1970-talet, hade vi nu haft 60 miljarder mer att röra oss med – en helt avgörande skillnad.

Flera år kunde man ändå hålla uppe sysselsättningen. Men nu ökar arbetslösheten snabbt. 1981 var arbetslösheten högre än något tidigare år i den moderna arbetslöshetsstatistiken, 108 000 personer i genomsnitt. Och nu blir det värre. I ett län som Norrbotten är arbetslösheten i dag 13 %.

Det går allt fler arbetssökande – jag tror att antalet är tio – på varje ledigt jobb. 50 000 ungdomar är arbetslösa.

Thorbjörn Fälldin är belåten med resultatet av sina ansträngningar. Jag tror knappast att belåtenheten delas av människor i gemen, möjligen av dem som gjort stora förtjänster på den borgerliga politiken – fastighetsspekulanter, stora aktieägare och stora skogsägare. Men den delas icke av den stora majoriteten av arbetare och tjänstemän som fått se sin realinkomst minska, icke av alla de barnfamiljer som blivit hårt pressade av höjda matpriser och höjda hyror och sannerligen inte av alla arbetslösa ungdomar, liksom inte heller av alla de regioner som pressas av arbetslöshet.

Herr talman! Det har inte blivit bättre i Sverige under de borgerliga regeringarnas tid. Det har blivit sämre.

Den borgerliga majoriteten i Sveriges riksdag – hur den än har formerat sig i regeringsställning – har inte förmått ge landet en politisk ledning.

Det är en orimlighet att styra Sverige i strid med halva folket. Detta är en annan viktig slutsats av de senaste fem åren i svensk politik.

Jag är beredd att hålla med dem som hävdade att det var en historisk nödvändighet för de borgerliga att efter valsegern 1976 bilda en borgerlig trepartiregering. Till detta var de bundna genom egna utfästelser och genom väljarnas förväntningar.

Men jag tror att väldigt många är beredda att hålla med mig när jag konstaterar att den andra borgerliga trepartiregeringen 1979 var ett historiskt misstag.

Redan den första mandatperioden hade visat vad en borgerlig blockpolitik innebär. Den andra mandatperioden har med all önskvärd tydlighet demonstrerat vilka allvarliga följder en sådan politik får. Den nu framlagda budgeten och finansplanen innehåller bevisen för detta.

På vad sätt hänger då ordningen i Sverige samman med den borgerliga blockpolitiken?

Det har för det första att göra med politikens förankring. Den borgerliga blockpolitiken har utformats som en köpslagan mellan moderater, center och folkparti. När kompromisserna väl har träffats, har man ängsligt bevakat det som uppnåtts, och man har inte givit utrymme för hänsynstagande till andras

meningar och andra intressen.

Man har inte ens velat ge utrymme för en diskussion av de egna förslagen. "Här diskuterar vi inte – här voterar vi", är det mest beryktade uttrycket för denna blockpolitikens innersta väsen. Denna inställning är en förolämpning, inte i första hand mot oss som här i riksdagen har att granska vad den borgerliga majoriteten har för sig, utan mot alla de medborgare vilkas ekonomiska och sociala förhållanden direkt berörs av den förda politiken.

Denna hantering har skapat en känsla hos stora delar av det svenska folket av att vara ställda utanför. Därmed har tilltron till statsmakterna, till regering och riksdag, undergrävt. Det är en allvarlig konsekvens av den borgerliga blockpolitiken.

En ytterligare dimension gäller, för det andra, politikens inriktning. I denna köpslagan mellan moderater, center och folkparti är det högern som i praktiskt taget alla frågor till sist har tagit hem spelet. Det har man gjort genom en kombination av skicklighet och fräckhet. Låt mig gärna ge herr Bohman det erkännandet.

Allt fler medborgare konstaterar att politiken inte är utformad för att tillvarata hela folkets intresse, utan för att gynna vissa grupper, som har lyckats skaffa sig ett särskilt stort inflytande på de borgerliga partierna. Det är de besuttna och redan tidigare privilegierade som har gjort vinsterna – de enda vinsterna – på den borgerliga politiken.

Därmed har legitimiteten i den förda politiken undan för undan försvagats. Det innebär att man inte kan räkna med att det som riksdagen beslutar skall bli bestående inslag i det ekonomiska och sociala livet. Det skapar oklarhet om framtiden och försvårar möjligheterna till en långsiktig planering både för företag och för hushåll.

För det tredje handlar det om politikens resultat.

Några av dessa mycket dåliga resultat har jag nyss redovisat. Det var naturligtvis inte er avsikt. Ni hade så goda ambitioner och gav så stora löften, om 400 000 nya jobb, sänkta skatter, 10 000 kr. i vårdnadsbidrag, ingen kärnkraft och allt det andra. Men med facit i handen kan vi nu konstatera att den borgerliga regeringen mycket snabbt tappade kontrollen över statsfinanserna, med för landet förödande resultat. Utgifterna steg snabbare än någonsin, men inkomsterna stagnerade och sjönk, och då måste det ju bli oerhörda underskott.

Vi kan också med facit i handen konstatera att de borgerliga regeringarna i nästan varje läge bedrivit en felaktig ekonomisk politik. Ni har stimulerat konjunkturen när ni borde ha hållit igen, bromsat när ni borde ha hållit uppe efterfrågan.

Vi har i vår motion visat hur med nästan sömngångaraktigt säkerhet man har drivit en felaktig politik. År 1979, när man borde ha bromsat, då spädde man på konjunkturen inför valet. År 1980, när lågkonjunkturen just bröt igenom, då stramade man åt. Det hade nästan varit bättre om man inte hade gjort någonting alls mot konjunkturen.

Mycket av dessa felbeslut har att göra med en ofruktbar blockpolitik och

ständiga inbördes strider.

Och när ni kunde enas, så var det i allt väsentligt högerns recept som ni skrev ut. Det var nedskärningarnas och pessimismens väg som ni slog in på. Det var föreställningen att folket måste få det sämre för att näringslivet skulle få det bättre. Men ju mer ni har försämrat för folket, desto sämre har det gått för näringslivet.

Vanligt folk får ständigt höra att de måste göra uppoffringar för landets skull – det har de fått höra från alla borgerliga partier – och det är de säkert beredda till. Men när dessa uppoffringar bara leder till nya krav på uppoffringar, samtidigt som de välbeställda får särskilda förmåner, då drabbar det tilltron till landets ledning.

Låt mig därför än en gång understryka att det är en orimlighet att styra Sverige i strid med halva folket. Blockpolitiken, vare sig den bedrivs i regeringen eller direkt i riksdagen, har skadat tilltron till statsmakterna. Den har medverkat till en inriktning av politiken som mycket stora grupper av medborgare uppfattar som djupt orättvis. Den har försatt landet i en utomordentligt allvarlig ekonomisk och social situation.

Den fråga man mot denna bakgrund har rätt att ställa till de borgerliga partierna är denna: Hur skall ni ändra er politik så att vi på nytt kan få ordning och reda i Sverige? Den hittillsvarande politiken har misslyckats – det vet vi. Hur skall ni ändra er politik för att åter få Sverige på fötter?

Finansplanen ger inte något svar på den frågan. Den är i stort sett ett viljelöst och slappt dokument – dessutom ganska teknokratiskt. Fromma förhoppningar blandas med allmänna förmaningar. Den ger inte besked om hur man tänker sig att få landet på fötter igen. Regeringen söker dölja den växande arbetslösheten och det sjunkande sparandet så gott det går. För oss socialdemokrater är sparandet liktydigt med att sätta undan för att bygga för framtiden, och det gjorde vi på vår tid. För de borgerliga partierna tycks sparandet betyda nedskärningar och social nedrustning. Jag sade i september 1980 att fru Karin Söder sannolikt blir den första socialminister som signerar en begynnande social nedrustning. Det har besannats.

Denna gång står försämringen av sjukförsäkringen främst i blickpunkten. Regeringen vill tydligen införa tre fyra karensdagar vid sjukdom. Det betyder att man i det svenska samhället vill återinföra en gammal klassgräns, som vi trodde hörde till det förflutna. Längre var det ju så att tjänstemännen på kontoret hade sjuklön, medan arbetarna ute i verkstaden inte fick någon ersättning alls under ett antal dagar när de var sjuka. Det fanns ingen rimlig förklaring till denna skillnad i den sociala behandlingen av människor. En erfaren verkstadsarbetare i tungt, hårt och slitsamt arbete och kanske en bit upp i åren fick ingen ersättning. Men han kunde berätta att hans unga dotter, som hade fått jobb på kontoret, fick full sjuklön. Det fanns alltså ingen rimlig förklaring till att man behandlade människor olika på det sättet. När regeringen nu tycks vilja återinföra denna gamla skillnad, tyder detta på en stor brist på känsla för stämningar på den svenska arbetsmarknaden. Jag råder er att släppa dessa tankar snarast möjligt.

Moderaterna fortsätter förtjusta och lägger till när det gäller social

nedrustning. De kräver ytterligare försämringar av sjukförsäkringen. Det torde motsvara sju karensdagar, även om de inte talar ur skägget. De kräver försämringar av stödet till flerfamiljshus, något som för många årgångar skulle betyda hyreshöjningar på upp till 5 000 kr. De letar sig fram till nedskärningar av undervisningen för invandrarnas barn och nedskärningar av hjälpen till de fattiga folken. Det är nästan alltid svaga grupper som är offer för moderaternas besparingsnit.

Jag vill verkligen starkt understryka att moderaterna mer än någon annan bär ansvaret för den grova vanskötseln av den svenska ekonomin, den vanskötsel som lett fram till dagens usla läge. Det finns en tendens till att moderaterna försöker smita ifrån ansvaret och bara skylla ifrån sig genom att säga: Det var de andra, dvs. mittenpartierna, som bar huvudansvaret för den ekonomiska politiken. Först raserade de statsfinanserna, bl. a. genom att utdela orättvisa förmåner till de välbeställda. Därefter får de utrymme för att begära nedskärningar främst för de sämre ställda. Det recept som framtonar ur moderaternas motion skulle ytterligare försämma läget för Sveriges ekonomi. Moderaterna kan sannerligen inte sätta landets ekonomi på fötter igen.

Det har talats om en högervåg i industriländerna. I den egoismens småblåst som följt i den ekonomiska krisens spår har högerkrafterna under några år haft framgångar i en del länder. Det är alldeles klart.

De bakomliggande idéerna är enkla och ålderstigna:

Frigör marknadskrafterna, och näringslivet kommer att blomstra!

Sänk skatterna för de bättre ställda, så kommer dessa att arbeta mer!

Sänk stödet till och standarden för de sämre ställda, så kommer dessa att arbeta mer!

Skär ner den offentliga sektorn – utom för försvaret – så får det privata näringslivet mer folk att välja bland! Dessutom kan de välbeställda klara sin utbildning, sin sjukvård, sin bostad på egen hand. De starka behöver ingen solidaritet.

Kontrollera penningmängden för att få bukt med inflationen!

Dessa tankar har sedan draperats i ideologiska klädnader av mer eller mindre pampig art.

Nu har de provats i verkligheten. Resultatet är i stort sett katastrofalt! Det är framför allt i de anglosaxiska länderna som man har prövat detta. Den s. k. monetarismen leder till skyhöga räntor och ett förkvävande av näringslivets utveckling. Den s. k. utbudsekonomin är i moderat tappning bara en kullis för att dölja stora skattesänkningar till de redan rika. Resultatet har i länder som England och USA blivit kraftigt ökad arbetslöshet, vidgade sociala klyftor och låg tillväxt.

Nu vet vi alltså – vi har klara och entydiga belägg för det – att det inte hjälper mot den ekonomiska krisen att de rika blir rikare, att de sämre ställda får det ännu sämre, att de arbetslösa blir ännu fler och att marknadskrafterna får härja fritt. Det hjälper inte mot krisen att släppa loss egoismen. Det blir ändå ingen fart på näringslivet. Det är fel att tro att folket måste få det sämre för att näringslivet skall få det bättre. Därför kan man redan nu förutse att

högervågen där den prövas kommer att brytas sönder mot arbetslöshetsköerna, i slumkvarteren, inför de växande orättvisorna och de ökade sociala klyftorna.

Denna rekyl kommer säkert i sinom tid även att drabba högern i Sverige. Det är synd att de s. k. mittenpartierna är så illa skrämde av denna aggressiva höger, att de riskerar att bli bortsköljda av högervågen innan den hunnit ebba ut. I högerns ideologiska tidskrift skriver man att folkpartiet och centern är dömda att förbli små, 7–10 %. De har ännu inte mentalt anpassat sig till att vara småpartier, säger man. Deras "kontraktionsproblem" – vilket ord! – måste behandlas med respekt. Men det är icke längre en fråga om några likaberättigade parter vid en eventuell borgerlig regeringsbildning. Jämbördiga parter, skriver Svensk Tidskrift, kan samverka. När styrkebalansen förloras blir det fråga om tolerans. Det är det dystra öde som förbereds åt mittenpartierna av den övermodiga högern.

Herr talman! Socialdemokratin vill ge den ekonomiska politiken en helt ny inriktning. Vi måste sätta sysselsättning, expansion, investeringar, i förgrunden för intresset. Det blir svårt i ett land där ekonomin är nedkörd, svårt sargad av borgerlig vanvård. Det kommer att ta tid, eftersom den allvarligaste konsekvensen av den borgerliga regeringsperioden är nedgången i sparandet, till en tredjedel av vad som brukade vara normalt under socialdemokratins tid. Ett lågt sparande betyder lägre standard och sämre välfärd i framtiden. Därför kommer vi länge att få lida av den borgerliga regeringspolitiken.

Vi måste åter få fart på Sverige. Därför satsar vi socialdemokrater på ett brett upplagt investeringsprogram. Det skulle kosta staten ca 2 miljarder kronor och totalt kunna leda till investeringar i storleksordningen 7 miljarder kronor. Programmet skulle kunna ge tiotusentals nya jobb under de närmaste åren. Vi vinner på det här sättet två fördelar. Dels får vi en stimulans av ekonomin på kort sikt, dels skapas förutsättningar för ökad produktion och sysselsättning på längre sikt genom att vi bygger ut våra produktionsresurser, satsar på det produktiva sparandet.

Investeringsprogrammet riktar framför allt in sig på åtgärder för energiförsörjning, transportsystem och byggande, och det innehåller också en ökad satsning på teknisk forskning och utveckling. Pendeltågseländet här omkring Stockholm visar inte minst vad försummelser när det gäller investeringar i transportkapacitet kan föra med sig.

Bostadsbyggandet har sjunkit till en katastrofalt låg nivå, med följd att arbetslösheten stigit till rekordnivåer inom hela byggfacket. Men det är inte bara själva byggnadsindustrin som drabbas, utan också industrier som levererar material till byggandet, trävaruindustrin, cementvaruindustrin, stålindustrin osv. Företagen och facken står fullkomligt eniga i kravet på att sätta fart på byggandet.

Så framlägger vi till behandling i Sveriges riksdag stora delar av det socialdemokratiska krisprogram som antagits av socialdemokraternas och LO:s kongresser och som är det enda genomtänkta program som finns för hur Sverige kan föras ur den ekonomiska krisen, hur vi kan värna sysselsättning-

en i Sverige.

Vi måste också trygga en långsiktig kapitalförsörjning på ett sätt som står i överensstämmelse med demokratiska principer. I flertalet västländer kan vi se hur vanliga människor får vidkännas sjunkande reallöner och kännbara inskränkningar i den sociala tryggheten, samtidigt som smarta penningförvaltare bygger upp förmögenheter i 100-miljonersklassen. Det är inte bara en utmaning mot de idéer som vi företräder utan ett hot mot sammanhållningen i vårt samhälle. Vi måste finna vägar att ge stora, breda grupper av arbetare och tjänstemän delaktighet i såväl förmögenhetstillväxten som inflytandet i vårt ekonomiska liv. Annars kommer de av goda skäl aldrig att acceptera den återhållsamhet i löneutvecklingen som alla tycks förutsätta som självklar. Då finns risker för krav på inskränkningar i de fackliga och demokratiska friheter som vi i dag betraktar som självklara.

För mig ter sig därför löntagarfonder som en förutsättning för att vi skall kunna lösa det moderna industrisamhällets problem och värna den fulla sysselsättningen. Att gå emot löntagarfonder blir i verkligheten att gå emot den fulla sysselsättningen. Hotet mot vårt ekonomiska system är inte löntagarfonder, utan den vanvård av vår ekonomi som framför allt moderaterna givit så avskräckande exempel på.

När det gäller konstruktionen av systemet håller vi emellertid en öppen attityd och fullföljer den utsträckta handens politik, som jag talade om på vår partikongress. När man anser sig inte kunna bemöta vår ståndpunkt utan att dra till med "tarvliga" argument för att övertyga analfabeter, som SAF:s propagandister så ömsint uttrycker det, så visar det bara att vi står väldigt starka i sak.

Vi socialdemokrater slår vakt om den sociala rättvisan. Vi kan inte acceptera den fördelningspolitik som bedrivits och bedrivs av de borgerliga regeringarna. Därför kommer vi inte att acceptera den försämring av sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen som de borgerliga partierna vill genomdriva. Vi anser också att det är viktigt att stå fast vid de löften som alla partier ställt ut till pensionärerna.

Till det mest egendomliga som hänt under de senaste veckornas debatt hör beskyllningarna mot socialdemokratin för löftespolitik, framförda med anledning av att vi vill hålla våra löften. Vi lovar inga stora reformer i våra förslag och inga stora skattesänkningar. Däremot anser vi att de utfästelser som gjorts inför valet skall hållas. Det gäller i särskilt hög grad frågan om värdebeständighet för pensionerna.

Vi har sagt att gamla människor skall kunna lita på socialdemokratin. Vi står vid vårt ord, vi gör allt för att hålla våra löften. När man tar del av de ursinniga borgerliga angreppen mot oss för detta, känns det som om 1984 vore nära. Logiken i den borgerliga propagandan tycks vara: Att hålla ett löfte är svek, att svika ett löfte är modigt, det är rätt att föra gamla människor bakom ljuset.

Vi socialdemokrater vägrar att godta denna logik och vägrar att delta i denna trafik. Jämför de borgerliga partiernas nästan totala likgiltighet inför löftesbrottet mot pensionärerna och den indignation varmed de angriper

Nr 70

Onsdagen den
3 februari 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

varandra för förmenta löftesbrott mot villaägare med stora skatteavdrag! Pensionärer och nyss nämnda slag av villaägare är tydligen inte lika viktiga i borgerliga ögon – pensionärerna är mindre viktiga.

Inget av de borgerliga partierna lovade f. ö. i valet att ge stora statsbidrag till aktieägarna. Dessa subventioner till aktieägarna vill de borgerliga partierna inte skära ned. De skall tvärtom ytterligare byggas ut. Detta är för de borgerliga partierna tydligen viktigare än att hålla givna löften till dem som byggt upp det svenska välfärdssamhället. Det är alltså fråga om denna helt statsbidragsberoende börs nu för tiden, som göds med hundratals nya miljoner av de borgerliga regeringarna – samtidigt som man inte håller sina löften till de gamla. Det är sådana enkla ställningstaganden som avslöjar var man har sina värderingar och var man har sina lojaliteter.

Ty i grunden är det fråga om var man har sina lojaliteter. Vi socialdemokrater har våra lojaliteter hos pensionärerna, hos barnfamiljerna, hos de stora grupperna av vanliga arbetare och tjänstemän som står i produktionen. Vi känner särskilt starkt lojaliteten med de tiotusentals ungdomar som i dag går arbetslösa och känner att de inte är efterfrågade, med de regioner av vårt land som svårt plågas av arbetslöshetens gissel, med alla dem som av sjukdom eller andra skäl är hårt utsatta i det moderna industrisamhället.

Det är framför allt för deras skull vi vill återvinna framtidstron i vårt land, sätta fart på Sverige, kämpa för den fulla sysselsättningen, återvinna upplevelsen av medverkan i ett djärvt och konstruktivt samhällsbygge.

Den lojaliteten med enskilda människor måste vi hålla levande också när vi blickar ut utanför vårt lands gränser, till alla de frågor som jag inte hinner ta upp i dag och som vi återkommer till i senare debatter i årets riksdag, till arbetarna i Polen, som ser sina drömmar om demokrati och bättre villkor kväsa i krigstillstånd och undantagslagar, till arbetarna i Turkiet, som ser sina ledare fångslade och torterade och ställda inför rätta, därför att de helt enkelt försvarar fackliga rättigheter. Vi hör med gripenhet berättelserna om folkets lidande i Afghanistan, och vi ser de ohyggliga bilderna av lemlästade människor i El Salvador, som mördats av högerregimens hejdukar, därför att de hävdar sin demokratiska rätt. Vi ser i dessa dagar många exempel på stormakternas hyckleri i hävdandet av sina militära säkerhetsintressen, deras fullkomliga brist på förståelse för enskilda människors lidande, när detta är obekvämt just för deras militära säkerhetsintressen. Och det är sannerligen ingen uppbygglig bild. Desto viktigare är det att vi som liten nation hävdar att politikens mål är de enskilda människornas frihet och välfärd.

Låt mig sluta med en vädjan. Vi samlade mycken hjälp här för Polens barn, och vi skall fortsätta med det, för de har haft det svårt. Just nu utsätts barnen i Centralamerika för ohyggliga lidanden. Det är de som i hög grad drabbas av lemlästningarna och mördandet. Det är de som sitter i flyktinglägren. Det är de som helt glöms bort i maktkampen där. Låt oss också satsa helhjärtat för att hjälpa barnen i denna del av världen.

Anf. 2 GÖSTA BOHMAN (m):

Herr talman! Parlamentsval är viktiga händelser i en nations liv. Det val Sverige står inför nu i höst är viktigare än många andra. Det valet blir avgörande inte bara för vårt öppna och fria samhälle utan också för stabiliseringen av vår ekonomi och för allas vår välfärd och sysselsättning. Och valet blir i hög grad en kraftmätning mellan oss moderater och socialdemokraterna. Det är dessa två partiers politik som nu står emot varandra. Det är deras alternativ väljarna har att ta ställning till. Det framgick med all önskvärd tydlighet av Olof Palmes anförande alldeles nyss – fyllt av hätskhet och klyschor och ord, ord, ord. Var fanns de samhälls-ekonomiska realiteter som ytterst avgör allt det vackra Olof Palme talade om? Inte fanns de i Olof Palmes anförande.

Därför står två vägar mot varandra.

Den ena vägen innebär allt större utgifter för stat och kommun. Den andra innebär ökad sparsamhet med skattemedel i syfte att åstadkomma ökad tillväxt i vår ekonomi, återvunnen balans och – inte minst – ny framtidstro.

Den ena vägen leder till urgröpt inflationsskydd i våra skatteskalor och ytterligare skattehöjningar, den andra till ett skattesystem som uppmuntrar de enskilda människorna att arbeta och spara och som hindrar inflationen att automatiskt höja skatterna.

Den ena vägen är kantad med förbudsskyltar, centralt utarbetade, byråkratiskt kontrollerade styrningsföreskrifter. Den andra förutsätter frihet och ansvarstagande, möjligheter till anpassning och initiativ.

Den ena vägen är alltså planhushållningens, myndighetsbeslutens och de detaljerade regleringarnas. Den andra är marknadsekonomins, en väg som låter avgörandet om produktionens inriktning ske hos enskilda, fullmyndiga medborgare.

Dessa exempel belyser den grundläggande olikheten i värderingar – mellan socialdemokraternas kollektivistiska och socialistiska idésyn och dess motsats, en grundsyn byggd på tilltro till den enskilde individen och dennes förmåga att ta och bära ansvar.

Det är två huvudfrågor som kommer att dominera valrörelsen. Båda är präglade av dessa motsatta värderingar. Båda blir bestämmande för vårt lands utveckling på både kort och lång sikt. Den ena frågan gäller val av politik för att återställa den ekonomiska hälsa som vårt land steg för steg förlorat sedan slutet av 1960-talet. Den andra är om socialdemokraterna skall ges möjlighet att förverkliga de kollektiva tvångsfonder som de under nära tio år verkat för med argument som skiftat efter de politiska konjunkturena.

Den första frågan belyses i våra och socialdemokraternas ekonomiska motioner. Deras motion är välskriven. Det erkännandet kan jag kosta på mig. Men den är också avslöjande. Den belyser de uppenbara motsättningarna mellan analyser av orsakerna till vårt lands ekonomiska problem och bristen på vilja och förmåga att framlägga de förslag som analyserna leder fram till. Slutsatserna stämmer inte med kartan. Slutledningarna har

”kortslutits”. Flertalet frågor står obesvarade. Och vårt lands problem olösta. Eller ännu mer svårlösta.

Sverige behöver öka sin industriella kapacitet. Men vi kan inte bygga ut och effektivisera vår industri, om en allt större del av de tillgångar landet förfogar över tas i anspråk av den offentliga sektorn. Detta är socialdemokraterna medvetna om. Men de föreslår likväl vidgad offentlig sektor och ökade offentliga utgifter.

Den höga inflationen måste bringas ned, och kreditmarknaden måste fås i balans. Men det stora budgetunderskott som Sverige brottas med lägger hinder i vägen. Detta är socialdemokraterna på det klara med. Likväl gör de ingenting för att rätta till budgetunderskottet. I själva verket kommer det att öka.

Investeringarna i den konkurrensutsatta sektorn är alldeles för låga. Detta beror på bristande lönsamhet, på hög räntenivå delvis förorsakad av budgetunderskottet och av kostnads- och skatteutvecklingen åstadkommen otillräcklig lönsamhet. Detta inser socialdemokraterna. Men de föreslår ändå ökade offentliga investeringar och åtgärder som måste leda till försämrade kostnadsutveckling och lönsamhet.

Skattetryck och höga marginalsatser har fått nära nog förödande konsekvenser för arbetsvilja, produktivitet, investeringslust och ekonomisk tillväxt. Detta medger numera även socialdemokraterna. Men de föreslår likväl ytterligare höjt skattetryck.

Vi moderater – liksom också tvåpartiregeringen, ehuru inte tillräckligt kraftfullt – har anvisat den nya väg vi anser ofrånkomlig för att åter skapa balans i vår ekonomi. Socialdemokraterna vill däremot fortsätta ännu längre in på den gamla väg som lett oss in i vår obalans.

Socialdemokraternas skuggbudget är en valbudget. De har inte det politiska modet att anvisa de åtgärder som Sveriges ekonomi kräver, dvs. de åtgärder som behövs just för att garantera trygghet och välfärd för de svaga grupper som Olof Palme så värtaligt pläderade för nyss. Jag avser åtgärder som behövs som garanti för att inte de generationer som kommer efter vår skall få ta på sig en våldsam skuldbörda och en våldsam räntebörda. Och när socialdemokraterna dessutom år efter år – alltsedan 1976 – påstått att allt vad trepartiregeringarna gjort varit felaktigt och förkastligt, har de blivit sina egna ords fångar. De orkar inte göra de erkännanden som man borde ha rätt att kräva av ett ansvarsmedvetet parti.

Vad är det f. ö. som socialdemokraterna har drivit i oppositionsställning under de här åren, om inte precis det slags blockpolitik som Olof Palme alldeles nyss i sitt anförande gick emot? Har socialdemokraterna någon enda gång sträckt ut handen till stöd för de nödvändiga saneringsåtgärder som trepartiregeringen tvingades ta på sig efter att ha övertagit det dukade konkursbordet?

Just därför att socialdemokraterna inte har vågat ta på sig ansvaret mullrar det i dag ute i det stora partiet. Där finns ansvarsmedvetna personer – personer som vågar debattera, som vågar ställa frågor och som vågar opponera sig mot den officiella socialdemokratiska politiken.

Vad begär nu dessa socialdemokratiska opponenter? Jo, de offentliga utgifternas ökningstakt måste skäras ned. Sparandet i ekonomin måste öka. Resurser måste föras över till produktiva och sysselsättningsskapande investeringar i den utlandskonkurrerande industrin.

Här finns "ingen handlingsfrihet", hävdar de opponenter jag tänker på, de sex socialdemokratiska nationalekonomerna. "Ingen regering, oavsett dess politiska färg och sammansättning, kan undkomma dessa krav. Även en socialdemokratisk regering kommer att vara piskad att lägga fram och driva igenom omfattande sparplaner", säger de. Även en sådan regering kommer att bli tvingad att se över flera av grundprinciperna för den offentliga sektorns verksamhet och finansiering. "I långt större utsträckning än i dag måste man övergå till avgifts- i stället för skattefinansiering."

Detta måste ske redan nu, säger de. Att *först* under några år bedriva expansiv utgiftspolitik för att få fart på Sverige och *därefter* ta itu med underskottsproblemen, detta är "rena illusionsmakeriet". De kräver att socialdemokraterna skall ta både ett moraliskt och ett politiskt ansvar. "Att enbart stå upp för populära lösningar och vara fluffig och vag om obehagliga beslut", det alternativet fungerar helt enkelt inte i dagens ekonomiska verklighet.

Detta är ord och inga visor. De sex talar t. o. m. om hållningslöshet. Om olika grupper "tillåter sig att hänsynslöst driva sina särintressen, ja, då förblir vi" – dvs. socialdemokraterna – "inte längre en folkflertalets rörelse utan blott en hopkokt valkoalition".

Herr talman! Självfallet påstår jag ingalunda att de sex politiskt sympatiserar med oss moderater. Vad de är ute efter är bara nödvändiga, konkreta åtgärder. Men inte bara det f. ö. utan något mycket mera: ett stort partis politiska ansvar. Det är av deras inlägg att döma för att slå vakt om det socialdemokratiska partiets anseende – förutom självfallet Sveriges ekonomi – som de riktar sina uppseendeväckande tydliga krav mot socialdemokraterna. Att sedan dessa krav överensstämmer med dem vi för fram i våra motioner beror på att dagens ekonomiska verklighet kräver sådana åtgärder, åtgärder som socialdemokraterna i sina stora motioner både direkt och indirekt avvisar.

Vad debatten visar – vad man än må tycka om den – är i varje fall hur splittrade socialdemokraterna i själva verket är i dag, knappt åtta månader före valet. Den visar att partiet saknar en enig och genomtänkt politisk linje i den ena av valets huvudfrågor. När svenska folket nu i höst väljer regering – det är ju det valet ytterst går ut på – vill det självfallet ha en regering som är beredd att ta itu med Sveriges kris och lösa våra problem; inte en regering som bara pratar om problemen, och inte en regering som bara väver in dem i recept som kan tyckas välsmakande för stunden men som för morgondagen gör det ännu värre för både den sjuke och dennes omgivning.

Den trepartiregering som lämnade in i våras har med sin ekonomisk-politiska strategi anvisat en väg ur krisen och visat hur man skall vrida utvecklingen åt rätt håll. Men den sjukas feberkurva ligger fortfarande alltför högt, därför att tvåpartiregeringen inte fullföljt medicineringen med

Onsdagen den
3 februari 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

tillräcklig kraft och tillräckligt målmedvetet.

Den offentliga expansionstakten har emellertid hejdats. Om vi inte haft den ökade räntebelastning som statsutgifternas alltsedan 1960-talet uppbyggda automatik lett till, skulle läget i dag vara betydligt ljusare. Nu ökar i stället budgetunderskottet. Om ingenting åstadkoms som på allvar bryter trenden, kommer ett belopp som motsvarar 80 % av statens samlade inkomster om tre år att gå åt för att betala amorteringar och räntor på statsskulden. Det innebär en omfördelning av våra samlade tillgångar utan motstycke i historien. Och vi fortsätter att leva i obalans gentemot omvärlden och med upplåning utomlands. Det allvarliga i bilden är att de investeringar vi behöver för att öka produktion och försäljning inte har åstadkommit. Om önskvärdheten av att åstadkomma investeringar är Olof Palme och jag överens. Hur det skall gå till är vi helt oense om. I Sverige har vi fortfarande ett alltför högt kostnads- och ränteläge, och vi har outnyttjad kapacitet. Även om inflationstakten har bringats ned något, har vi alltså hög inflation. Bakom dessa negativa förteelser ligger det stora budgetunderskottet.

Detta – och den offentliga utgiftsexpansionen – är dagens allt överskuggande problem. Det ger oss varken tillräcklig handlingsfrihet eller möjlighet att få till stånd den tillväxt i vår ekonomi som är ett villkor för garanterad framtida välfärd och sysselsättning.

Transfereringarna måste anpassas till vad vårt land har råd med. Att låna till transfereringar innebär ökad räntebörda för oss alla, och den måste till sist betalas. Ju längre vi dröjer, desto tyngre blir den.

En reell minskning av budgetunderskottet är en viktig åtgärd också för att öka utbudet av varor och tjänster i vår ekonomi. Då kan räntenivån pressas ned och inflationen dämpas. Medborgarnas intresse för att arbeta ökar. Företagens investeringar likaså. Skatteunderlaget breddas. Sysselsättningen förbättras. Det är bl. a. därför vi moderater föreslår åtgärder för att minska budgetunderskottet med en hel procent av bruttonationalprodukten.

Herr talman! Ingen blir rik på att konsumera. Däremot på att producera. Ett land blir inte rikare, om det konsumerar mera. Däremot ökar landets välfärd, om vi producerar mera. Det är därför utbudssidan i vår ekonomi måste stimuleras och inte efterfrågesidan. Socialdemokraterna har ingenting lärt av det förflutna, inte ens av överbrygningspolitikens katastrofala konsekvenser. Deras stora ekonomiska motion utgör en enda lång bekräftelse på att de inte har lärt något.

De väldiga satsningarna – tillsammans mer än 7 miljarder kronor – på offentliga investeringar löser självfallet inte Sveriges ekonomiska problem. De kan tvärtom leda till att problemen förvärras. Det program som socialdemokraterna har lagt fram måste skapa ökad obalans i ekonomin. Statens utgifter ökar när de borde minska. Trycket på kreditmarknaden blir hårdare. Därmed påverkas negativt både ränteläge och inflation. Det är inte investeringar i den offentliga sektorn som nu är viktiga – även om de *kallas* produktiva – utan sådana investeringar som så snart som möjligt ger ökad lönsam avkastning och snabbt bidrar till förbättrad handels- och bytesbalans samt minskat budgetunderskott.

Visst kan offentliga investeringar behövas – det skall jag ingalunda förneka – inte minst för att förbättra infrastrukturen och energiförsörjningen. Men samtidigt förhåller det sig så, att ju mera av statsmedel som satsas, desto mera ökar inte bara budgetunderskottet utan också konkurrensen med industriinvesteringarna, och desto större blir risken för inlåsnings effekter och felsatsningar. De offentliga investeringarna styrs inte främst av marknadens och konkurrensens hårda krav utan av politiska bedömningar och prioriteringar. Den kortsiktiga sysselsättningen blir ofta avgörande, inte vad som är långsiktigt bäst för vår produktion och därmed för vår framtida välfärd och sysselsättning.

Motivet för de stora satsningarna är – nu som tidigare – strävan att hålla den inhemska efterfrågan uppe och överbrygga konjunktursvackan i avvaktan på bättre tider 1983. Men därmed blir tidsfaktorn också avgörande. Även om beslut skulle fattas av regering och riksdag nu i vår, lär någon nämnvärd effekt inte kunna ernås förrän nästa år, ett år som i finansplanen beskrivits som "ett utpräglat högkonjunkturår". Risken för övertryck i ekonomin kan då bli lika påfallande och få lika allvarliga följder som fallet var exempelvis 1979. Detta slags "stop-and-go"-politik skapar – som OECD upprepade gånger påvisat – i regel större problem än dem man velat lösa.

Nu som tidigare underskattar socialdemokraterna utbudssidan av vår ekonomiska hälsovård. När de någon gång säger sig vilja åstadkomma ökat utbud – för det gör de ibland – sker detta oftast på sådant sätt att syftet att få fart på ekonomin och stärka marknaden motverkas. Deras utbudspolitik har i regel blivit detsamma som ökad statlig och politisk styrning. Studera motionen! Där återfinns hela den långa raden av statliga insatser, via bolag, delegationer, stiftelser eller samordningsorgan, trots att det förflutnas erfarenheter borde ha lärt socialdemokraterna att detta slags politisering av det ekonomiska livet i längden får rakt motsatta verkningar. Den långsiktiga effekten blir ett sämre utnyttjande av landets gemensamma tillgångar än det vi skulle ha nått genom insatser inriktade på att stimulera *enskilda* människor och företag till skapande verksamhet.

Det är bl. a. därför som en rejäl marginalskattesänkning kommer högst på den moderata önskelistan. Genom sänkta marginalskatter kan vi på nytt öka arbetsintensitet och produktivitet, rörlighet, initiativ och nyföretagande – med andra ord få fart på ekonomin.

Våra förslag om bättre och rimligare skattevillkor för mindre och medelstora företag verkar i samma riktning. Det är just inom denna mycket stora grupp av arbetsamma människor som innovationerna, förnyelsen, föds och grunden läggs till morgondagens konkurrenskraftiga företag.

Bibehållen rätt till avdrag för förluster genom risktagande, chansning och nysatsningar ökar förutsättningarna för det riskvilliga kapitalets avkastning.

En kreditpolitik som syftar till att lätta restriktioner och konkurrenshämmande företeelser på marknaden återger vårt bankväsende dess tidigare uppgift att förmedla riskvilligt kapital till nyskapande insatser.

Förbättrade sjukförsäkringsregler förhindrar okynnesfrånvaro och ökar produktiviteten och effektiviteten inom våra företag och inom hela samhällsekonomin. Vi får bättre avkastning på det arbetande kapitalet till gagn för hela vårt välstånd.

En rimligare och rättvisare familjebesättning och större valfrihet för barnfamiljerna leder till ett bättre utnyttjande av de potentiella resurserna när det gäller både ekonomi och omsorg som här står till förfogande.

En utbildning inriktad på kvalitet och på att ta till vara olika individers skilda förutsättningar ger nya resurser för nyskapande, mindre spilltid och större möjligheter för enskilda att konstatera att "kunskaper alltid lönar sig".

En smidigare arbetsmarknadslagstiftning leder till att folk som inte har arbete tar anvisat arbete eller att folk som har mindre betydelsefulla arbetsuppgifter övergår till mera betydelsefulla, när sådana står till förfogande.

En bättre MBL-lagstiftning ökar effektiviteten hos företag och myndigheter, minskar kostnaderna och ökar produktionen av både varor och tjänster – offentliga såväl som privata.

Ökad lärlingsutbildning, en till efterfrågan anpassad lönesättning samt en industri- och hantverkslinje inom gymnasieskolan bidrar till att bota ungdomsarbetslösheten, likaså insatser ägnade att förändra den attityd till produktivt arbete som – under inverkan bl. a. av massmedia – skapats i alltför hög grad hos den unga generationen.

Sänkta arbetsgivaravgifter i det inre stödområdet kan sätta fart på investeringar och satsningar i de delar av landet där den tidigare selektiva stödpolitiken visat sig inte nå resultat.

I samband med investeringspolitiken ägnar socialdemokraterna stort utrymme åt den sjunkande bostadsproduktionen. Sida upp och sida ner beklagar de i sin motion den vikande tendensen på småhusmarknaden. Men de nämner inte med ett enda ord att en viktig orsak här till är den skatteomläggning som de själva drivit fram. Att avstå från de avdragsbegränsningar av Kleppemodellen som ingår i överenskommelsen vore ett långt bättre sätt att öka byggandet än att höja dyra subventioner.

Motsvarande utbudsstimulans skulle också åstadkommas då det gäller nyföretagande och risktagande över huvud taget genom att man avstår från skatteöverenskommelsens förbud mot kvittning mellan olika förvärvskällor.

Men det är inte bara detaljer i skatteförslaget – viktiga i och för sig – som myndigheter och flertalet organisationer utsatt för en närmast förödande kritik. Det är fråga om invändningar av *principiell natur*. De rör skatterättsliga grundsatser och den enskildes rättssäkerhet. Kritiken avser också *kontrolltekniska spörsmål*. Skattesystemet blir än mer krångligt, säger remissinstanserna, och mera svåröverskådligt än det redan är. Och det räcker sannerligen.

Allvarligast är emellertid den kritik som avser *effekten av skatteförslaget*. Det får inte, menar man, de positiva verkningar på arbete, produktivitet och

sparande för hela den svenska ekonomin som den s. k. reformen avsåg. Läs bl. a. Kooperativa förbundets remissvar! Sällan har nattliga nöjen fått sådana följder – det är kontentan av remisskritiken.

Mot den bakgrunden vore det enda rätta att se sanningen i vitögat och att nu i vår lägga fram förslag till marginalskattereform och vänta med allt det övriga till dess att det tillfredsställande klarlagts hur det svenska skattesystemet skall kunna förbättras. Det är vi moderater självfallet beredda att medverka till men inte till att försämma det. Det är tillräckligt dåligt som det är. Gå ut och fråga folk, om ni inte tror mig!

Och så, herr talman, löntagarfonderna, den andra huvudfrågan i valrörelsen – tvångsfonder som enligt de ursprungliga intentionerna, vilka aldrig övergivits, skall ge facket "makten över företagen". "Nu tar vi över. . .", hette det. Ta i stället tillbaka förslaget! Det är, vad Olof Palme än säger, oförenligt med den öppna fria demokrati som vi lever i här i Sverige, en demokrati som för att fungera enligt sina förutsättningar kräver en fri marknadsekonomi samt balans och samspel mellan olika inbördes konkurrerande krafter – producenter, konsumenter och löntagare – som alla strävar efter att få ett bättre och rikare utbyte av sina insatser.

När balansen mellan dessa olika intressen går förlorad, då fungerar systemet inte längre. Vi får ett alltigenom politiserat samhälle. Vissa grupper ges makt och möjligheter att missbruka makten för kortsiktiga och för landet och dess medborgare på sikt skadliga intressen.

Sveriges folk kommer aldrig att kunna övertygas om att en av facket ägd eller dominerad företagsamhet skulle bättre kunna lösa vårt lands ekonomiska problem än ett starkt decentraliserat fritt näringsliv, ägt av tusentals och åter tusentals enskilda människor. Med alla sina brister är det detta näringsliv och de många människor som där arbetar och verkar som har skapat Sveriges välfärd. Decentralisering och beslutsfattande på många håll är en garanti för balans, en garanti mot maktkoncentration och för att oundvikliga misstag inte får allvarliga följder.

Att på en hand, hos en enda grupp, förena både konsument-, producent- och löntagarintressen leder till en koncentration som är helt oförenlig med vår fria marknadsekonomi. Det syfte som löntagarförelagets upphovsmän tänkt sig kommer inte att uppnås. Den ekonomiska demokratin – detta diffusa och svårtolkade begrepp – kommer inte att förverkligas.

Det är intressant att konstatera att äldre socialdemokrater som Per Eckerberg och Valter Åman varnar för vad som håller på att ske, hittills tydligen förgäves. Valter Åman gjorde häromdagen i en artikel i Dagens Nyheter gällande att gemenskapen mellan den anställde och hans företag inte kan utvecklas genom löntagarfonder. Fondbildning för inte "löntagaren närmare det egna företags hjärtpunkt", skrev Valter Åman. Det blir ingen "ekonomisk demokrati". Tvärtom, vi får "en byråkratiskt styrd låtsasdemokrati för löntagarna".

Lyssna, Olof Palme, på den del av rörelsen som företräds av människor med kunskaper och erfarenheter av hur det ekonomiska livet fungerar och hur människor är beskaffade! De vet mera om detta än vissa toppar i den

mäktiga Vatikanen vid Norra Bantorget där fondsocialismen föddes.

Vi moderater kommer aldrig att acceptera tvångsfonder. Marknadsekonomin är ett villkor inte bara för vår öppna demokratis vitalitet utan också för ekonomisk välfärd och sysselsättning. Till stöd härför kan vi återropa historiens erfarenheter. Dagens problem i vårt land och i många andra jämförbara industriländer har främst sina rötter i den försvagning av marknadsekonomin och dess funktionsförmåga som följt med den tilltagande politiseringen av det ekonomiska livet under de senaste årtiondena och med de allt starkare gruppintressen som byggts upp i takt med denna politiseringsprocess. Det var genom balans mellan den politiska demokratin och frigörelseprocessen på marknaden som vi gemensamt skapade Sveriges välfärd. Så är det även i andra länder. Det var när obalans inträdde mellan dessa krafter som välfärden började urholkas.

Vi måste lära oss av begångna misstag. Det är förstärkt och inte försvagad marknadsekonomi som måste vara målet för våra ansträngningar. Jag är övertygad om, herr talman, att i våra strävanden efter ett samhälle med större valfrihet för enskilda människor, med ökade möjligheter för dem att ta ansvar för sig och de sina och därmed också för landets ekonomi, i dessa strävanden har vi de enskilda människorna med oss. Detta kommer – det är min bestämda övertygelse – det förestående valet att bekräfta.

Anf. 3 OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Jag åhörde med stigande häpnad Gösta Bohmans anförande. Hans första frågor var: Centern, finns den? Folkpartiet, finns det? Den borgerliga tvåpartiregeringen, finns den?

Herr Bohman lyckades kämpa sig igenom 30 minuter av nästan oavbrutet skällande på socialdemokraterna, varvid han i stort sett förteg att landet har en regering. Han återopade inte ens det gamla brevet till käre Gösta från tillgivne Thorbjörn. I det utlovades ju 12 miljarder kronor i besparingar. Men där blev herr Bohman grundlurad, det blev inga 12 miljarder. Även den förtreten svalde han.

I stället lämnade han dessa värda personer att sitta och huka i bänkarna med sina kontraktionsproblem. Att ni står ut med en sådan behandling!

Också en annan sak i Gösta Bohmans anförande var märklig. De två borgerliga trepartiregeringarna, har de funnits? Tydligen inte i herr Bohmans värld. Han gav ju en dyster skildring av Sveriges ekonomi, utan att för ett ögonblick ge sken av att moderaterna bar något ansvar. Men ni har ju i nästan sex år haft en dominerande ställning i den borgerliga politiken, och resultatet av ert ekonomiska fögderi är ett misslyckande. Se på prisutvecklingen, där uppgången har varit 82 % under den borgerliga regeringstiden! Det är mycket värre än i andra europeiska länder och värre än någonsin tidigare i Sverige. Under samma tid har investeringarna minskat med 25 %. Det produktiva sparandet under vår regeringstid uppgick till 15 % per år. Nu är det nere i 5 %. Moderaterna har haft chansen att styra Sverige, men de har misslyckats på ett sätt som ingen regering i Sverige kunnat visa upp en motsvarighet till, jag vågar påstå under detta sekel. Det trista faktum är att

moderaterna är förbrukade som regeringsparti. Herr Bohmans anförande var ju en bekräftelse på detta.

Och när han skulle tala om vad moderaterna efter detta katastrofala misslyckande som regeringsparti skulle göra hade han ingenting annat att dra till med än en politik som har misslyckats i andra länder. Det var ju Margaret Thatchers politik och Reagans politik, som har lett till växande arbetslöshet och minskad tillväxt. Här stod herr Bohman t. ex. och talade om att skälet till att man skulle försämlra sjukförsäkringen för arbetarna var att man då skulle få ökad vinst på kapitalet. Det var inte för att få besparingar för statskassan, utan motiveringen var: Om ni ser till att arbetarna inte får ersättning när de blir sjuka, så ökar kapitalägarnas vinst. De behöver inte bekymra sig för sjukdom, emedan tjänstemän kunde ha sin sjuklön. Det var alltså ett oerhört gammalt klasstänkande och en gammaldags nedlåtande syn på de människor som utför kroppsarbete i Sverige. Må gudarna bevara oss för en ny moderat regeringsperiod!

Så till skatten. Jag förstår att besvikelsen lyste om herr Bohman därför att remisskritiken inte var värre. Med få undantag var det bara väntade politiska synpunkter. Sedan tycker jag att vi naturligtvis också skall titta på den administrativa kritiken, där man måhända kan hitta en mängd uppslag till förenklingar. Men annars lyser besvikelsen om herr Bohman och herr Adelson på grund av att remisskritiken inte gav honom mer ammunition. Det är på det sättet att moderaterna alltid sänker skatten i oppositionsställning, men när de kommer i regeringsställning höjer de den. Det går att sänka skatten om bara viljan finns, sade herr Bohman 1976, men därefter satt han i regeringen och höjde 70 skatter. Så länge moderaterna satt i regeringen höjdes en skatt var tredje vecka, och det totala skattetrycket steg med 3–4 %. Detta är sanningen.

Det är likadant i dag. Moderaterna lovade ju att sänka skatten med 7 miljarder, men så satt de i regeringen i 103 dagar, och då gick de ut och förkunnade: Det går tyvärr inte att sänka skatten. – Nu är herr Bohman i opposition igen, så nu är han i farten som skattesänkare.

Om man ser på den moderata motionen, finner man att motionärerna vill ge sken av att skattesänkningar inte kostar någonting. Det är illa. Man föreslår skattesänkningar på något tjugotal miljarder – utan finansiering – vilka alla skulle bidra till att ytterligare förvärra statsfinanserna. Slutsatsen när man läser den moderata motionen, med den ohämmade löftespolitik som där bedrivs, framför allt med löften om ökade skattesänkningar för de redan välbestämda, blir rimligen den, att moderata samlingspartiet i dag tävlar med vänsterpartiet kommunisterna om att vara riksdagens ekonomiskt mest ansvarslösa parti.

Anf. 4 GÖSTA BOHMAN (m) replik:

Herr talman! Jag tackar för den senaste, förnämliga komplimangen, som vittnar om att Olof Palme är en anspråkslös person. Då det gäller kunskaper i ekonomi borde Olof Palme ha varit med i gruppen men kommit allra sist.

Onsdagen den
3 februari 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

När man lyssnar på Olof Palmes kritik av mitt anförande kan man konstatera att han inte gick in i en enda konkret ekonomisk fråga. Det var bara det vanliga ordsvämlet, och det började på det vanliga sättet: Med stigande häpnad står jag här och lyssnar på herr Bohmans anförande. Hur många hundra gånger har jag inte hört Olof Palme ge uttryck åt sin häpnad! Någon gång borde Olof Palme kunna gå upp och säga: Nu är jag inte ett dugg häpen, för nu är det samma visa som sjungs än en gång. Men fortfarande är Olof Palme precis lika nybadad i det hänscondet när han kliver upp.

Jag väntade mig också det vanliga uttrycket att Gösta Bohman "står och skäller". Jag vet inte hur många hundar herr Palme har, men jag vet att herr Palme har ett favorituttryck, och det är ordet "skälla" när han talar om att motparten för fram sakargument mot den socialdemokratiska politiken. Ett gott råd: Sluta med det så blir det lättare att föra debatt!

Sedan tycker jag – nu skall jag gå till saken – att Olof Palme borde vara smickrad över att jag i stället för att tala om tvåpartiregeringens politik riktar mina attacker mot Olof Palmes parti. Det gör jag därför att jag betraktar er politik som raka motsatsen till den ekonomiska politik som trepartiregeringen förde och som tvåpartiregeringen fullföljer i sina huvuddrag. Meningarna kan vara delade i detaljer, och jag brukar inte skräda orden när jag tycker att det man gör i regeringen är fel. Men i sina huvuddrag är det en politisk linje som trepartiregeringen och sedermera tvåpartiregeringen stått för, medan socialdemokraterna står för en rakt motsatt ekonomisk politik – en politik som kommer att göra våra problem ännu större, som kommer att utsätta vår välfärd för ännu större påfrestningar och som kommer att göra den åtstramningspolitik som krävs i framtiden ännu hårdare för de människor som har det besvärligt. Därför är Olof Palme huvudmotståndare i politiskt och ekonomiskt hänseende, och det är därför som jag riktar mig emot honom.

Låt mig sedan bemöta Olof Palmes anklagelser mot mig för upprepade skattehöjningar. De är osanna. Glöm inte bort vad som hände här i riksdagen i början av 1970-talet när socialdemokraterna gick ut och sade: Nu genomför vi världens största skattereform. Hela svenska folket skall få sänkt skatt. Men aldrig har skattekvoten stigit så mycket som fram till 1976 då de tre borgerliga partierna tog över. Under de tre borgerliga partiernas period låg skattekvoten still, om jag bortser från kommunalskatterna. För dem var vi inte ansvariga. Vi höjde inte skattekvoten under den tid som vi satt i regeringarna. Jag hade hoppats att Olof Palme skulle ha detta fullt klart för sig.

När Olof Palme riktar attacker emot oss för att vi skulle föra en samvetslös reaktionär politik som skadar de fattiga i samhället, då borde Olof Palme rikta exakt samma kritik emot de sex socialdemokratiska ekonomer som för att rädda partiets anseende offentligt går ut och talar om vad de tycker om socialdemokraternas ekonomiska politik. Olof Palme skulle också kunna rikta sin kritik mot ekonomerna i OECD-organisationen nere i Paris. Där sitter de och analyserar och skriver om Sveriges ekonomi och ger den ekonomiska politik som trepartiregeringen och tvåpartiregeringen har stått

för högsta beröm.

Vi kunde ha gjort mer, Olof Palme. Det är aldeles riktigt. Vi kunde ha gjort mer, men vi nådde inte ända fram i den situation som vi befann oss i. Det skulle ha funnits bättre fog för kritiken i det här hänseendet, om det hade förhållit sig så att socialdemokraterna hade gjort någonting för att styra politiken i rätt riktning. Men varje åtgärd som trepartiregeringarna genomförde gick socialdemokraterna emot och lade fram överbud. Det är det som har gjort det svårt att snabbare få ordning på Sveriges ekonomi. Vi har kommit en bra bit på väg. Med "vi" menar jag faktiskt de två övriga borgerliga partierna som är representerade här i salen och moderaterna själva.

För Olof Palme började tidräkningen 1976. Det finns ingen tid för honom före 1976. Olof Palme talar hela tiden om de då växande budgetunderskotten. Under hela 1970-talet hade vi emellertid underskott i den svenska budgeten. Har Olof Palme glömt bort det? Roten och upphovet till eländet i vår ekonomi ligger förankrade i 1960-talet, i den automatik som då byggdes upp. Det är de problemen som vi brottas med i dag. Men Olof Palme vill inte se tillbaka. Det påstås ju – jag vet inte om det är sant – att anledningen till att kräftan går baklänges är att den på det sättet vet var den har varit. Där finns alltså ingen likhet mellan Olof Palme och kräftan mer än färgen, och det är ju alltid något.

Nu gäller emellertid politiken framtiden, Olof Palme. Hur skall vi klara de problem som vi tydligen alla är medvetna om? Hur skall vi kunna till en kommande generation lämna över ett land med ökad välfärd och bättre garantier för sysselsättning än vad vi kan ge i dag? Det är detta det gäller. Där får vi inga som helst svar från Olof Palme. Det ligger två skilda vägar öppna för oss alla. Vi kan välja en sund och nödvändig ekonomisk saneringspolitik å ena sidan och å andra sidan hänge oss åt visioner och löften och fortsätta in på den väg som har skapat de problem vi kämpar med i Sverige i dag. Det är den skiljevägen som svenska folket kommer att stå inför vid höstens val.

Anf. 5 OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Jag är alls icke häpen. Skämtet om kräftan har jag hört herr Bohman dra så många gånger att det börjar bli en gammal skivbekant. Felet med det är bara att röda kräftor inte kryper. Krypande kräftor är i allmänhet mörkblå eller mörkgröna. Men herr Bohman får gärna fortsätta att dra den här vitsen många gånger till – jag skall inte någonsin bli häpen.

Men bakom detta ligger en verklighet, och jag skall gärna se bakåt. Mellan 1970 och 1976 var prisstegringarna i Sverige lägre än i Europa. 1976–1982 har de varit högre än i Europa – betydligt högre än under socialdemokratins tid. Under socialdemokratins tid låg det produktiva sparandet i samhället på 15 %, i decennium efter decennium. Under den borgerliga tiden har det sjunkit till 5 %. Det är en katastrofal utveckling för framtiden. Under de sex första åren på 1970-talet hade vi ett visst men ganska begränsat underskott i vår utrikeshandel. Nu har underskotten varit katastrofala och lett till en statlig upplåning i utländska banker på 60 miljarder kronor. Tillväxten var

ganska hygglig – även om ni talar om förlorade år. Hade vi haft den tillväxten nu, hade vi haft 60 miljarder kronor mer att dela på.

Det var en bra politik, jämfört med den vanvård av Sveriges ekonomi som ni har bedrivit.

Till slut tvingas Gösta Bohman, plågat och defensivt, erkänna att han har regerat och att han inte nådde ända fram. Det egendomliga är, att ju längre de borgerliga partierna regerar, desto mer skyller de på socialdemokraternas politik under 1960-talet. Men därmed har ni ju bevisat att ni icke är regeringsdugliga, att ni inte kan regera landet. Om ni för varje år av misslyckande måste höja tonen i skällandet på socialdemokraterna så är det beviset för att ni saknar förmåga att regera landet. Vi är i stort sett – med alla de mänskliga misstag som begås – stolta över den politik som vi bedrev. Det kan inte ni vara, och det är skillnaden.

Det är kusligt att läsa den moderata motionen. Moderaterna vill gärna framställa sig som rakryggade, som att de tar ansvar, säger sanningar. Men i hela denna oändligt långa motion finns det inte ett spår av ett parti som tar ansvar för sina gärningar. Moderaterna skyller på socialdemokratin, och de skyller på de andra, dvs. center och folkparti, som inte begrep. Men de säger aldrig: Vi gjorde misstag, vi förmådde inte, vi lyckades sämre än någon annan regering i Europa.

När vi lämnade regeringsmakten var budgetunderskottet 1 miljard, eller 1 % av BNP. I dag är budgetunderskottet 13,5 % av BNP. Den offentliga sektorns ekonomi raserades totalt, därför att ni inte förmådde hålla i statsutgifterna. Och så skyller ni på de andra. Ni skyller på expansionen 1979, när ni i själva verket ville ha en mer expansiv politik än folkpartiregeringen då ville ha. Nu låter ni folkpartiregeringens politik hängas ut. Också jag var kritisk mot den, men inte skall man vara det på detta fega, moderata sätt – moderaterna ville ju själva just då ha mera expansion.

Jag läser vidare i den moderata motionen. Där finns ett antal att-satser, och man tror naturligtvis att de står för moderaternas politik. Men så är det inte. De omsätts nämligen icke – åtminstone inte mer än i ett visst antal fall – i yrkanden, som skulle kunna kosta pengar. Moderaterna radar upp allt vad de vill göra, och så säger man: Detta är moderaternas politik. Men försiktigtvis yrkar man inga pengar för det här, för då skulle löftespolitiken bli uppenbar.

På det sättet kan man alltså säga: Visst, vi vill sänka skatter för sammanlagt minst ungefär 20 miljarder kronor. Man försöker ge sken av att detta ingenting kostar. Man lovar studenterna mera pengar i höjda studiemedel. Det skulle kosta 300 miljoner. Men för moderaten kostar det ingenting, för de skall minska bidragsdelen, och det ger litet pengar om 20 år. Man vill också införa vårdnadsersättning, skatteavdrag för barnomsorg osv., och man säger: Det kostar ingenting, för på det sättet behöver man färre daghem. Men det finns inget belägg för det.

Man går vidare och säger: Vi skall ner till 1970 års skattenivå. Det skulle ju kosta 60 miljarder. Sedan skall man ta bort budgetunderskottet. För det skall man spara 160 miljarder. Men sådana resultat är det ju ingen som tror på.

Det här är alltså en blandning av reaktionära besparingar som drabbar utsatta grupper som arbetslösa, sjuka och andra och en fullkomligt hämningslös löftespolitik när det gäller att ge förmåner till aktieägare, näringsliv och välbeställda grupper i samhället. Det innebär en löftespolitik som när det gäller de statsfinansiella konsekvenserna t. o. m. överträffar vänsterpartiet kommunisternas. Moderaterna är icke längre ett ansvarsfullt och rakryggt parti. Moderaterna börjar mer och mer bli ett ansvarslost och ganska fejt löftesparti.

Anf. 6 GÖSTA BOHMAN (m) replik:

Herr talman! Jag liksom kammarens övriga ledamöter kan konstatera att Olof Palme inte är beredd att ange vilken inriktning Sveriges politik skall ha i framtiden för att vi skall komma ifrån den ekonomiska politik som har fört oss in i våra stora bekymmer. Han vill i stället tala om det förflutna. All right, men om Olof Palme skall ge exempel från tiden före 1976, så kan han ju i alla tillgängliga dokument läsa sig till att inflationen under åtskilliga år var högre i Sverige än vad den var i andra länder, att bruttonationalprodukten ökade långsammare i Sverige än i många andra länder, att arbetslösheten i början av 1970-talet var högre än vad den är i dag, att investeringarna började avta redan på 1960-talet, att skatthöjningar genomdrevs snabbare i vårt land än på andra håll och att de offentliga utgifterna steg långt snabbare i Sverige än i andra länder. Allt detta skedde under tiden fram till 1976. Alldeles före 1976 års val rann en tredjedel av den svenska valutan ut ur landet och framvingade hårda kreditåtstrammingsåtgärder. Den gamla regeringen satt då fortfarande kvar som expeditonsminister. Kort därefter följde devalveringen.

Detta var vad som hände före "vår tid".

Olof Palme kan naturligtvis säga att han har glömt en del. Ekonomiintresserar honom inte lika mycket som en del annat. Låt mig emellertid påminna om – det kan vara bra att få med litet fakta i den här debatten – att redan 1965 års långtidsutredning, som alltså arbetade på Olof Palmes tid och som innehöll en utblick fram mot 1980-talet, varnade både för de offentliga utgifternas expansion i Sverige, som skulle kunna få allvarliga följder för vår ekonomi, och för det hotande underskottet i vår budget- och bytesbalans. Samma huvudtema fanns kvar i 1970 års långtidsutredning, som också påvisade hur besvärligt Sveriges jämviktsläge var och som varnade regeringen för att fortsätta den politik som dittills hade bedrivits. Det här var alltså långtidsutredningar som arbetade under den socialdemokratiska tiden. Även 1975 års långtidsutredning pekade på konsekvenserna av den snabba expansionen av offentliga utgifter och på hur nödvändigt det var att begränsa konsumtionen och att föra en annorlunda politik än den som dittills förts.

Vi moderater stod här i kammaren och fick ta emot vad Olof Palme kallar för "skäll", när vi varnade för konsekvenserna av den politik som då bedrevs. Jag har påmint Olof Palme om det, men Olof Palme vill inte bli påmind om kräftor och annat – om Olof Palme har tid att lyssna på mig en liten stund. Jag har påmint om att vi väckte motioner här i riksdagen om att riksdagen skulle

ta beslut om att de offentliga utgifterna i princip inte skulle få växa snabbare än bruttonationalprodukten. Har Olof Palme glömt det? Och har han glömt hur ni hånskrattade åt mig när vi förde fram de kraven, krav som i dag förs fram ute i Europa som ett medel mot den ekonomiska sjuka som även andra länder drabbats av på grund av att de fört i stort sett samma politik som Sverige förde fram till 1976?

Det är här inte fråga om en kapitalismens kris, utan det är i hög grad en fråga om demokratins kris, om demokratins förmåga att stå emot, förmåga att föra verklighetens språk, förmåga att inte bara hänge sig åt löften som Olof Palme gör här i talarstolen gång på gång.

När skall Olof Palme ta ansvaret? Analysera de sex ekonomernas kritik av den egna politiken! När jag säger samma sak som sex socialdemokratiska ekonomer eller OECD är jag reaktionär, då är jag vettlös och då tänker jag inte på de svaga. För samma argumentation mot utomstående, opartiska och självständigt tänkande ekonomer i stället! Jag tror att det skulle bli mer balans i debatten och vara mer fruktbringande för de människor som ute i Sverige sitter och lyssnar och vill veta sanningen om Sveriges ekonomi och inte bara lyssna till fraser av det slag som Olof Palme slänger ur sig. Jag tycker att det är trist att det skall behöva vara på det sättet.

Talmannen anmälde att Olof Palme anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 7 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Den svåra kris som under lång tid skakat Polen och som kulminerade i det militära maktövertagandet i december har helt naturligt upprört många människor i vårt land. Inte minst berör det mycket starkt oss kommunister och socialister, därför att händelserna ställer krav på oss att fördjupa vår analys av den s. k. reella socialismen och att ytterligare klargöra våra positioner i fråga om den svenska vägen till socialism i demokrati och frihet.

Vänsterpartiet kommunisterna har vid flera tillfällen redovisat sin syn på den polska utvecklingen, och vi har stött strävandena till en demokratisk och socialistisk förnyelse. Ett uttalande i frågan antogs i november vid vår partikongress, där vi också utförligt formulerade vår syn på de demokratiska fri- och rättigheterna, på demokratins väg till socialismen och demokratin under socialismen. Vi slog där fast att de demokratiska fri- och rättigheterna måste befästas och utvidgas under varje steg av utvecklingen. Det gäller såväl i det kapitalistiska samhället och under övergången till socialismen som i det socialistiska samhället.

Dessa ställningstaganden är inte tillfälliga eller föranledda av partitaktiska hänsyn. Vi ägnar oss inte heller åt dubbel hokföring. Vi kämpar i Sverige för vidgade demokratiska rättigheter för fackföreningsrörelsen och dess medlemmar. Därför protesterar vi självfallet när sådana rättigheter avskaffas i Polen oberoende av vilken förevändning man använder för detta. Däremot är det sällsamt att höra representanter för moderata samlingspartiet uttala

sitt stöd för en självständig fackföreningsrörelses krav på självstyre över sina arbetsplatser, för krav om insyn och delaktighet i beslut om landets ekonomi.

Det är sällsamt därför att det är samma högerpolitiker som i Sverige vägrar de arbetande inflytande över sina arbetsplatser. Ja, det är samma högerpolitiker som nu är i färd med att urholka de rättigheter som svenska löntagare har erövrat. Det är samma högerpolitiker som nu framställer löntagarnas demokratiska krav på makt över jobben och investeringarna som det största hotet någonsin mot demokratin i vårt land.

Det är också samma högerpolitiker som talade mycket lågmält om militärkuppen i Turkiet, som mumlar om de brutala missdåden där och som är stumma inför militärjuntans slakt av oskyldiga i El Salvador. Militären i El Salvador, som mördade över 10 000 människor förra året och nu som belöning får ökat stöd av president Reagan – när skall den svenska högern säga någonting om detta? Tänker man nöja sig med att säga som utrikesminister Haig sade häromdagen, att El Salvador är utsatt för en världsomfattande presskampanj?

Denna dubbla bokföring från högerens sida kan inte betecknas som annat än grovt hyckleri. Man försöker använda situationen i Polen och många människors solidaritet med det polska folket för sina egna politiska syften. Men trovärdigheten kan aldrig bli särskilt stor – de krav man säger sig stödja i Polen gör man allt för att förhindra och bekämpa här i Sverige.

Vårt parti har sett positivt på demokratiseringen och den socialistiska förnyelse som sedan ett par år kommit till uttryck i Polen. Vi har sett med tillfredsställelse på de krafter som försökt frigöra sig från auktoritära, förstelnade och för oss helt främmande politiska principer. Därför känner vi i dag besvikelse över att denna utveckling – förhoppningsvis tillfälligt – har brutits. Militärens maktövertagande i Polen är ett bakslag för socialister världen över men ändå mer ett bakslag för den auktoritära socialism som har praktiserats.

Som parti här i Sverige drar vi den slutsatsen av vad som hänt under efterkrigstiden och som nu händer i Polen att det är ännu mera nödvändigt att mer energiskt verka för den typ av socialism som vårt parti företräder: en socialism med demokrati och frihet, en socialism byggd på grundval av vårt eget lands historiska förutsättningar och vårt folks demokratiska erfarenheter och landvinningar – där pluralism i form av flerpartisystem är ett bärande element.

För allt fler människor i vårt land blir det uppenbart att vårt parti sedan många år, tillsammans med flera kommunistiska partier i världen, både i Europa och på andra håll, arbetar för en socialism grundad på den egna arbetarklassens erfarenheter och traditioner. Att en del av våra politiska motståndare inte vill tillerkänna oss rätten att själva bestämma var vi skall placera oss tar vi med jämnmood – men vi tänker å andra sidan inte be om ursäkt för att vi inte motsvarar den bild som våra motståndare har bestämt skall gälla för all framtid om oss och vårt parti.

Herr talman! Vi måste slå fast att det är viktigt att händelserna i Polen inte

används för att ytterligare skärpa de internationella spänningarna för nya sanktioner och rustningar. Det skulle skada alla folk, inte minst det polska folket.

Händelserna i Polen understryker även vikten av att främja politisk och militär avspänning, att arbeta för fred och nedrustning. Det visar hur viktigt det är att arbeta för att militärblocken upplöses, att varje land ges fria möjligheter att fritt forma sin framtid utan stormaktsdiktat och yttre inblandning.

Herr talman! Utvecklingen i Europa ger anledning till oro också på andra sätt. Det står redan 10 000 kärnvapen uppställda i Europa, men ändå fortsätter de två stormakterna kärnvapenupprustningen. Reagan har sagt att han kan tänka sig ett begränsat kärnvapenkrig i Europa. Han har givit klartecken för att producera neutronbomben och nu också att utveckla de kemiska stridsvapnen. Båda dessa vapentyper är avsedda att stationeras och användas i Europa.

Detta understryker hur viktigt det är att alliansfria länder som Sverige aktivt verkar för avspänning och nedrustning. Det kan vi också göra genom att bl. a. arbeta för en nordisk kärnvapenfri zon, med målsättningen ett kärnvapenfritt Europa, och för avveckling av alla kärnvapen. Vi kan göra det genom internationella insatser, genom att hålla i gång dialogen mellan öst och väst, genom att aktivt verka för ett bättre internationellt klimat för nedrustning. – Vad är annars alternativet?

Senare i år genomförs FN:s specialsession om nedrustning. Den genomförs mot en dyster bakgrund. Kapprustningen fortsätter och världens årliga militärutgifter ökar oavbrutet. Det är därför viktigt att FN-sessionen används för att nå konstruktiva framsteg. Det finns dock uppenbara risker för att sessionen kommer att blockeras av stormaktsmotsättningarna och att de nödvändiga framstegen uteblir. Här har den svenska delegationen vid FN-sessionen stora uppgifter tillsammans med företrädare för många andra länder, som likt oss själva vill få till stånd avspänning och inleda en militär nedrustning.

Fred och nedrustning är den viktigaste frågan för mänskligheten i dag. Kapprustningen måste stoppas och en global nedrustning måste inledas. Den svenska regeringen har gjort många bra uttalanden om fred och om nödvändigheten av nedrustning. Men i praktiken drar man andra slutsatser. För med hänvisning till stormakternas upprustning i Europa vill man öka även de svenska militärutgifterna och bl. a. satsa på ett nytt stridsflygplan, JAS, för 25–30 miljarder kronor. Detta samtidigt som statsfinanserna för varje år blir sämre och sämre, och samtidigt som man genomför långtgående sociala nedskärningar för arbetslösa, sjuka och gamla. – Detta är en äventyrlig, farlig och orätfärdig politik. Men det är kännetecknande för de borgerliga regeringar vi haft sedan 1976.

Dagens debatt kommer att handla mycket om det stora budgetunderskottet och statens dåliga finanser. Det kommer att bollas och trollas med en mängd siffror. Det är kanske nödvändigt, men det är ändå att börja i fel ände. Det är fel därför att bakom siffrorna finns en verklighet, där finns vanliga

människor. Ibland tycks det som om regeringen inte känner till det, eller helt cyniskt inte bryr sig om att det är så.

Företag läggs ner, arbetsplatser försvinner och arbetslösheten är rekordhög. Förra året försvann 41 000 industrijobb. Och om några dagar kommer arbetsmarknadsstyrelsen med nya rekordsiffror över arbetslösheten – 150 000 arbetslösa! Därav är tiotusentals ungdomar. Vad gör regeringen i det läget? Man minskar anslagen till AMS, kortar beredskapsjobben och försämrar arbetslöshetsersättningen.

Investeringarna minskar. Bygginvesteringarna minskar med 10 %, näringslivets investeringar med 7 %, kommunernas med 6 % – samtidigt som utlandsinvesteringarna ökar kraftigt.

Vad gör regeringen? Jo, man gör det ännu lättare att göra utlandsinvesteringar.

Inflationen är hög. Konsumentpriserna har stigit med över 80 % sedan den borgerliga regeringen trädde till. I år höjs priserna på baslivsmedel och hyrorna med omkring 15 %. Reallönerna fortsätter att minska, och hushållens köpkraft försvagas ytterligare.

Vad gör regeringen? Jo, man sänker skatterna för de högst avlönade, man försämrar pensionerna och sjukersättningen.

Många kommuner har ekonomiska problem i dag. Utbyggnaden av barnomsorgen står praktiskt taget stilla. Servicen till äldre och handikappade försämras. Skolmaten försämras och avgiftsbeläggs i vissa kommuner.

Vad gör regeringen? Jo, man tar ifrån kommunerna 3 miljarder kronor till.

Skatteflykten, skattefusket och annan ekonomisk brottslighet ökar. Det spekuleras som aldrig förr. Miljardbelopp undandras statskassan. Nolltaxerare svälter sig fram på miljonförmögenheter.

Vad gör regeringen? Praktiskt taget ingenting.

Regeringens huvudlinje mot krisen har varit social nedrustning och försämrade sociala rättigheter, låt vara att man också har talat om att vi skall arbeta oss ur krisen. Men det har ju varit tomt prat, för arbetslösheten har i varje fall ökat hela tiden som man sagt så. Hittills har regeringen skurit bort över 30 miljarder kronor i statens budget, men krisen – och budgetunderskottet – förvärras. Regeringens politik har varit en omvänd Robin Hood-politik – att ta pengar från pensionärer, barnfamiljer och andra ekonomiskt svaga grupper, samtidigt som man har hållit kapitalägarna skadeslösa.

Årets budget är ett bevis för att regeringen nu också har givit upp kampen mot krisen. Man har givit upp kampen mot arbetslösheten, inflationen, pris- och hyresstegringarna.

Nu är linjen att hålla storfinansen under armarna, i hopp om att få deras fortsatta stöd i valrörelsen, och att gynna de högst avlönade, i hopp om att få åtminstone deras röster i valet.

När regeringen säger att vi alla måste hjälpa till att "spara" innebär det att värdesäkring av pensionerna slopas och matsubventionerna minskar, samtidigt som man lättar på skatten för aktievinster, samtidigt som man inför

ett s. k. skattesparande – för att nu ta bara några exempel. 20 000 hushåll med ett aktiekapital på över 400 000 kr. har fått 10 000 kr. i skatterabatt, och för varje sparad tusenlapp i skattesparandet betalas ut nästan 600 kr. i subventioner, i räntor och skattelättnader.

Alla bidrar således inte. Nej, en del berörs inte alls av krisen utan tjänar stora förmögenheter – t. ex. börsspekulanterna. Under förra året, 1981, steg aktiekursen vid Stockholmsbörsen med 60 %. Det var en världsrekordnotering förra året. Så den som för ett år sedan satsade 100 000 kr. på aktier kan i dag kvittera ut 60 000 kr. i värdestegring på aktierna – utan att själv ha gjort ett enda ärligt handtag.

En numera utvandrad svensk kupongklippare tjänade på det här viset 73 milj. kr. på värdestegringen av sina aktier. Den enda procent av hushållen i Sverige som äger tre fjärdedelar av aktierna fick under förra året en förmögenhetsökning på ca 12 miljarder kronor. Sverige har blivit ett paradiset för spekulanter och kupongklippare. Det har man nu också upptäckt i utlandet, som under 1981 satsade över 1 miljard kronor på Stockholmsbörsen, jämfört med 170 milj. kr. året innan. Regeringen säger att det skall löna sig att arbeta, men vad ni gör är att ni gynnar kupongklippare och spekulanter. Är det sedan att undra över att krisen förvärras?

Det värsta är att detta är en medveten politik från regeringen, och den är ett resultat av den högervändning som har ägt rum. Centern och folkpartiet är i dag ideologiskt avväpnade, helt överkörda av moderaterna. Man kan säga att ni har er själva att skylla, eftersom ni varit alltför flata mot högeridéerna. Det är en sak. En annan och allvarigare fråga är att ni därigenom har medverkat till att möjliggöra högerkrafternas offensiv.

Moderaterna är i dag det största borgerliga partiet, vilket också är ett resultat av uppbackningen från Arbetsgivareföreningen. Till för bara några år sedan tog samma parti emot direkta ekonomiska bidrag från näringslivet. Man avstod från det i samband med att man inträdde i regeringsställning – inte av ideologiska skäl utan för att det skulle se litet bättre ut.

I dag försöker moderaterna framställa sig som en allmänborgerlig folkhöger. Men ränderna går aldrig ur. Moderaterna är och förblir ett högerparti. Det är, som Gunnar Fredriksson skrev i en bok om högern för några år sedan: "Högern har alltid betraktat Sverige som ett bolag, där de som satsar mest pengar också bör ha mest inflytande." Det är en ganska bra beskrivning.

Moderaterna, eller högern, ansåg förr att parlamentarismen var främmande för svensk tradition. Och om demokratin sade den gamle högerledaren Bagge att den "undergräver helhetens intressen – – – och hotar det allmänna bästa". Vad var därför mer naturligt än att högern under många år förhindrade införandet av allmän och lika rösträtt?

Högern tvingades så småningom att gå med på införandet av allmän rösträtt. Man har motvilligt tvingats acceptera demokratiseringen av Sverige, och man har tvingats vara med om att genomföra olika sociala reformer. Men man har aldrig övergivit sin konservativa ideologi.

Så sent som 1977 skrev högern i ett programförslag att "historien visar, hur

massan av egendomslösa alltid hotat demokratin". – Det sades alltså för fem år sedan! 1980 skrev en annan framträdande moderat debattör att "man bör behålla så många icke-demokratiska beslutsformer som möjligt, som maktbalans mot demokratin". – Det låter otroligt, men det finns belagt.

Centern och folkpartiet utgör i dag regering, och moderaterna är det största borgerliga partiet – men det är ändå Arbetsgivareföreningen som är borgerlighetens och högerkrafternas maktcentrum. Arbetsgivareföreningen spelar ju i dag rollen som ett borgerligt överparti eller en borgerlig överregering. Det är därifrån den borgerliga propagandan styrs och där högerpolitiken utformas i detalj. Det är därifrån attackerna kommer mot den gemensamma sektorn, mot kommunerna, mot de sociala rättigheterna, mot barnbidragen, bostadsbidragen och pensionerna, mot arbetsrättslagstiftningen, mot arbetslöshets- och sjukersättningen. Allt detta är förslag som kommer från Arbetsgivareföreningen här i landet – liksom kravet att skatterna skall sänkas för de högst avlönade.

De marginalskattesänkningar som har sitt upphov i Arbetsgivareföreningens krav medför att 55 000 högavlönade utan avdrag får dela på 1 miljard kronor. Det tycker jag säger det mesta om skatteuppgörelsen.

De ekonomiska orättvisorna skärps, och den kommande avtalsrörelsen blir minst sagt komplicerad. LO:s avtalssekreterare har sagt att det är omöjligt att i en avtalsrörelse korrigera en felaktig marginalskattesänkning. Han har naturligtvis alldeles rätt. Men varför stödjer då LO skatteuppgörelsen med de stora skattelättnaderna för höginkomsttagarna?

Visst måste skatterna ändras. Men inte på det här viset. Skatterna måste ändras så att de som bäst behöver det får skattelättnader. Det är fel och utmanande att de högst avlönade, de redan gynnade och välbärgade, får stora skattelättnader. Det är fel, och det är orättvist.

Många människor känner i dag en stor oro för framtiden. De känner oro för arbetslösheten och för den ständigt förvärrade krisen. De skräms över det stora budgetunderskottet, över de dåliga utsikterna för den svenska ekonomin, över att arbetslösheten fortsätter att öka och över att allting blir dyrare och dyrare. De undrar om det finns någon väg ut ur krisen.

Det finns många som påstår sig ha en väg ut ur krisen. De borgerliga påstår att de har en väg, socialdemokraterna en annan. För några dagar sedan kunde vi i tidningarna läsa om att några ekonomer och företagsledare trädde fram som räddande änglar. Där hette det att det är "duvorna" som sätter sig upp mot "hökarna" i Arbetsgivareföreningen, att de vill att arbete och kapital skall samarbeta landet ut ur krisen.

Men är inte sanningen den, att det är de smarta i Arbetsgivareföreningen som inser att hatkampanjerna mot arbetarrörelsen inte räcker för en borgerlig valseger och därför på det här sättet försöker rädda vad som räddas kan? Vad innehöll de här människornas program? Jo, huvudpunkten var i det närmaste ett treårigt lönestopp. Man ville också ha ett prisstopp – men bara för 6 av de 36 månaderna. Det säger det mesta om det förslaget.

Detta är ingen väg ut ur krisen; det är bara en reservlinje som Arbetsgivareföreningen har, utifall de borgerliga inte vinner höstens val. Det är en

mjukare och försiktigare linje än den mullrande och vulgära SAF-kampanjen, men den är precis lika dålig för landets löntagare.

Nej, kampen mot krisen måste samtidigt vara en kamp mot högeroffensiven. Ute i Europa, i bl. a. Frankrike och Grekland, bröts ett mångårigt borgerligt maktmonopol. Högerkrafterna trängdes tillbaka. Det gjordes inte med taktiska finter eller genom samarbete med företrädare för storfinsan utan med en vänsterpolitik, en politik riktad mot högern och storfinsan.

Det står därför klart att varken den borgerliga eller den tidigare socialdemokratiska regeringspolitiken räcker för att bemästra krisen. Det behövs en helt ny politik, som inte bara angriper krisen utan också de bakomliggande orsakerna. Vi är överens i långa stycken med socialdemokraterna i analyser och beskrivningar av krisen och de olika problemen. Vi är överens om en mängd olika förslag i vad gäller kampen mot arbetslösheten, inflationen, skattefusket osv. Men vi menar att det inte räcker att bara angripa yttringarna av krisen, man måste också angripa de bakomliggande orsakerna. Därför, säger vi, behövs det en socialistiskt inriktad politik, som angriper storfinsans makt, som sätter stopp för den planlösa profitjakten – och som i stället bygger på en demokratiskt planerad ekonomi och produktion för social nytta.

Vad handlar det egentligen om? Jo, vi menar att det handlar om maktfrågor, om vem som i verkligheten skall ha makten över samhället. Det är som Rudolf Meidner sade 1975:

– Ger vi oss inte på ägandet, måste vi för all framtid dras med upprörande orättvisor när det gäller makten över produktionen och människorna.

Meidner hade – och har än i dag – alldeles rätt! Vi säger därför: Vi följer inte att vårt parti vill medverka till att bryta storfinsans makt här i landet, vi följer inte att vi vill använda fonder för att stärka löntagarnas makt och för att ge dem ökad makt över investeringarna.

Det är därför vi säger att vi vill inrätta fonder: samhällsfonder och fackliga investeringsfonder. Men i stället för att ta pengar av lönerna vill vi införa skatt på produktionen och skärpa skatten på arv och stora förmögenheter. 5 miljarder om året vill vi tillföra fonderna. De pengarna menar vi skall användas för att rädda nedläggningshotade branscher och regioner, kooperativa och löntagarägda företag – men framför allt för att som ett första mål skapa 100 000 nya industrijobb under 1980-talet.

Sverige är ett rikt land med goda förutsättningar för att skapa en bra framtid. Industrins kapacitet utnyttjas i dag inte till mer än 75–80 %; egentligen går industrin bara på halvfart. Hundratusentals människor går arbetslösa. Vi har samtidigt tillgång till yrkesskickliga arbetare och tjänstemän.

Om de arbetslösa får börja arbeta som de vill, om vi börjar planera ekonomin och producera för våra behov, om löntagarna får ökad makt över sina arbetsplatser och över investeringarna, om vi börjar bryta storfinsans makt – då kan vi börja göra någonting åt krisen, åt våra många, olika problem, och då kan vi börja bygga ett bättre samhälle.

Herr talman! Utvecklingen i vår omvärld är i hög grad styrande för den ekonomiska utvecklingen också i vårt eget land. Det är ett perspektiv som alltför ofta glöms bort i den inhemska debatten, och så har det varit också här i dag.

Onsdagen den
3 februari 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

Den ekonomiska utvecklingen i västvärlden har under 1981 präglats av stora problem. Arbetslösheten har ökat kraftigt ute i Europa. Miljoner och åter miljoner människor går arbetslösa. Problemen är av en omfattning som vi har mycket svårt att göra oss en föreställning om här i Sverige. Jag tycker verkligen att Olof Palme med sitt stora internationella intresse – ett engagemang som jag verkligen respekterar – borde påminna sig detta samband och inte argumentera som om Sveriges problem vore helt oberoende av situationen i vår omvärld.

Den senaste prognosen från OECD pekar på möjligheten av en internationell konjunkturuppgång under andra halvåret i år. Det kommer i så fall att ge värdefull draghjälp åt den svenska ekonomin. Men uppgången förutsätts bli relativt långsam, och av allt att döma har vi att räkna med en fortsatt ökning av arbetslösheten i Västeuropa även under 1982.

Det finns möjligheter till internationell draghjälp för Sverige längre fram under 1982, om de positiva inslagen i prognoserna skulle slå in: en internationell konjunkturuppgång, viss dämpning av inflationsnivån och förhoppningsvis en sjunkande internationell räntenivå. Men det befriar oss inte från att här hemma se om vårt eget hus.

Helt avgörande i detta sammanhang är att vi kan hålla ett kostnadsläge som inte är högre än våra viktigaste konkurrentländers och att vi kan frigöra resurser för offensiva satsningar inom den konkurrensutsatta delen av vårt näringsliv. Detta är själva utgångspunkten för regeringens ekonomiska politik. Och det är vår bestämda övertygelse att denna ekonomiska politik konsekvent måste drivas vidare. Det är på den vägen vi kan komma ur den ekonomiska krisen och skapa en stabil bas för sysselsättning och fortsatt välfärdsutveckling.

Även om vi är väl medvetna om problemens allvar, får vi inte låta pessimismen ta överhanden. Olyckskorparnas kraxande, de feta, överdrivna rubrikerna med ord som brukats så ofta att de mist sin valör, kan få oss att förlora perspektivet. Då är det lätt att resignera och drabbas av handlingsförlamning. Vi måste våga vara optimister. Sverige har goda möjligheter att lösa sina problem. I förhållande till många andra länder står Sverige väl rustat. Samtidigt måste vi vara medvetna om att den ekonomiska situationen ställer krav på oss alla som politiker och som företrädare för olika samhällsintressen: krav på initiativ och konsekventa åtgärder, krav på gemensamma tag och samarbete över traditionella intressegränser.

Utvecklingen under 1981 visar också att det med rätt insatta åtgärder och en tillräckligt konsekvent politik *går* att påverka utvecklingen. Det tänker jag vidhålla, även om Olof Palme tycks bli irriterad av att jag påminner om dessa fakta.

I en internationell jämförelse har Sverige klarat sig bra i några viktiga

avseenden. Sverige tillhör de tre à fyra industriländer som har den absolut lägsta arbetslösheten – långt under genomsnittet för OECD-området. Sverige tillhör de fem à sex länder i Västeuropa som har den lägsta inflationstakten och är ett av de länder i världen som har den högsta levnadsstandarden. Vi har alltså i Sverige i många avseenden ett förmånligt utgångsläge.

I flera avseenden har den svenska ekonomins utveckling blivit positiv under 1981. Inflationstakten har kraftigt kunnat dämpas. För första gången på flera år har inflationen gått ned under 10 %. Det har varit en följd av aktiva åtgärder från regeringens sida. En nyckelroll spelade höstens momssänkning, som förhindrade att devalveringen fick slå igenom i form av höjda priser.

Devalveringen och höstens ekonomiska stimulanspaket har medfört ett förmånligare kostnads- och konkurrensläge för den svenska industrin. På sikt kommer detta att ge resultat också i form av ökad sysselsättning och ökade investeringar.

Men en absolut förutsättning för detta är att devalveringens positiva effekter inte äts upp av en oförmånlig kostnadsutveckling. Kampen mot inflationen måste därför ges en mycket hög prioritet också under 1982. Därför är det så allvarligt att socialdemokraterna i sitt budgetalternativ för fram förslag som kommer att sätta ny fart på inflationsbrasan.

Handelsbalansen har kraftigt förbättrats under 1981. Det handlar om en förbättring på ca 8 miljarder jämfört med året innan.

Lånebehovet har minskat. För ett år sedan pekade det svenska lånebehovet utomlands på 22–25 miljarder. Den verkliga siffran blev 9,3 miljarder.

Arbetslösheten har hållits nere. Låt mig påminna om att LO i sin vårrapport förra året hävdade att antalet arbetslösa vid årsskiftet skulle uppgå till 180 000. Den verkliga siffran blev 125 000. Det visar att regeringens insatser gett resultat. Men självklart är även den siffran för hög, och kampen mot arbetslösheten kommer att vara lika angelägen för regeringen under 1982. Den kampen får föras på två plan: kortsiktiga insatser och insatser som på sikt ger en stabil grund för vår sysselsättning.

Dessa olika positiva faktorer innebär inte att Sverige kommit ur den ekonomiska krisen. Det fordras fortsatt tålmodigt arbete. Men Sverige är på rätt väg.

Det finns kvarstående allvarliga problem i den svenska ekonomin, problem som måste redovisas. Statens och kommunernas utgifter är fortfarande alltför höga i förhållande till våra resurser. Industriproduktionen och industriinvesteringarna ligger på en oacceptabelt låg nivå.

Denna utveckling måste brytas. Det kan bara ske genom en kombination av stram budgetpolitik och offensiva satsningar för den konkurrensutsatta delen av vårt näringsliv.

Det sparprogram som mittenregeringen presenterat i årets budgetförslag är det mest omfattande som någon svensk regering presterat. Det är inte någon populär och insmickrande budget som lagts fram inför valet. Budgeten

är uttryck för en nödvändig politik i en kärv ekonomisk situation.

Människor kräver med rätta av oss politiker modet att våga ta också impopulära beslut i en besvärlig situation. Samtidigt skall vi komma ihåg att åtstramningen sätts in i ett land som ligger i toppen på världens standardliga och med ett socialt trygghetssystem som hör till de mest utbyggda i världen och att den nödvändiga åtstramningen sker under hänsynstagande till de svagaste grupperna i samhället.

Även i årets budget har vi skapat ett utrymme för förbättringar för särskilt angelägna ändamål. De sämst ställda pensionärerna, med låg eller ingen ATP, kommer att få ytterligare ett pensionstillskott. Vi gör särskilda satsningar för att stödja handikappade och för att underlätta för arbetslös ungdom att få arbete. Vi sätter in nya resurser för att bekämpa skatteflykt och ekonomisk brottslighet. Åtstramningen på den kommunala sidan kombineras med en förstärkt skatteutjämning för att hjälpa de fattigaste kommunerna.

Oppositionen framträder som två direkta motpoler – ståndpunkterna är lika oförenliga nu som när man i höstas skulle ta ställning till regeringens ekonomiska stimulanspaket. Jämfört med regeringens budget vill socialdemokraterna öka statsutgifterna med ungefär 6,5 miljarder, medan moderaterna tvärtom vill spara nästan lika mycket.

Det understryker vad jag tidigare haft anledning att framhålla: När socialdemokraterna och moderaterna tvingas fram med sina politiska alternativ, framstår regeringens politik som väl avvägd.

Socialdemokraterna har tidigare i ett väsentligt avseende visat att de varit beredda att ta ansvar för en stabilare samhällsekonomi. Jag tänker på den socialdemokratiska medverkan i marginalskatteuppgörelsen med centern och folkpartiet. Marginalskatteuppgörelsen kommer att ge ett aktivt bidrag till kampen mot inflationen. Skattereformen kommer också att stimulera människor till arbete, personliga satsningar och sparande.

Desto mer förvånande är det att socialdemokraterna nu i andra avseenden är beredda att släppa ambitionerna på att hålla prisutvecklingen nere. Det verkar som om socialdemokraterna inte har uppmärksammat LO:s stora annonskampanj mot inflationen. Innebörden av det socialdemokratiska budgetalternativet är ju att det blir ny fart på inflationsbrasan. Jag tror inte det är det LO avser med sin kampanj.

För att budgetekvationen skall gå någorlunda ihop, med tanke på alla utgiftsökningar som socialdemokraterna föreslår, tvingas man att komma med krav på skattehöjningar och avgiftshöjningar. Momsen vill man höja med 2 %. Det får ett direkt genomslag på priserna. Det kommer att drabba barnfamiljerna. Den höjning av barnbidragen ni socialdemokrater föreslår räcker därför inte till för att kompensera barnfamiljerna för den momshöjning som ni vill genomföra.

Det finns skäl att påminna om att socialdemokraterna i andra sammanhang gått emot angelägna reformer för barnfamiljerna. Ni försökte i höstas stoppa den föreslagna ökningen av barnbidraget för familjer med tre eller fler barn. Ni försökte också stoppa förslaget om att föräldrar, som vill ägna några år åt

sina barn i hemmet, skulle få tillgodoräkna sig ATP-poäng. Sådan är verkligheten bakom socialdemokraternas politik när det gäller barnfamiljerna.

Regeringen och oppositionen är överens på en viktig punkt: investeringarnas betydelse när det gäller att lösa de ekonomiska problemen. En ökad produktion och export av industriprodukter förutsätter ökade investeringar i näringslivet. Men det behövs också samhällsinvesteringar.

Därför har regeringen i budgeten prioriterat områden som vägar, järnvägar, forskning och teknisk utveckling. Samtidigt gäller det att välja konkreta investeringsobjekt, som är ekonomiskt rimliga och som ger avkastning på sikt.

När det gäller SJ vill socialdemokraterna lägga ner stora resurser på en exklusiv järnväg Stockholm–Arlanda, som man vet aldrig kommer att löna sig. Regeringens uppfattning är att vi måste satsa resurserna på att ta igen allt det som försumrades av socialdemokratiska trafikansvariga under 1960-talet och 1970-talet och satsa på en kollektivtrafik i såväl tätort som glesbygd för 1980-talet och 1990-talet.

Jag vågar mig på påståendet att den socialdemokratiska satsningen inte mer än marginellt träffar den del av den svenska ekonomin som i första hand måste aktiveras, nämligen den konkurrensutsatta delen av näringslivet.

Dessutom betyder era krav på skattehöjningar och höjningar av arbetsgivaravgifterna kostnadsökningar för företagen. Det blir svårare att sälja utomlands, svårare att här hemma konkurrera med importen.

Vidare betyder era förslag att budgetunderskottet kommer att växa. Det leder till växande problem och prisökningar.

Ni försöker framställa ert budgetunderskott som lägre än regeringens genom att bl. a. nu tillgodoräkna er ett belopp i storleksordningen 2,8 miljarder för en åtgärd som regeringen har aviserat i budgetpropositionen. Får jag säga: Det är bra om vi är överens om att lägga om rutinerna för momsutjämnning vid import. Men då sjunker ju underskottet lika mycket i regeringens budget som i er. Man kan då fråga sig vad det är för mening med att på detta sätt försöka vilseleda väljarna. När regeringen väl lagt fram sitt preciserade förslag om importmomsen, kommer det socialdemokratiska budgetunderskottet att vara större än regeringens – trots era skattehöjningar.

Socialdemokraterna har ramlat just i den fälla som de sex ekonomerna varnade för i den uppmärksammade artikeln i Stockholms-Tidningen nyligen: att tro att man kan köpa sig fri från en internationell ekonomisk kris utan att genomföra helt nödvändiga åtstramnings- och besparingsåtgärder.

Det socialdemokratiska budgetförslaget innebär alltså ökade statsutgifter och ökat skattetryck men likväl ökat budgetunderskott.

Moderaterna å sin sida saknar inte ambitioner när det gäller att strama åt. Jag vill gärna säga att i det moderata budgetalternativet har sparandet gjorts till ett självändamål. Man kräver fortsatt nedskärning av livsmedelssubventionerna. Konsekvensen av detta blir höjda matpriser och ökad inflation.

De besparingar som moderaterna föreslår på bostadssidan kommer att få ett direkt genomslag i form av ökade hyror. Det blir hyreshöjningar som då kommer ovanpå de hyreshöjningar som ändå måste ske.

Och ni moderater kommer inte ifrån att era sparförslag vänder sin tunga del emot dem som har låga inkomster. Detta är fördelningspolitiskt icke godtagbart. Dessutom innebär ert sparande med ytterligare sex miljarder ett kraftigt bortfall av inhemsk efterfrågan, som i sin tur leder till ökad arbetslöshet, om man inte samtidigt vidtar åtgärder som ökar efterfrågan från vår omvärld. Jag tror inte att någon kan bestrida att det finns sådana samband. Men några sådana förslag, som skulle kompensera de bortfall i efterfrågan som deras ytterligare sparande innebär, har moderaterna inte lagt fram. Det finns ingen automatik i det förhållandet att en ökad arbetslöshet i ett land driver fram ökad efterfrågan i det landet från andra nationers sida. I de fall där man har gått denna medvetna väg har arbetslösheten visat sig bli bestående.

Moderaterna säger ja till en sänkning av marginalskatterna. Men de vill inte medverka till övriga kompletterande åtgärder för att skapa större rättvisa i skatte- och avdragssystemet. Det leder till ohållbara konsekvenser.

Det är en illusion att tro att det är möjligt att enbart dela ut stora skattelättnader till höginkomsttagare utan att detta utlöser kompensationskrav från övriga inkomstgrupper i nästa avtalsrörelse. Därmed är pris- och lönekarusellen åter i full gång. Detta är en situation som måste undvikas. Marginalskattesänkningarna måste kombineras med en reform på avdrags- sidan. Den uppfattningen delade ju ni moderater när ni hade regeringsansvaret. Nu – i opposition – har ni en annan ståndpunkt.

Det är tillfredsställande att en så bred majoritet av Sveriges riksdag står bakom uppfattningen att sänkningen av marginalskatterna måste mötas med en löneanpassning från de högre inkomstgruppernas sida i nästa avtalsrörelse. Det är desto mer beklagligt, men också avslöjande, att moderaterna ställt sig vid sidan av denna stora och viktiga skattereform.

Herr talman! För att Sveriges grundläggande problem skall kunna lösas under 1980-talet, är en positiv utveckling för näringslivet helt avgörande. Det innebär inte att den materiella och ekonomiska tillväxten skall premieras till vilket pris som helst. Vi måste ställa anspråk på kvaliteten i den ekonomiska tillväxten. Näringspolitiken måste underordnas övergripande krav som en god miljö, ekologisk balans och en ansvarsfull hushållning med ändliga naturresurser.

En avgörande förutsättning för att en tillväxt i dessa former skall kunna komma till stånd är att vi har ett klimat i samhället som uppmuntrar människor, enskilt och i samverkan, att ta initiativ och våga satsa på framtiden.

Ett sådant positivt klimat kan inte förenas med socialdemokraternas krav på kollektiva löntagarfonder.

Fondsocialismen leder till att ni tar ifrån människorna möjligheten att personligen få äga andelar av produktionskapitalet. Det finns inget exempel

på ett land där man genomfört socialism och där man lyckats lösa sina ekonomiska problem bättre än i Sverige eller där den ekonomiska standarden är i närheten av den standard som vi har i Sverige.

Fondsocialism leder till att *en* maktkoncentration kommer att ersättas med en ännu värre, utan att inflytandet för den enskilde löntagaren ökar. Som Gösta Bohman refererade har förre landshövdingen, socialdemokraten Valter Åman mycket väl utvecklat detta tema i en artikel i Dagens Nyheter. Han går så långt att han framför sig ser en "byråkratiskt styrd låtsasdemokrati för löntagarna", om ert system genomförs.

Kollektiva löntagarfonder innebär att risktagande och vilja till personliga satsningar kommer att motverkas.

Herr talman! För centern är det en självklarhet att säga nej till dessa socialistiska experiment. Vi slår vakt om en socialt och miljömässigt reglerad marknadsekonomi, som tar vara på människors vilja till initiativ.

Med den decentralistiska grundsyn centern står för är det naturligt att vi anser att de grundläggande näringspolitiska problemen måste få en helt annan lösning.

Det är nödvändigt att en förnyelse av svenskt näringsliv kan ske underifrån, genom att människor i ökad utsträckning är beredda att satsa på att starta nya företag. Nyföretagandet i Sverige har alltför länge legat på en otillfredsställande låg nivå.

Regeringen har under den gångna femårsperioden aktivt satsat på att förbättra villkoren för de mindre och medelstora företagen. Under våren kommer vi att presentera en ny småföretagsproposition. Det blir en ny viktig grundsten i en aktiv decentralistisk näringspolitik. Marginalskattereformen kommer att underlätta för egenföretagare att generera eget kapital.

Näringslivets resurser måste spridas över hela landet. Det ställer krav på en aktiv regionalpolitik. Om sysselsättningen långsiktigt skall kunna tryggas, måste det finnas många företag i olika branscher i varje region.

Regeringen kommer under våren att lägga fram en ny regionalpolitisk proposition, för att följa upp tidigare satsningar.

Ett annat viktigt inslag i näringspolitiken måste vara att åtgärder genomförs för att verkligen reellt öka människors delaktighet i produktionskapitalet.

En breddning av aktiesparandet är en viktig väg. De initiativ som här tagits av regeringen har hittills varit mycket framgångsrika.

Det är genom en heltäckande politik av detta slag som det svenska näringslivet kan förnyas och utvecklas. Med en sådan politik kan vi motverka maktkoncentrationen och stärka inflytandet för de enskilda människorna.

Det är en decentralistisk näringspolitik. Det är raka motsatsen till den filosofi som ligger bakom fondsocialismen.

Denna decentralistiska grundsyn kommer centern att aktivt arbeta för. Vi har på område efter område kunnat flytta fram positionerna.

Regeringen fattade i början av året beslut om ett antal kommunandelningar. Det var ett radikalt grepp för att komma till rätta med de skadliga konsekvenser för den kommunala demokratin som den socialdemokratiska

kommunreformen med tvångssammanslagningar innebar.

Ett annat exempel på konkreta och handfasta åtgärder för att fördjupa den kommunala demokratin och minska avståndet mellan väljare och valda är den försöksverksamhet med lokala organ som regeringen öppnat möjligheter till. Inte mindre än drygt ett femtiotal kommuner runt om i landet förbereder nu sådana försök.

Olof Palme tog i sitt huvudanförande upp frågan om förändringar i sjukförsäkringen av innebörd att man inför någon form av självrisk också i det försäkringssystemet. Självrisk har blivit allt vanligare i alla typer av försäkringar. Men det är icke så som Olof Palme försöker beskriva det.

Det var för oss i centern en självklarhet att se till att de skillnader som fanns mellan privatanställda tjänstemän och statligt och kommunalt anställda å den ena sidan och kollektivanställda och egenföretagare å den andra sidan togs bort. Den förra gruppen hade – genom avtal – rätt till sjukersättning den första sjukdagen, under det att de som bara hade sjukförsäkring hade tre karensdagar. Det var således en klar rättviseåtgärd.

Om man inför en självrisk i sjukförsäkringen – vare sig man väljer karensdagar eller någon annan metod – är det lika självklart att det skall genomföras så, att den verkar lika för alla i det svenska samhället. Det är en riktig och avgörande princip.

Då är nästa fråga: Varför umgås regeringen över huvud med planer på att göra denna förändring? Jag vet att det i den offentliga debatten ofta talas om missbruk av sjukförsäkringen. Jag tror att det i vissa fall förekommer missbruk i det här avseendet, liksom i de flesta andra fall där vi har regler. Men det är inte det viktiga skälet. Vad är det vi står inför? Vi kan studera befolkningssammansättningen. Vi kommer då att finna att antalet pensionärer kommer att öka, absolut och relativt. Av det följer att behoven av åldringsvård och långtidsvård kommer att bli större, eftersom det i det avseendet finns ett samband med ålderspyramiden. Om samhället skall kunna vidmakthålla den omsorg och den vård som vi i dag har, kommer det att krävas nya resurser. Det gäller även om vi diskuterar vårdformerna och inte alltid går in för institutionsvård utan försöker ordna med t. ex. mer vård i hemmet. Det kommer att kräva ett betydande tillskott av resurser som då skulle få tas ut antingen i form av skatter eller i form av avgifter. Det här är ett faktum som ingen av oss kommer förbi.

Det är en annan sak som vi också ständigt måste hålla i minnet. I en situation då vi är i behov av omsorg och vård varje dag – på den höga ålderns dagar eller när vi blir långvarigt sjuka – kan ingen människa klara sig på egen hand. Då är vi i ett absolut behov av samhällets vård och omsorg. Ställ det mot de möjligheter du och jag och alla andra har vid de tillfällen vi blir sjuka under vår aktiva tid i arbetslivet. Nog tycker jag att det är rimligt att vi gör en avvägning och säger oss: Låt oss ta en ökad självrisk i sjukförsäkringen och flytta över de resurser som då frigörs, så att de kan stå till förfogande för de helt nödvändiga insatser som kommer att krävas inom långvård och åldringsvård! Låt oss samtidigt utforma detta självriskssystem så att – om vi väljer lösningen med karensdagar – vi endast behöver bära ett begränsat

antal karensdagar. Allergiker och andra som är olyckliga nog att behöva sjukskriva sig många gånger på ett år skall inte behöva bära mer än ett visst antal karensdagar. Nog tror jag att de allra flesta i landet är beredda att göra den avvägning jag försökt ge uttryck åt. Under vår aktiva period skall vi vara beredda att ta en viss självrisk i sjukförsäkringen för att på det viset aktivt medverka till att vården och omsorgen kan fungera i de livets skiften och skeden när vi absolut behöver den.

Gör nu inte detta, Olof Palme, till en fråga om klasslagstiftning, utan medverka i stället aktivt till att vi får ett system som är rättvist och som inte gör skillnad mellan offentliganställda och privatanställda tjänstemän och kollektivavtalsanställda.

Herr talman! Att åstadkomma stabilitet i den svenska samhälls ekonomin är och förblir huvuduppgiften för riksdag och regering. Jag upprepar än en gång att vi är på rätt väg. Det är en anda av tillförsikt som måste prägla debatten om Sveriges ekonomiska framtid. Det är genom att se till de positiva utvecklingsmöjligheter som verkligen finns i den svenska ekonomin, genom att ta till vara möjligheterna till breda samverkanslösningar som den bästa grunden kan läggas för att föra Sverige ut ur krisen.

Anf. 9 OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Thorbjörn Fälldin uppmanade mig att se på omvärlden. Det är just det vi har gjort. Då konstaterar vi att under de sex åren med borgerlig regering har det gått avsevärt sämre i Sverige än i andra länder. Det är det som är det allvarliga. Under de sex första åren av 1970-talet var inflationen lägre i Sverige än i omvärlden. Under den borgerliga tiden var inflationen 7 % högre än genomsnittet. Under vår tid av 1970-talet var tillväxten 2,4 % per år, och det var inte särskilt bra. Nu har tillväxten varit mindre än 1 % per år, i Europa totalt har den varit 2,4 %. Det finns inget land i Europa där de offentliga finanserna har försämrats så katastrofalt under denna tid som i Sverige, icke något land där budgetunderskottet utgör så stor del av BNP. Det finns intet land där det produktiva sparandet har sjunkit så snabbt som i Sverige – från 15 % till 5 %. Det kommer vi att få slita länge med. Det sedvanliga belåtenhetstricket är att ta något kvartal här och där och säga att det var bra, vi är på rätt väg och kurvorna visar uppåt. Men vi har ju facit. Nu vet vi – jag beklagar att behöva säga det – att jämfört med andra länder har de borgerliga regeringarna gjort sig skyldiga till vanvård av den svenska ekonomin. Därför är vi sämre ställda än omvärlden. Och det får vi lida länge för. Den enda bastion vi har haft, de gamla traditionerna för sysselsättningen, brister nu även den. Jag kommer tillbaka till detta.

Sedan sade Thorbjörn Fälldin att vi måste hålla vårt kostnads läge under kontroll. Självfallet. De borgerliga regeringarna devalverade ett antal gånger 1977. De devalveringarna misslyckades, det var en helt misslyckad politik. Belägget för det är helt enkelt att man tvingades devalvera igen. Då får man kortsiktigt en bra effekt. Men sedan beror det helt på löneutvecklingen hur det kommer att gå. Vi har sagt att regeringen på sämsta möjliga sätt förbereder den kommande avtalsuppgörelsen genom sina försök att pressa

standarden ytterligare för löntagarna genom att försämra sjukförsäkringen, genom att försämra arbetslöshetsförsäkringen och genom att svikta i skyddet för sysselsättningen.

Thorbjörn Fälldin säger: Ni kan väl godta försämrade sjukförsäkring. Det skall gälla alla grupper. Det måste betyda att regeringen med lagstiftning tvingas ingripa mot tjänstemännens avtal om sjuklön. Detta har SIF, TCO m. fl. sagt är ett ingrepp i den fria avtalsrätten som de inte godtar. Tänker ni tillgripa sådan lagstiftning? Är det det Ola Ullsten planerar? Bristen på konsekvens gör att man över huvud taget inte har talat med löntagarna om detta förslag. Man försöker driva igenom ett diktat, som man omedelbart får igen i form av krav i avtalsrörelsen. Då måste ju löntagarna kompensera sig, och så får vi en ny misslyckad devalvering.

För att skylla sitt svikna löfte till pensionärerna och sina försök att riva upp sjukförsäkringen för arbetarna höll Thorbjörn Fälldin ett känslomättat inlägg där han säger att vi får avstå från detta för att kunna betala långvården för några andra. Det är inte sant. De pengarna använder ni för att subventionera aktieägarna. De inkomsterna går till att dela ut helt och hållet orimliga subventioner, som uppgår till ungefär liknande belopp, till framför allt de stora aktieägarna, till att subventionera de stora skogsägarna, till att låta de stora fastighetsägarna leva i orubbat bo. Låt vara att ni verkligen använde pengarna till de utsatta grupperna, men ni använder dem för att berika de välbeställda. Det finns en oerhörd reaktion hos människorna mot detta.

Slutligen: Thorbjörn Fälldins belåtenhet med sysselsättningen kan jag icke dela. I dag, den 3 februari 1982, har vi sannolikt en högre arbetslöshet än vi haft någonsin sedan en modern arbetslöshetsstatistik infördes. Den slår oerhört hårt mot ungdomarna, den slår hårt mot stora regioner i vårt land. Och statsministern uttrycker belåtenhet och uppvisar en total avsaknad av åtgärder till stöd för sysselsättningen! Vi socialdemokrater kommer att satsa på social rättvisa och rätt till arbete.

Anf. 10 GÖSTA BOHMAN (m) replik:

Herr talman! Statsministern drog i sitt anförande en besynnerlig slutsats. Han sade att "när socialdemokraterna och moderaterna tvingas fram med sina politiska alternativ, så framstår regeringens politik som väl avvägd". Det skulle alltså innebära att regeringen står för något slags mittpunktspolitik, som flyter alltefter de ståndpunkter som socialdemokraterna och vi har. Går socialdemokraterna åt vänster, flyttar sig mitten åt vänster, går vi åt höger, så åker mittenpartierna mer åt höger. Ni har väl i alla fall en klart självständig linje i er politiska betraktelse, hoppas jag.

Thorbjörn Fälldin tyckte illa om att vi vill sänka subventionerna för mat och hyror. Men även regeringen har tagit steg i den riktningen och kommer, om den får sitta kvar, att tvingas fortsätta med detta. För det är en riktig väg att gå. Det kan inte vara rimligt i det ekonomiska läge vari Sverige befinner sig att subventionera "rika" människors hyror och "rika" människors mjölkdrickning och fläskätning. Skall vi subventionera mat och hyror, och

*Allmänpolitisk
debatt*

det kan behövas, skall det vara för dem som verkligen behöver det – för de stora barnfamiljerna och för andra som har det besvärligt – men inte för människor som har råd att själva betala maten.

Vi skall också ha klart för oss att hyrorna och livsmedlen betalar vi dels direkt genom priset, dels via våra skatter men dels också som andelsägare i en växande skuldbörda. Vi tvingas betala detta hur vi än bär oss åt. Men räkningen blir högre och konsekvenserna blir allvarligare ju längre vi väntar med åtgärder för att stoppa subventionskarusellen. Det är en rundgång som inte är förenlig med Sveriges ekonomiska situation. Och det kan inte vara rimligt att de subventioner som jag får på min mat och min hyra skall leda till att mina barn får en ökad skuldbörda i framtiden.

Sparandet är för oss inget självändamål, och det vet Thorbjörn Fälldin. Vi har följt den målsättning som trepartiregeringen själv uppställde för snart ett år sedan och som Thorbjörn Fälldin lovade att ställa sig bakom i samband med regeringskrisen i våras. Det är den målsättning som fastslogs av riksdagen i höstas – att man för nästa budgetår skulle spara minst tolv miljarder kronor i utgiftsneddragningar. Vi har alltså gjort det som regeringen borde ha gjort, om regeringen hade orkat. Det kan man inte kalla för självändamål. Vi vill inte öka budgetunderskottet. Regeringen ökar budgetunderskottet genom sin underlåtenhet. Vi vill inte öka utlandsupplåningen. Regeringen ökar den genom att inte följa det beslut som riksdagen tog.

Sedan skatterna. Thorbjörn Fälldin antydde att vi inte ville ha rättvisa i skattesystemet. Läs remissvaren över skatteuppgörelsen med socialdemokraterna, där man kritiserar bristen på rättssäkerhet, där man kritiserar bristen på rättvisa, där man talar om ökat krångel och ökad svåröverskådlighet! Det var precis detta som vi varnade för i samband med diskussionerna om skatteuppgörelsen förra våren.

Ni var beredda att diskutera avdragen, sade Thorbjörn Fälldin nyss. Ja, vi var beredda att diskutera avdragen som ett led i ett paket till en skatteuppgörelse som motsvarade kraven på rättssäkerhet, rättvisa, minskat krångel – ett förslag som skulle få fart på den svenska ekonomin. Det var vi beredda att diskutera. Däremot sade vi bestämt nej till Kleppemodellen, och det gjorde också den dåvarande regeringen i sak när frågan diskuterades, även om den var beredd att kosta på sig en utredning.

Vi har inte gått emot en löneanpassning till en marginalsattesänkning. Tvärtom. Jag vill gärna erinra mina förutvarande regeringskolleger om att när vi förhandlade med SACO och PTK om det ursprungliga förslaget, det som vi var överens om den 3 februari, förklarade både SACO, PTK och TCO att de skulle se till att det blev en löneanpassning om vi genomförde det förslaget. Sedan fördröjdes det som bekant avsevärt – ett helt år – genom skatteuppgörelsen. Vi är alltså ingalunda emot en löneanpassning.

Det hette hela hösten i uttalanden från regeringshåll, i tidningsartiklar och på annat håll, att vi moderater drev en "vettlös kampanj" – man använde ibland mycket hårdare ord – mot skatteuppgörelsen, när vi påvisade de bristfälligheter och de tokigheter som skatteuppgörelsen, om den förverkli-

gades, måste leda till. Nu har vi genom remissyttranden från myndigheter som är helt oberoende och helt objektiva och från tunga organisationer fått bekräftelse på att vår kritik var riktig. Om statsministern läser remissyttrandena ordentligt kan han sedan inte komma och säga att den informationskampanj som vi bedrev i höstas var vettlös. Den var i allra högsta grad sakligt betingad.

Eftersom det finns en organisation som troligen står statsministern närmare än andra organisationer, nämligen Lantbruksförbundet, vill jag uppmana statsministern att noga läsa dess skattedelegations uttalande. Det är som det bör vara hövligt och modest i formen, men i sak är det utomordentligt kritiskt. Och jag tror att statsministern drar sig för att kalla dess kritik för vettlös.

Anf. 11 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Vi är på rätt väg, säger statsministern, vi behöver en anda av tillförsikt. Men vart är vi egentligen på väg? Arbetslösheten är hög och den fortsätter att öka. Jag erinrade för en stund sedan om att om några dagar kommer arbetsmarknadsstyrelsen med nya rekordsiffror. Och detta är ingen nyhet för regeringen. Det kan inte heller komma som någon särskilt stor överraskning. I finansplanen konstaterar ni nämligen helt kallt att arbetslösheten kommer att öka, men ni föreslår inga åtgärder för att bekämpa arbetslösheten.

Jag skulle vilja gå så långt som att säga att ni låter inte bara medvetet arbetslösheten öka, ni minskar samtidigt anslagen till arbetsmarknadsstyrelsen, ni kortar beredskapsjobben och ni minskar deras mängd. Och dessutom skall ni låta arbetslöshetsunderstöden försämrans. Regeringen tar, som en facklig företrädare sade häromdagen, ett skamgrepp på de arbetslösa.

Jag tror att statsministern får svårt att övertyga någon om att regeringen anstränger sig för att göra något åt arbetslösheten, för det gör ni inte. Vad ni medvetet sysslar med är att ni låter arbetslösheten förvärras. Den politik som ni har fört under flera år har pressat ned byggandet till bottennoteringar. Ni har pressat fram social nedrustning i kommunerna. Nu vill ni börja avskeda folk på försäkringskassorna. Hur många människor som har blivit arbetslösa inom industrin vet ni inte själva ännu, men förra året försvann i varje fall över 40 000 arbetstillfällen. Det är inte att undra på att människorna i skogslänen är oroliga. I Norrbotten är 13 % arbetslösa. Och man får gå väldigt långt tillbaka i tiden för att finna en motsvarighet till dagens problem. Det finns inget värre, Thorbjörn Fälldin, Ola Ullsten och ni andra som aldrig har gått utan jobb, än att gå arbetslös. Det var väl en väldigt kort tid socionomen Ullsten gick utan jobb i så fall. Det är socialt nedbrytande, det är dålig samhällsekonomi att människorna går arbetslösa, men det oroar inte er i regeringen.

Vi är på rätt väg, säger ni till de arbetslösa. Vårt parti vägrar att acceptera arbetslösheten, även om det skulle tvinga oss till ett större budgetunderskott än det ni presenterar. Vi anser att tillgång till arbete är en mänsklig rättighet, och det är också en viktig förutsättning för att vi skall kunna vända

utvecklingen åt rätt håll, för att få i gång produktionen och börja arbeta oss ut ur krisen.

Men ni har en annan uppfattning. Ni säger att ert huvudmål är att öka investeringarna. Det har inneburit att ni har pressat ner reallönerna, ni attackerar de sociala rättigheterna för vanligt folk, ni styr över pengar till näringslivet och de högvärlönde. Ni gör det därför att ni tror att ni därigenom får fart på investeringarna. Där har ni lyckats, därför att det är många miljarder som har bytt ägare under de här åren. Men allt som har hänt är att företagen i ännu högre grad spekulerar i aktier och fastigheter. De investerar hellre i utlandet. De högvärlönde handlar också med aktier och spekulerar i allt som över huvud taget går att spekulera i. Men investeringarna fortsätter att gå ner. Därför framstår statsministerns uttalande om att vi är på rätt väg som ännu mer obegripligt. Siffrorna pekar ju åt annat håll: arbetslösheten rusar i höjden, och investeringarna rasar i botten.

Vi frågar statsministern i all enkelhet: Vad tänker ni göra åt arbetslösheten? Vad har ni för besked till de arbetslösa människorna? Vad har ni för besked till de 50 000–60 000 arbetslösa ungdomarna? Vi har ställt frågan om hur man skall kunna skapa 100 000 nya jobb inom tre år. Våra förslag går ni emot. Då får ni faktiskt besvara er och tala om hur ni vill skaffa de här nya arbetstillfällena.

Sedan till sist: Tror verkligen herr Fälldin och herr Ullsten, herr Bohman också för resten, att ni med en vulgärkampanj tillsammans med Arbetsgivarföreningen mot ökad makt för de anställda i företagen skall kunna komma undan hela diskussionen om arbetslöshet och inflation samt höjda priser och hyror, komma undan att ni utgör en kampregering mot löntagarna, en regering som medvetet ökar arbetslösheten och samtidigt står tomhänt i kampen mot pris- och hyresstegringarna? Faktum är att ni står alldeles tomhänt inför moderaternas attacker när det gäller t. ex. matsubventionerna – det som Gösta Bohman kallar "mjölk- och läskdrickningen". Är det den bild regeringen har av barnfamiljernas situation i dag?

Anf. 12 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Både Olof Palme och Lars Werner tog upp arbetslösheten här i Sverige. Jag vet inte hur många gånger jag har sagt att den är hög. Det är därför som regeringen gör så medvetna insatser för att få bukt med den. Tvärt emot vad Lars Werner säger har arbetsmarknadsstyrelsen fått kraftigt höjda anslag – jag tror det rör sig om 50 % på detta område – för att sätta in åtgärder mot arbetslöshet via beredskapsarbeten, omskolning osv.

Olof Palme borde besinna att den registrerade arbetslösheten i januari 1972 under den socialdemokratiska regeringens tid var 3,5 %. Så hög har den aldrig varit efter 1976. Glöm inte det, Olof Palme! Glöm inte att göra en internationell jämförelse! Hur hög var arbetslösheten ute i Europa när arbetslösheten i Sverige var 3,5 %?

Sedan till Lars Werner: Hur känns det egentligen att stå och säga att vi medvetet driver fram en arbetslöshet? Är det Lars Werners uppfattning att hans partivän i Finland, som är direkt ansvarig för sysselsättningen där,

medvetet driver fram en arbetslöshet, som där har kommit upp i 6 %? Rensa bort den typen av argumentation. Lars Werner, och låt oss i stället resonera om den verklighet som ligger bakom detta att vi har problem med sysselsättningen i Sverige!

Låt oss – och det gäller politiker i alla partier – acceptera några saker som är helt grundläggande.

Vi måste ha koll på kostnadsutvecklingen i Sverige. Det är därför som jag tycker att Olof Palmes argumentation är poänglös. Inflationen har bevisligen gått ner kraftigt under 1981. Vi har goda förutsättningar att komma vidare. I det läget lägger socialdemokraterna fram ett budgetalternativ som bevisligen driver upp inflationen igen.

En annan sak som vi måste acceptera är att svenskt näringsliv utöver konkurrenskraft också måste tillåtas ha en god lönsamhet. Det är i sin tur avgörande för att investeringarna skall komma i gång.

Sedan gör ni socialdemokrater ett stort nummer av att vi har skattestimulerat det sparande som tar sig uttryck i aktiesparande. Uppriktigt sagt tycker jag att också ni socialdemokrater med tillfredsställelse borde notera att förtroendet för svenskt näringsliv har blivit sådant att kurserna något så när relateras till gällande räntenivå osv. Det skall inte vara sämre för den enskilde att spara i aktier än i annat sparande. Hur skulle det kunna bli några investeringar, om man inte hade lönsamhet, om man inte kunde gå ut och be om mera kapital? Ni gör ett stort nummer av att detta kostar statskassan pengar. Men hur mycket pengar skulle era löntagarfonder kosta statskassan? Människor skulle då avstå ett eljest möjligt kontantlöneutrymme, som skulle gå över till fonderna, utan att varken stat eller kommun fick några skatter på dessa belopp. Räkna på det, innan ni förfasar er.

Olof Palme tog upp pensionärerna, och det är bra. Detta är just ett område där regeringens insatser för de mest utsatta grupperna i samhället har kommit till praktiskt uttryck. Låt oss se på den faktiska utvecklingen sedan 1976.

De sämst ställda pensionärerna, som har bara folkpension och pensions-tillskott, har fått en real förstärkning av sin köpkraft med 18 % under de här åren. Det är mera än någon annan jämförbar samhällsgrupp har fått. År 1976. Olof Palme, hade en vanlig folkpensionär 43 % av en industriarbetares standard. I fjol hade siffran höjts till 55 %. Det har alltså skett en klar utjämning av inkomstklyftorna. Och det är ju en följd av att regeringen medvetet har satsat på de sämst ställda pensionärerna, genom att vi flera gånger har gått in med höjda pensionstillskott. Även i år föreslår vi ett ytterligare pensionstillskott från den 1 juli. Men också pensionärer med full ATP har haft en förmånligare standardutveckling än de stora löntagargrupperna under den här femårsperioden. Där rör det sig ändå om pensionärer med mycket höga inkomster, kanske 70 000–80 000 kr. om året.

Ni socialdemokrater har försökt driva en våldsam missnöjespropaganda om pensionärerna. Låt mig direkt säga: Det kan inte bli så lätt att fortsätta med det, när fakta ligger på bordet. Och faktum är att knappast någon grupp har haft en så god standardutveckling under de senaste fem åren som pensionärerna.

Jag vill säga några ord också till Gösta Bohman. Jag konstaterar följande: Regeringen lägger fram sina förslag om den ekonomiska politiken. Därefter väntar vi på att få ta del av oppositionens förslag, och vi noterar sedan hur socialdemokraternas förslag ser ut och hur moderaternas förslag ser ut – jag konstaterar att när man väger ihop detta, så måste mittenpolitiken framstå som mycket välbalanserad. Gösta Bohman ger sig då på konststycket att säga att vi skulle försöka att anpassa oss så att vi ligger mellan dessa båda ytterligheter. Men glöm inte, Gösta Bohman, att det ju är vi som går ut först. I förhållande till vårt förslag har sedan oppositionen grupperat sig som den gjort.

Vi har sparat 12 miljarder kronor per helår. I trepartiregeringen skrev vi tillsammans i den reviderade finansplanen, där detta mål fastställdes, att när budgetarbetet slutligen skulle göras, så skulle man ta hänsyn till konjunktur och annat. Nu är vi ense om att vi får en konjunkturuppgång senare än vad man bedömde t. ex. tidigt i höstas. Därför är det rätt att något förskjuta effekten i tiden. Regeringen klarar tolvmiljarderssparmålet. Vi är trogna mot allt vad som skrevs i den reviderade finansplanen. Mittenregeringen står alltså fast vid det program som den var med om att utfärda på våren, när den reviderade finansplanen lades fram.

Men, Gösta Bohman, vilka effekter får ert budgetförslag? Förslaget att spara ytterligare 6 miljarder leder ju till ett bortfall när det gäller efterfrågan i Sverige. Det kommer ju automatiskt ingen efterfrågan från utlandet. Ni lämnar inga förslag som skulle öka efterfrågan från utlandet. Detta leder till ökad arbetslöshet. I länder där man har gått den vägen har det ju visat sig att arbetslösheten ligger kvar. Det är balansgången mellan åtstramning å ena sidan och åtgärder för att få i gång den ekonomiska aktiviteten inom framför allt det konkurrensutsatta näringslivet å den andra som är så svår, om man inte vill riskera att få en ökad arbetslöshet.

Så till frågan om skatterna. Gösta Bohman kommer inte ifrån att vi var ense om att gå till socialdemokraterna, och vi hade då beskrivit ett avdragssystem, som uppgörelsen med socialdemokraterna i allt väsentligt bygger på. Att ni lämnade regeringen berodde på att inte marginalskattelettningen inträdde redan detta år. Därefter har ni fört en kampanj om först villaägarna och nu senast finansieringen. Kvar står: Varför vill ni inte medverka till en avdragsreform som också gör det möjligt att få en avtalsrörelse som kan bli något så när lugn, med tanke på de skillnader i skattelättnader mellan höginkomsttagare och andra som annars skulle bli fallet?

Anf. 13 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Innan statsministern fick ordet så var det här ju i huvudsak de stora oppositionselefanternas dans. Det var inte precis någon gracil dans, och det var inte heller någon dans där paret tog särskilt många steg i takt.

Gösta Bohman ville som vanligt framställa sig som den svenska politikens stora ansvarskännare. Ingen skall säga annat än att han gör det skickligt. Det

låter nästan som om han menar vad han säger, och möjligen gör han det också. Men han handlar inte så.

I själva verket har moderaterna – och på den punkten tvingas jag hålla med Olof Palme – alltid varit överbudens mästare i svensk politik. När det gäller överbud om skattesänkningar har man varit oöverträffad, i varje fall under de tider man varit i opposition; i regeringsställning har man tvingats acceptera ekonomiska realiteter och därmed också tvingats ligga lågt med sina skattesänkningsslöften. När det gäller överbud i sparförslag är man minst lika bra.

Summan av det hela blir dess värre att man klarar uppgiften att också vara mästare i överbud när det gäller att åstadkomma budgetunderskott.

Så var det faktiskt under jämviktsriksdagens dagar. När vi andra tog på oss den inte alltför tacksamma uppgiften att föra en samförståndspolitik, därför att samförstånd var den enda möjligheten för att det här landet över huvud taget skulle styras, då valde moderaterna i stället att ställa sig vid sidan och dela ut löften. Åtta miljarder skulle underskottet i statens affärer i helårseffekt ha ökat enligt den tidens moderatpolitik.

Så var det också under folkpartiregeringens tid. Att banta budgetunderskottet var inte något självändamål, sade man rent av. Däremot var skattesänkningar det. Samtidigt drog man sig inte ett ögonblick för att anklaga folkpartiregeringen för att den förde en alltför expansiv politik.

I dag gör man ett lika stort nummer av att man bättre än regeringen förstår vad en stram finanspolitik kräver. Förvisso redovisar man höga siffror i sina kolumner över besparingar. Ingenting känns tydligen för svårt att spara på när det är rådslag i den moderata gruppen.

Sjukförsäkringsförmånerna, som vi dess värre också måste begränsa, vill man begränsa ännu mer. När det gäller hostadssubventionerna, som vi också något måste begränsa, vill man hugga för sig ännu mer, helt i glömska av hur man protesterat mot de ytterst marginella kostnadshöjningarna för ytterst få som avdragsbegränsningarna i skatteuppgörelsen innebär. Livsmedelssubventionerna vill man också ta mer av, obekymrad om effekterna för de barnfamiljer som man i andra sammanhang talar så varmt för.

Människorna i de fattiga länderna, som för sin överlevnad är beroende av bistånd från oss som är rika, skall också enligt den rättvisefilosofi som är moderaternas ha sin beskärda del av svängremspolitiken.

Eftersom man samtidigt, som jag sade, är lika frikostig med skattesänkningsslöften som man alltid varit i varje finanspolitiskt läge, så är det ju bara prat i själva verket att man med denna hårdhänthet när det gäller besparingar skulle åstadkomma bättre statsfinanser för Sverige än vad regeringen kan göra. Det har ju inte så stor betydelse av vilket skäl som statsfinanserna blir dåliga, om det beror på för små inkomster eller om det beror på för stora utgifter. Effekterna på sysselsättningen, på investeringstakten, på bytesbalansen och på välfärdspolitiken över huvud taget blir ungefär desamma oavsett vad som skapar de försämrade statsfinanserna, dvs. förödande.

Till detta kommer det som statsministern nyss utvecklade: effekten på sysselsättningen av den för hårda åtstramningspolitik som moderaterna

rekommenderar. Man kan inte utan vidare sänka efterfrågan så att det motsvarar 6 miljarder utan att detta får konsekvenser för sysselsättningen. Men Gösta Bohman antydde ju i sitt inlägg att det kanske ändå inte var så noga med sysselsättningen, i varje fall inte övergångsvis.

Den socialdemokratiska elefanten har valt en annan koreografi. Medan moderaterna sänker både skatter och statsutgifter vill socialdemokraterna höja både skatter och statsutgifter. Men det är inte bra att göra det.

Att höja momsen är att göra det dyrare för människorna att leva. Och skattehöjningar är över huvud taget ingen framgångsväg för att bota obalansen i den svenska ekonomin. Socialdemokratiska ekonomer inser det och har värtaligt utvecklat det i mycket utförliga skrifter. Och man vill gärna fråga sig: Varför tränger denna visdom aldrig upp till den socialdemokratiska partiledningen?

Att höja utgifterna är heller inte bra. Vi skall stå fast vid våra löften till pensionärer och andra grupper, säger Olof Palme. Ingen grupp skall vara undantagen, vare sig den är liten eller stor, fattig eller rik. Löntagare, pensionärer, barnfamiljer, offentliganställda, alla skall skyddas.

Men inte heller det går, Olof Palme. Om allt det som vi sagt oss kunna göra i tider med en jämn ekonomisk tillväxt i Sverige och med ett helt annat ekonomiskt klimat ute i världen skall kallas löften, då måste vi i dag ha modet att svika dessa löften.

Faller vi undan för den kortsiktiga lycka som det innebär att få applåder från alla slags kongresser dit olika särintressen skickat sina ombud för att be om mer av en krympande kaka, då sviker vi det viktigaste av alla löften, löftet att skapa den balans i svensk ekonomi, utan vilken vi till sist klarar varken pensioner, sysselsättning, barnomsorg, miljövard, äldreomsorg eller något annat över huvud taget.

Också denna sanning finns på pränt i ert eget ekonomiska krisprogram, uppenbarligen i hög grad påverkat av de sex ekonomerna. Varför inte ta och läsa det?

Regeringen har, fru talman, valt en smalare, backigare och förvisso blåsigare väg än oppositionen. Vi lovar inga skattesänkningar, eftersom vi vet att vi inte klarar att genomföra några stora sådana. Vi lovar inte heller att avstå från kända besparingar också på angelägna områden, där ingreppen svider svårt både för dem som drabbas och för dem som tvingas göra ingreppen.

Det har blivit sämre i Sverige sedan 1976, säger Olof Palme och vill uppenbarligen i varje fall ge sken av att skulden för detta helt och hållet faller på de borgerliga regeringarna.

Det har blivit sämre i hela världen, Olof Palme – i alla länder oberoende av regering, i alla industriländer oberoende av om de haft borgerliga eller socialdemokratiska regeringar, i alla u-länder, i varje fall alla u-länder utan olja.

Men i jämförelse med nästan alla länder har det blivit mindre dåligt i Sverige, trots att Olof Palme hela tiden varit i opposition.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 14 OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Ola Ullsten sade att det var två elefanter som hade talat. Han ville väl därmed hävda att de hade efterträtt av två myggor, en mera lantlig och en låt oss säga mera välskraddad. Men det vore i så fall en beskrivning enbart av regeringens politik – däremot inte av de personer som är inblandade.

Jag undrar vilket förhållande Thorbjörn Fälldin egentligen har till politisk moral. För ett år sedan var det stor show här. Brevet från ”tillgivne Thorbjörn” med ett absolut, specifikt löfte att skära ner med 12 miljarder 1982/1983 ledde till att Gösta Bohman kunde säga till moderaterna: Ni måste släppa fram den här regeringen, för jag har fått bindande löften. Nu vet vi att de andra borgerliga partierna har lurat skjortan av Gösta Bohman. Han sitter där och kan inget annat göra än att svälja förtreten.

Det är inte vår sak, men det egendomliga är att ni kan bära er åt så här mot varandra. Det är alldeles uppenbart att ni har lurat pensionärerna. Ni har svikit löftet till dem. Det har Thorbjörn Fälldin ingen som helst känsla för. Ola Ullsten tycks säga att det är rätt att svika löften, och tydligen framför allt löften till gamla människor. Jag tycker inte det. Det är kanske fråga om en annan syn på moral i politiskt hänseende.

Aktiesparfonderna – fondkapitalismen – vad innebär de? Jo, de innebär ett obligatoriskt kollektivt sparande som alla medborgare via skattsedeln får vara med om att bidra till. Men endast ett begränsat antal medborgare får glädje av dem – framför allt de välbeställda, de som har aktier förut, de som har lösa tillgångar att sätta in. Men alla de utsatta grupperna – barnfamiljerna, de handikappade, pensionärerna, de lågavlönade – får vara med och betala. Om man sparar 1 000 kr., så är Thorbjörn Fälldin där och ger vederbörande 600 kr. som tack. Det är naturligtvis ett kollektivt sparande. Det är bara det att det relativt sett kommer ett fåtal till godo, och det tycker vi är orättfärdigt.

Jag ser att Svenska arbetsgivareföreningen skall skaffa en särskild bank för tarvliga argument, som man skall dela ut till medborgarna. Ibland kan man tycka att det är för mycket besvär. Det borde räcka med att låna ut Thorbjörn Fälldin ett tag – framför allt när han säger i sitt tal att vi vill ta ifrån människorna möjligheten att personligen äga andelar i produktionskapitalet. Det är ju ren osanning.

Men däremot menar vi att staten och skattebetalarna inte på det här sättet skall subventionera aktieägandet och skapa den enda statssubventionerade börser i världen. Och det är framför allt otillständigt i ett läge då man vill försämra sjukförsäkringen, svika sina löften till pensionärerna, försämra arbetslöshetsförsäkringen och skapa oerhörda svårigheter inför avtalsrörelsen. Ni måste inte tro på att ni har en chans att få ansvar för landet om ni kan ställa till det på detta sätt.

*Allmänpolitisk
debatt*

Det är också signifikativt att Thorbjörn Fälldin, så länge jag har debattid kvar, inte vågar återkomma till sjukförsäkringen. Antingen skall man göra så att detta gäller exklusivt för arbetare – och det har ni makt att göra – eller också skall ni riva upp den fria avtalsrätten, och då får ni tjänstemännen mot er. Jag begriper inte hur folkpartiet skall kunna gå med på det. Då förstör ni den möjliga positiva effekten av devalveringen och förstör inför avtalsrörelsen.

När det gäller arbetslösheten och er belåtenhet: Det är 40 000 fler arbetslösa än för ett år sedan, och vi har förmodligen just nu den högsta siffran någonsin för arbetslösheten. Detta har skett därför att ni inte har gått med på de anslag som arbetsmarknadsstyrelsen har begärt. Det är en av regeringen självförvållad hög siffra. Då gäller inga sådana salvelsefulla bröstoner som Thorbjörn Fälldin försöker anslå. Ni har medverkat till dessa utomordentligt höga arbetslöshetstal, och ni har ingen politik att sätta i stället.

Min taletid är ute, men sammanfattningsvis kan jag säga: Det har blivit sämre i Sverige under borgerlig regering – särskilt mycket sämre i Sverige jämfört med andra länder på de allra flesta punkter. Det borgerliga blocket har ingen politik i dag för att föra Sverige ur krisen, sätta landet på fötter och skapa ordning igen. Det är endast socialdemokratin som har ett sådant program. Därför kan vi ha en utsträckt hand till alla grupper för en konstruktiv samverkan för att föra Sverige ur krisen.

Anf. 15 GÖSTA BOHMAN (m) replik:

Fru talman! Till statsministern först. Om regeringen lägger sina förslag före eller efter oppositionen spelar ingen som helst roll för den sakliga bedömningen av var någonstans regeringens förslag ligger – om det skall vara någon medelproportional eller om det inte är fråga om det. Jag skulle vilja att statsministern hjälpte mig att tala om hur man räknar ut att ni ligger mitt emellan de två förslagen, om ni lägger ihop socialdemokraternas och moderaternas helt ojämförliga alternativ. Dessutom är det i sak fel, om inte Thorbjörn Fälldin är inställd på att bryta några löften, för när det gäller inriktningen av den ekonomiska politiken har tvåpartiregeringen lovat att fullfölja den ekonomiska politik som vi var ense om i trepartiregeringen i den reviderade finansplanen våren 1981. Ni lovade då att spara minst 12 miljarder kronor – i princip oberoende av konjunkturerna, Thorbjörn Fälldin. Oberoende av konjunkturerna skulle man spara minst 12 miljarder kronor. Sedan bekräftades detta av riksdagsbeslutet i december, att det skulle vara minst 12 miljarder kronor i utgiftsnedskärningar för nästa budgetår. Det klarar ni inte – det är bara att erkänna det.

Nu återoppar Thorbjörn Fälldin behovet av efterfrågestimulans. Men till den negativa sidan hör att ökat budgetunderskott betyder ökad upplåning, högre räntenivå, större risk för inflation, en sämre kreditmarknad, ett sämre investeringsklimat och en försämrad handlingsfrihet. Detta hör också till bilden. Det är därför som vi har fullföljt de åtaganden som regeringen gjorde och som riksdagen har bekräftat.

Då det gäller skattcuppgörelsen frågade statsministern: Var står ni moderater? Ni har ställt er utanför.

Herr statsminister! Vi står fortfarande för den överenskommelse som vi träffade i regeringen den 3 februari 1981. Svårare än så är det faktiskt inte. Ni valde att träffa en överenskommelse med socialdemokraterna. Det är ett faktum. Det är inte mycket att snacka om nu. Ni valde den vägen framför att stå fast vid överenskommelsen med oss.

Då det gäller generella subventioner finns det anledning att än en gång påminna om att generella subventioner som ströms över alla människor i landet, över dem som äter och dem som hyr, så småningom måste betalas av *alla* – på ett eller annat sätt. Det vi inte betalar kontant till hyresvärderna eller i butiken får vi betala i skatt. Och det vi inte betalar i skatt får vi betala genom ökad skuldsättning, skulder som så småningom måste betalas igen antingen av oss själva som har fått de här förmånerna, eller av våra barn som får bära denna räntebörda. Detta är ett ekonomiskt axiom, och det känner säkert Thorbjörn Fälldin till precis lika bra som jag. Vi kan inte hålla på att konsumera i Sverige på lån, genom att vigga oss fram på det sätt som nu sker.

Ola Ullsten kallade Olof Palme och mig för elefanter. Jag vet inte om liknelsen är så bra. Om jag skulle vara lika spirituellt eller elak skulle jag tala om Ola Ullsten som "musen som röt". Det är i och för sig lika spirituellt eller lika litet spirituellt, men liknelsen är, sedan man lyssnat på Ola Ullsten, ändå fullt försvarlig. Jag noterade att Ola Ullsten anser att folkpartiet alltid har haft rätt i allting och att alla andra har haft fel. Den visan har vi hört gång efter gång här i kammaren. Jag vill fråga Ola Ullsten om han anser att det är rätt eller fel, bra eller dåligt, att öka utlandsupplåningen, om det är bra eller dåligt att öka budgetunderskottet på det sätt som fortfarande sker. Till herr Ullstens upplysning kan jag nämna att bara under januari månad ökade den statliga upplåningen med mer än 6 miljarder kronor, och förra året ökade den med 58,5 miljarder kronor. Det är siffror som talar.

Jag noterar sedan litet mer i förbigående att vi har fått ett nytt ord då det gäller att beskriva impopulära åtgärder – åtgärder som man vidtar trots att man är medveten om att de kan vara besvärliga för människorna och leda till att man får färre röster i ett val. Detta kallar Ola Ullsten "överbud", ett begrepp som därmed fått en helt ny politisk innebörd.

Slutligen: Vi talar här i Sverige om att vi gör mycket stora uppoffringar för att hjälpa u-länderna. Och vi skall hjälpa u-länderna, men vi skall samtidigt ha klart för oss – när vi gör de insatser som behövs för att hjälpa dem som har det besvärligare än vad vi har och för att gagna fredens sak – att det inte är någon nämnvärd uppoffring i sak för dagens generation att ge pengar till utlandet som vi har lånat i utlandet. En helt annan sak vore om vi gjorde motsvarande uppoffringar här hemma, minskade på vår egen levnadsstandard. Nu är det utomlands lånade pengar som vi delar ut. Och skuldbördan får sedan betalas av våra barn och barnbarn. Det är den bistra sanning med vilken vi lever i dag. Och medvetandet om det bör leda till en något mer

nyanserad syn än den som herr utrikesministern gav uttryck åt för en stund sedan.

Anf. 16 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Statsministern blir oerhört förnärad när jag säger att regeringen medvetet ökar arbetslösheten. Han blir förnärad när jag påpekar detta enkla faktum. Vi har bara begärt svar på frågorna vad ni vill göra för att få ned arbetslösheten, vad ni vill göra för att öka sysselsättningen. Men när jag ställer sådana frågor får jag helt obegripliga svar.

Jag betraktar mig som någorlunda normalbegåvad, men jag förstår ändå inte vad regeringen och statsministern menar när de talar om vad regeringen har gjort. Ni talar om att ni har satsat vissa summor på det ena, vissa summor på det andra. Men jag kan inte nöja mig med det, eftersom arbetslösheten är rekordhög. Och det måste väl statsministern inse. Varför skulle det vara så fruktansvärt svårt att få raka och klara besked om vilka konkreta åtgärder ni tänker vidta för att få ned arbetslösheten? Det är ju de konkreta åtgärderna och effekterna av dem som skall synas i sömmarna.

Jag hävdar att sanningen är att ni har gett upp. Ni bryr er inte längre om att arbetslösheten ökar. Och det visar ni genom att skära ned anslagen till arbetsmarknadsstyrelsen för att avkorta beredskapsjobben och försämra arbetslöshetsersättningarna. Ni har gett upp. Så enkelt är det.

Sedan säger ni att alla skall vara med och spara. Ja, men med spara menar ni sociala nedskärningar och försämringar för vanliga människor – för barnfamiljer, pensionärer och lågavlönade. Det är de som har drabbats av era s. k. sparåtgärder. Ni har försämrat barnbidragen, ni har slopat värdesäkringarna av pensionerna, ni har medvetet fört en politik som har pressat upp hyrorna och matpriserna, vilket alltid drabbar de lågavlönade hårdast.

Visst är ni duktiga att tala om arbetslöshet. Men nu är det ju så att den aldrig går att prata bort. Medan ni talar vackert om att bekämpa arbetslösheten och berömmar er för allt vad ni har gjort, ökar den för varje dag och för varje räkning. Förra året försvann över 40 000 industrijobb.

Läser man sedan i regeringens finansplan, som skall vara något slags strategi för era åtgärder för att minska arbetslösheten, blir man inte särskilt mycket mera upplyst:

”Om inte arbetsmarknadens funktionsförmåga förbättras riskerar vi att få en kraftig ökning av arbetslösheten – – –.”

Vad är det för någonting? Vilken funktionsförmåga? Kan någon i regeringen förklara för de arbetslösa vad detta betyder? Är huvuduppgiften att kämpa för att arbetsmarknadens funktionsförmåga skall förbättras? Är det det ni går ut och lugnar de 100 000 arbetslösa med: Nu skall ni känna er lugna, för nu har regeringen funnit grundbulten till arbetslöshetsproblemen, denna geniala förklaring? Jag vill påstå att det här är värre floskler än när gamle arbetsmarknadsministern Per Ahlmark var ute och önskade de arbetslösa i Olofström lycka till.

Går man vidare i denna förträffliga finansplan kan man läsa: "Sysselsättningsläget påverkas också av att arbetskraftsutbudet ökar långsammare."

Jag förmodar att ni vill säga att antalet nytilkommande på arbetsmarknaden kommer att minska. Det är alltså den andra lösningen på arbetslöshetsproblemet. Men de 13 000 personer som tillkommer på arbetsmarknaden – vad skall de vänta på? Och de 150 000 redan arbetslösa?

Nej, ni har gett upp kampen mot arbetslösheten, herr statsminister. Så enkelt är det. Det är ni som är skyldiga de 150 000 arbetslösa och de 50 000 arbetslösa ungdomarna ett svar i dag: Vad tänker ni göra? Varför har ni givit upp? Detta är ändå en politik som ligger långt ifrån löftena för några år sedan om 400 000 nya jobb.

Anf. 17 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Till Lars Werner: Åtgärder för att möta arbetslösheten via arbetsmarknadsstyrelsen – i kompletteringspropositionen 1 miljard kronor, i septemberpaketet 600 milj. kr., i november 460 milj. kr. Detta är pengar till beredskapsarbeten, till byggen, till särskilda åtgärder för ungdomar, till omskolning osv. Till detta kommer de åtgärder vi vidtog i höstas – bl. a. devalveringen för att anpassa det svenska näringslivets kostnader så att konkurrensförmågan skulle förbättras.

Vad finns det för förslag från kommunistisk sida som tar över effekten av dessa åtgärder? Det är ju så att ni på den socialistiska sidan, i synnerhet ni kommunister, alltför ofta bortser från realiteter. Ni bortser från att vi måste ha ett konkurrensdugligt näringsliv, som utgör basen för hela vår ekonomi. Det är icke möjligt att bara via statliga åtgärder öka sysselsättningen i ett land.

Om Lars Werner kallar sådana resonemang för floskler, då slår det tillbaka på honom själv.

Gösta Bohman frågade hur jag skulle ha räknat ut att mittenregeringens förslag låg mitt emellan moderaternas och socialdemokraternas. Jag har aldrig försökt mig på att räkna ut att vi låg mitt emellan. Vi har lagt vår budget, och så väntar vi medan ni går igenom den och presenterar era förslag. Så finner jag att ni vill dra ner statsutgifterna med 6 miljarder och socialdemokraterna vill öka dem med 6,5 miljarder. Då konstaterar jag inte att vi ligger mitt emellan, utan att det då ändå framstår som klart att regeringens budgetförslag är väl avvägt, eftersom de båda stora oppositionspartierna för sin del har så vitt skilda utgångspunkter.

Men det här är egentligen inte den viktiga diskussionen. På det jag menar vara den viktiga frågan har jag inte fått något svar av Gösta Bohman. Det var ändå så, att vi väldigt ofta diskuterade de här sakerna också i trepartiregeringen. Det är ingen lösning att bara strama åt på de offentliga utgifterna. Det räcker inte med att bara spara sig ur den här situationen, utan de åtstrammingsåtgärder som vi vidtar på offentlighetsidan måste mötas med offensiva insatser och åtgärder för det konkurrensutsatta näringslivet, om det skall kunna räkna med ytterligare efterfrågan från omvärlden. Sådana åtgärder är nödvändiga för den industri här hemma som säljer i konkurrens

med importen. Jag upprepar: Detta är den verkligt svåra avvägningen, alldeles oavsett vem som sitter i regeringen.

Vad jag konstaterar nu är att efter de stimulansinsatser vi har gjort, vidtar vi nu de här sparåtgärderna. Det är vår bedömning att vi därigenom skall få en positiv utveckling. Denna positiva utveckling är naturligtvis i hög grad beroende av den internationella konjunkturens utveckling.

Så tillbaka till det som Gösta Bohman och Olof Palme har gemensamt. Jag fick ett antal frågor av Gösta Bohman, och dem svarade jag på. När det gäller besparingsmålet citerade jag ordagrant vad som stod i den reviderade finansplanen och sade att det är en självklarhet att vi också som tvåpartiregering skall leva upp till vad vi redan har gått till riksdagen med. Både Olof Palme och Gösta Bohman kan gå tillbaka till denna proposition och jämföra formuleringarna där med formuleringarna i mitt brev. De är ordagrant lika, och det är alltså inget nytt löfte.

Sedan om skatterna, Gösta Bohman. Jag har här ett dokument av den 26 mars. Också ni moderater var med om att vi skulle överlämna det till socialdemokraterna som underlag för diskussioner om skatterna. Där finns i bil. 3 en skiss till en särskild beräkningsgrund för den statliga inkomstskatten. I allt väsentligt följer den slutliga uppörelsen denna skiss.

Olof Palme, den politiska moralens högste beskyddare, läs svaret i mitt brev, läs vad som står i den reviderade finansplanen, så är det bekymmer som Olof Palme dras med redan borta!

Lura pensionärer – i vilket avseende har vi lurat pensionärer? Jag har nyss redovisat huruvida pensionärerna fått en förbättrad ekonomisk standard. Titta på hur mycket samhällets stöd till de handikappade har ökat från 1976! När det gäller barnfamiljerna påminde jag om den socialdemokratiska inställningen till flerbarnsfamiljerna liksom beträffande ATP-poäng för vård av barn i hemmet.

Hur är det med ert förslag om en 2-procentig momshöjning, som ni vill genomföra? Vad betyder detta netto för pensionärerna, Olof Palme? Vad betyder det för barnfamiljerna? Gör sådana jämförelser och studera resultatet! Jag tror att flera än jag är alldeles ur stånd att fatta vad det egentligen är som ni opponerar er mot när det gäller pensionärerna och vad ni egentligen lovar pensionärerna. Men vi får tillfälle att återkomma till detta senare under riksmötet, om ni inte kan klarlägga det nu.

Såvitt jag förstår är några saker klara när det gäller kollektiva löntagarfonder. Pengarna skall tas från ett eljest möjligt löneutrymme, och en vinstfördelning skall ske i företaget med goda vinster. Pengarna skall gå till fonderna. Men löntagarna får inte personligen äga sitt sparande i fonderna. Ni tar från de anställda pengar som de eljest hade fått som lön efter skatt. Nu går pengarna till kollektiva fonder, och löntagarna får inte äga dem. Då är det väl i högsta grad moraliskt att konstatera att ni tar ifrån människorna möjligheter att bli delaktiga i produktionskapitalet.

Jag har frågat varför ni gör detta, men Olof Palme har aldrig kunnat ge något svar. Jag förstår honom. Detta är ju en frontförändring jämfört med hur vi har känt er socialdemokrater tidigare på den ekonomiska politikens

område. Ni förändrar grunden för vår socialt och miljömässigt reglerade marknadsekonomi.

Får jag till sist, fru talman, säga att det nu gäller att fullfölja den ekonomiska politik som regeringen har lagt grunden till. Det är en ansvarsfull kombination av sparåtgärder och offensiva satsningar på näringslivet. Det är på så sätt vi skall kunna skapa stabilitet i ekonomin och trygghet i sysselsättningen. Vi har särskilda skäl att fortsätta den politiken, eftersom vi redan har kunnat se exempel på att den har givit resultat. Vi är dock inte ute ur problemen. Det krävs fortsatt tålmodigt arbete.

Förste vice talmannen anmälde att Gösta Bohman, Olof Palme och Lars Werner anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 18 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Fru talman! Förtrycket ligger åter tungt och kvävande över Polen. Inga propagandafraaser kan dölja det faktum att naket våld nu i ännu ett land blivit det svar som mött folkets vilja och förhoppningar.

Ännu en gång har det visat sig att den ordning som Sovjetunionen påtvungit Östeuropa inte kan bestå utan förtryck. Polen 1981 kommer att nämnas på samma gång som Östtyskland 1953, Ungern 1956 och Tjeckoslovakien 1968.

Denna gång satt inte sovjetiska soldater i de stridsvagnar som krossade förhoppningar om ett friare och mera människovärdigt liv. I Polen bär soldaterna – i varje fall ännu så länge – polska uniformer. Men detta befriar inte Sovjetunionen från ansvar för vad som händer i Polen.

Vilken mer direkt roll Sovjet kan ha spelat vid den polska militärens maktövertagande må vara ovisst. Vad vi vet är att läget i dag varit ett annat utan sovjetiska krav, påtryckningar, hot och politiskt övervåld.

Ytterst vilar skulden på det kommunistiska tvångssystem som i sovjetisk regi upprätthållits i Polen och de andra östeuropeiska staterna sedan 1940-talets mitt. Det är ett system, som aldrig fått folkets godkännande i val, som aldrig vågat tolerera fri konkurrens med andra ideologier och som aldrig sett något alternativ till att förvägra Östeuropas folk deras grundläggande mänskliga rättigheter.

Förtrycket kan inte ens bortförklaras med att människorna får materiella fördelar. Utvecklingen i Polen är i själva verket ett slående bevis på den stelnande kommunistiska ordningens totala oförmåga också i detta avseende. När medborgarnas försörjning inte klaras av, träder anspråken på folkligt stöd i bakgrunden, och regimernas grundläggande beroende av våld och tvång blir allt tydligare.

Kvar står kommunismen åter avslöjad som instrument för maktspråk och fåtalsvälde. Den ideologi som säger sig vilja företräda folkets och arbetarnas intressen har än en gång bankruttförklarat sig själv.

Det polska folkets strävanden mot större frihet och demokrati har följts med djupaste sympati och engagemang i vårt land. Desto större har vår

besvikelse och förbittring blivit över de senaste veckornas händelser. Bevisen är många på hur bred den svenska opinionen är i denna fråga. Uppmaningarna om humanitär hjälp till våra polska grannar möter ett starkare gensvar än man någonsin kunnat drömma om.

Även våra svenska kommunister har deltagit i protesterna. Men låt mig säga, fru talman, att de protesterna inte är trovärdiga. Det är bra i och för sig att vpk säger sig ogilla diktatur och åsiktsförtryck i Polen. Men vpk ser det som händer i Polen som misstag, begångna av partiets socialistiska öststatsbröder.

Det som sker i Polen är emellertid inte något misstag. Det är en logisk konsekvens av det system vpk självt hyllar och frambär flammande hälsningar till när öststatsimperiets överparti i Sovjet har sina kongresser.

Skall vpk bli trovärdigt som demokratiskt parti, måste det ta avstånd från systemet som sådant, från det system som nu grinar mot polackerna och omvärlden i all sin fula nakenhet. Men skulle vpk göra det, då skulle man samtidigt rycka undan grunden för sin egen legitimitet som parti.

Det vill man inte göra, och därför förblir vpk en del av den rörelse och den ideologi som bär ansvaret för det övervåld som det polska folket nu utsätts för.

Vi vill inte tro att de förhoppningar som väcktes under 16 månaders utveckling i Polen nu skall ha grusats för gott. De polska generalerna påstår att de inte önskar en återgång till de förhållanden som rådde före augusti 1980. De utlovar samförstånd och respekt för vad som vunnits. Men de talar också om normalisering. Det är ett ord med olycksbådande klang i Östeuropa. Tjeckoslovakien har efter 1968 fått lära sig vad det kan innebära.

Polens folk och alla dess vänner har rätt att kräva, att löftena från militärerna i Warszawa inte bara blir tomma ord. Vi måste förvänta att de står vid sitt ord och inte leder sitt land djupare in i en nationell tragedi. Den enda verkliga normaliseringen är att den avbrutna rörelsen mot större frihet åter tillåts att fortsätta. Polens väldiga problem kan endast lösas i samförstånd och samarbete inom landet och i frihet från utländsk inblandning.

Händelserna i Polen kastar sin skugga också över världsläget i stort. De innebär en ny, allvarlig påfrestning på supermakternas relationer. Därmed innebär de också en fara för oss alla.

Det är av största betydelse att vad som skett i Polen inte leder till att Förenta staternas och Sovjetunionens förhandlingar och kontakter på viktiga områden avbryts eller fördröjs. Beskeden efter det amerikansk-sovjetiska utrikesministermötet i förra veckan ger därför anledning till oro. Det vore fel att göra nedrustningsförhandlingarna mellan USA och Sovjet beroende av den fortsatta utvecklingen i Polen.

Båda supermakterna har ett lika djupt eget intresse av att sådana förhandlingar äger rum och att de blir framgångsrika. De har också ett tungt ansvar gentemot en omvärld, som inte deltar i de storas överläggningar, men som i hög grad är beroende av resultatet av dem.

Viljan till fred och oron för kapprustningens följder har blivit en levande och stark kraft i dagens värld. Det skulle vara en dubbel tragedi om vad som skett i Polen också leder till att folkens förhoppningar om att rustningsvan-sinnet kan hejdas åter sviks.

Fru talman! I dag är 10 miljoner människor i Västeuropa arbetslösa, i varje fall om vi håller oss till EG-länderna. I den industrialiserade världen som helhet, i OECD-länderna, går mer än 25 miljoner människor utan arbete. Det vi nu ser omkring oss – och det måste rimligen vara en riktig bakgrund till den debatt om Sveriges ekonomi som vi nu för – är en världsekonomi i gungning. Inflation, arbetslöshet, stora underskott i budget och bytesbalans möter oss nästan överallt. Ändå drabbas olika länder olika hårt.

Allra tyngst är bördan för de fattiga länderna. Där fanns inga marginaler för de två hårda oljeprischocker som också vi drabbades av. Samtidigt stagnerar och t. o. m. minskar biståndet från många länder i krisens kölvatten. Nu höjs röster för att också det svenska biståndet skall minskas.

Jag har litet svårt att förstå Gösta Bohman, som tror att våra barn och barnbarn skulle känna det tyngre att betala av de skulder som vi har dragit på oss, därför att en del av de pengar vi lånade gick till människor som hade det verkligt svårt.

En internationell utblick ger, som jag ser det, anledning till tre viktiga slutsatser.

För det första: Krisen är just internationell. Därför krävs det också samarbete mellan länder, inte handelskrig och isolationism, för att problemen skall kunna lösas även på lång sikt.

För det andra: Det finns människor som är långt hårdare drabbade än vad vi är och, förmodligen, någonsin kan bli. I den fattiga delen av världen lider 800 miljoner människor av svält och undernäring. Vi kan inte fransäga oss vårt internationella ansvar under hänvisning till egna bekymmer. De är så oändligt mycket mindre.

För det tredje: Hög arbetslöshet skapar inte en sundare samhällsekonomi. Den är i stället ett hot mot både trygghet och ekonomisk balans.

Det goda samhället skapas inte – även om den här debatten möjligen kan ha gett ett intryck av det – bara med ekonomiska medel. Hur det går med ekonomin, med jobben, priserna och skatterna bestämmer nu också hur det går med mycket annat som är viktigt för samhällsutveckling och välbästand; äldrevård, nya insatser för handikappade, miljövård, jämställdhet mellan kvinnor och män samt våra möjligheter att visa internationell solidaritet också i praktisk handling. Allt detta är beroende av hur vi klarar våra ekonomiska problem.

Recepten på hur det skall gå till är mycket skiftande. Kanske kan man ändå urskilja två huvudtyper av recept. Ett är den ensidiga svältkuren, praktiserad i renodlad form i en del andra länder, framförd i mera moderat tappning i Sverige. Den är felaktig, socialt oacceptabel och har ingenstans lett till avsett resultat. Dess teori handlar om penningmängdens betydelse för den ekonomiska politiken. Dess enda mer påtagliga konsekvens är en kraftig

ökning av arbetslösheten. Tanken med denna politik är också – och vi har ju sett återsken av den i debatten tidigare i dag – att arbetslösheten som sådan skall vara ett ekonomiskt-politiskt medel.

För den sortens liberala politik som folkpartiet företräder kan medlen dock aldrig underordnas målen. Det gäller också på det ekonomiska området.

Arbetslöshet är ett slöseri med enskilda människor och deras inneboende resurser. Att gå in för arbetslöshet är att säga, till vissa människor i varje fall, att de inte behövs, inte förrän konjunkturen med hjälp av stora skattesänkningar för dem som har bra jobb och goda löner vänt uppåt igen.

Denna tanke må vara teoretiskt underbyggd och sammanhängande, men den är politiskt och socialt omöjlig i en tid när man i stället behöver mobilisera alla människor för att arbeta landet ut ur dess ekonomiska kris. Arbetslöshet skapar orättvisor, klyftor mellan människor och social oro.

Därför ger den ensidiga åtstramningens politik inte heller de ekonomiska effekter som dess förespråkare påstår. Vad som händer är att ekonomin leds in i en nedåtgående spiral. Efterfrågan minskar och ekonomin krymper. På samma sätt som inflationsförväntningar påverkar handlandet bland företag och enskilda påverkas företag och enskilda givetvis också av förväntningar om en fortsatt nedgång i ekonomin.

Svältkurspolitiken driver upp arbetslösheten utan att få bukt med inflationen.

En annan huvudmodell är att fortsätta som om ingenting egentligen hade hänt sedan de s. k. rekordårens dagar, att bortse från att det måste finnas ett samband mellan produktion och konsumtion och från att vi inte i obegränsad omfattning kan låna oss till vårt välstånd.

Detta vore – eller är, där den politiken praktiseras – strutspolitik. Det vore att bortse från obekväma sanningar nu och skjuta alla nödvändiga åtgärder på en obestämd och politiskt bekväm framtid.

Men "budgetunderskottet låter sig inte blundas bort", för att citera socialdemokratiska Stockholms-Tidningen. Att försöka är att driva upp underskotten i både budget och bytesbalans, att låna ännu mera och därmed låta våra barn och barnbarn betala den standard vi själva beviljar oss i dag. De som försöker hävda att detta vore en politik i löntagarnas och solidaritetens namn underskattar – det är jag alldeles övertygad om – löntagarnas förstånd och missuppfattar på det grövsta sätt solidaritetens bud.

En politik som leder ut ur krisen måste förena begränsningar av såväl privat som offentlig konsumtion med en offensiv politik för en utbyggnad av den konkurrensutsatta industrin.

Vi måste, enkelt uttryckt, arbeta och spara oss ur krisen.

Sparandet har också varit en ledstjärna för årets budgetarbete, det stramaste någonsin. Det kan visserligen kännas både smärtsamt och tröstlöst att skära i statens utgifter. Smärtsamt därför att begränsningar på 12 miljarder inte kan bli verklighet utan att drabba områden som vi tycker är

viktiga. Det är ju nästan bara sådana som finns i budgeten. Tröstillöst därför att budgetunderskottet ändå växer.

Men låt oss, när vi har sagt detta, också påminna oss om att vi faktiskt brutit trenden i en tidigare obruten utgiftsökning. Budgetunderskottets andel av bruttonationalprodukten bör, med de begränsningar som i dag föreslås, under nästa budgetår ligga kvar på ungefär nuvarande nivå. För några år sedan var ökningstakten i de totala offentliga utgifterna 6 %; i dag är den litet över 1 %. Räkningar bort statsskuld räntan, ökar statens utgifter nu med bara 4,5 miljarder. Jag säger "bara", eftersom det är hälften av det belopp med vilket statsinkomsterna samtidigt ökar. Detta är ett viktigt resultat av regeringens besparingsprogram.

Den utgiftspost som däremot fortfarande växer i snabb takt är statsskuld räntorna. Och det är detta som är vårt stora problem. Kreditmarknaden måste genom statsskuldens ökning i alltför stor utsträckning tas i anspråk för konsumtion och i alltför liten utsträckning för investeringar. Dessutom puffar räntepostens ökning ut fler och fler angelägna sociala ändamål från budgeten. Det är därför som det är nödvändigt att spara också på socialt angelägna områden för att på sikt undvika det som skulle kunna bli en verklig social nedrustning.

De resurser, fru talman, som den här åtstramningen frigör måste komma till användning inom industrin. Det är det andra ledet i regeringens ekonomiska strategi.

Devalveringen återställde företagets konkurrenskraft. Moms- och räntesänkningen bidrog till att avtalen klarades och därmed företagets konkurrensläge. Investeringarna stimulerades genom fondfrisläpp och avdrag. Aktiefondsparande och lättnader i aktievinstbeskattningen gav förra året ett tillskott av riskvilligt kapital i storleksordningen 2,3 miljarder kronor, att jämföra med 150 miljoner året innan.

Mycket, kanske i själva verket det mesta, ligger fortfarande framför oss. De ekonomiska balansproblemen kommer sannolikt att vara vår följeslagare under hela 1980-talet. Men vi har i alla fall – trots vad Lars Werner, Olof Palme och Gösta Bohman har sagt i den här debatten tidigare – kommit en bit på rätt väg.

Det har skett en kraftig förbättring av handels- och bytesbalanserna. Exportorderingsgången ökade, och vi har sett hur inflationstakten har minskat.

Oppositionspartierna vill vart för sig välja andra vägar än regeringen. Vpk väljer som vanligt de väldiga överbudens och opportunistens väg, vare sig vi talar om inrikes- eller utrikespolitik. Socialdemokraterna vill fortsätta att höja de offentliga utgifterna, opåverkade av sina egna ekonomers varningar för att det faktiskt inte går – "inte om man inte alldeles skall underminera den svenska ekonomin och därmed grunderna för hela den framtida sociala tryggheten", för att citera Stockholms-Tidningen ännu en gång.

Skälet till detta är uppenbart. En del av underskottet är konjunkturellt, det kan vi kanske leva med. En annan del har uppkommit genom statens egen utlåningsverksamhet, framför allt till bostadssektorn. Det är också en

ekonomisk-politiskt acceptabel del av budgetunderskottet. Resten är ett så att säga strukturellt underskott, dvs. det beror på att vi har ett permanent för stort utgiftsprogram i förhållande till rimliga förväntningar om vår ekonomiska tillväxt i framtiden. Den delen av underskottet kan inte i längden försvaras. Därför kan inte heller den socialdemokratiska budgetpolitiken försvaras. Det hjälper inte att Kjell-Olof Feldt i korsdraget mellan de olika meningsriktningarna inom sitt parti försöker ställa sig mitt emellan taktikerna och praktikerna och säga att budgetunderskottet är både för stort och för litet. Med den politik han stöder här i riksdagen i dag så blir det större än med regeringens linje. Därmed riskerar man också att inflationen ökar i takt med det ökande lånebehovet, och arbetslösheten i takt med att industrin kommer att lida av resursbrist och för högt kostnadsläge.

Varför rekommenderar då socialdemokraterna den här sortens mycket dåliga politik? Jag tror att svaret är helt enkelt att man inte har haft kraft och mod att stå emot kravmaskinerna. De gör sin plikt när de talar för pensionärernas, löntagarnas, de offentligt anställdas, barnfamiljernas eller löntagarnas intressen, vilka de nu kan vara – det är deras uppgift. Men partierna gör inte sin plikt om de inte i helhetens intresse kan stå emot också starka särintressen.

Jag tror att folk till sist genomsådar denna lättsinnets politik. Människor inser nog trots allt att inte heller vi i Sverige i längden kan konsumera mera än vi producerar, att inte heller vi kan fördela det som inte finns, att också vi mår bättre av att ta hänsyn till ekonomiska realiteter än att blunda för dem.

Socialdemokratin ställer sina förhoppningar till att den egna satsningen på att en politiskt framstampad industriutveckling skall leda till ekonomisk tillväxt och ökande statsinkomster, minskande budgetunderskott och mera sysselsättning.

Med statliga industribeställningar, strukturplaner och löntagarfonder skall Sverige räddas. – Så lyder deras recept.

Men spåren förskräcker, fru talman. När man sist trodde sig veta bättre än industrin själv vad det var Sverige borde satsa på, då valde man skeppsvarv, en utbyggnad av stålindustrin och etablering av tekoföretag i norr.

Den politiken bottnade i – det är jag helt övertygad om – ett engagemang för att ge sysselsättning som det finns anledning att uppskatta, men den byggde på den felaktiga föreställningen att det är politiska insatser snarare än industrins egna bedömningar som skall visa vägen.

Därför gick det som det gick. Det blev inga jobb, men det kostade miljard efter miljard att ordna en avveckling i socialt acceptabla former, till förfång för branscher som kunde ha haft framtiden för sig.

Nu vill man ta steget fullt ut. Löntagarfonder i facklig regi skall ersätta stora delar av ett fritt näringsliv med marknadsekonomin som bas för sitt handlande.

Den idéen håller inte. Den är inte ekonomiskt försvarbar, eftersom den skulle ge ett ineffektivt utnyttjande av Sveriges ekonomiska resurser. Så länge det finns pengar att tillföra fonderna skulle de få nya medel, oavsett hur de tidigare hade förvaltats.

Men den håller inte heller, fru talman, ideologiskt – inte för ett liberalt parti, som tror på ekonomisk maktspridning, marknadsekonomi och ett decentraliserat beslutsfattande.

Det går att hitta former för ett spritt ägande, effektivare kapitalbildning och en tolerans för större företagsvinster som kan ge ökade investeringar och tpolitik som har pressat upp hyrorna och matpriserna, vilket alltid drabbar de lågavlönade hårdast.

Visst är ni duktiga att tala om arbetslöshet. Men nu är det ju så att den aldrig går att prata bort. Medan ni talar vackert om att bekämpa arbetslösheten och berömmar er för allt vad ni har gjort, ökar den för varje dag och för varje räkning. Förra året försvann över 40 000 industrijobb.

Läser man sedan i regeringens finansplan, som skall vartiet är vägvalet klart. Vi inte bara väljer liberalismens väg – det var vårt parti och dess föregångare som byggde den vägen.

Därför säger vi nej till löntagarfonder.

Socialdemokratisk politik skulle ge Sverige ett större budgetunderskott. Det skulle moderaternas politik också göra. Inte därför att man inte inser behovet av att banta i utgiftsprogrammen, men därför att man vill genomföra stora skattesänkningar, dvs. stora sänkningar av statens inkomster.

Båda oppositionspartierna har naturligtvis goda politiska skäl för sin politik. Det finns få områden för vilka socialdemokraterna föreslår mer pengar, där inte också folkpartiet och regeringen skulle vilja göra just det. Att vi avstår beror på att vi vet att löften om utgifter för vilka man inte har några pengar blir tomma löften.

Inte är folkpartiet och regeringen emot skattesänkningar heller. Att vi ändå avstår från att föreslå så stora lättnader som moderaterna gör är därför att vi vet att det inte finns täckning för en sådan skattepolitik. Och skattelöften utan täckning i den ekonomiska verkligheten är också tomma löften.

Det hade varit bättre om moderaterna i stället för att satsa på skattesänkningsslöften i fantasiklassen hade stannat kvar i trepartiregeringen och deltagit i skatteuppgörelsen med socialdemokraterna.

Vi har inte råd nu att sänka det totala skattetrycket. En ofinansierad skattereform skulle dra upp budgetunderskottet med åtskilliga miljarder kronor. Det är alltså inte mig som Gösta Bohman skall påminna om hur mycket Sverige tvingas låna varje dag – det är sig själv han skall påminna om detta. Det är bra för den enskilde med en skatteomläggning som ger minst 50 kr. kvar av en nyintjänad hundralapp. Tidigare gick det mesta åt i skatt.

Skatteomläggningen är bra för samhället lika väl som för de enskilda människorna. Med denna uppmuntras människor att arbeta, att göra en extrainsats. Då kan arbetsmarknaden också fungera bättre.

Däremot uppmuntras människor inte som i dag till skuldsättning och spekulation. Avdragsexplosionen – från ungefär 2 miljarder för tio år sedan till 20 miljarder och mer i dag – bromsas med den skatteuppgörelse som nu är på väg att presenteras i proposition. Tack vare uppgörelsen kan också kapitalmarknaden fungera bättre. Utrymmet för företagen ökar.

Samtidigt kan vi få bukt med inflationen. Det kommer inte att behövas så stora löneökningar för att något skall bli kvar efter skatt. Och att 75 % av riksdagen liksom de stora löntagarorganisationerna står bakom förslaget ger detta just den stabilitet som skulle behövas också på andra områden för att lösa dagens svåra ekonomiska problem.

Ju mer jag hör av skattedebatten, desto starkare blir känslan av att det är just detta, att vi fått en bred uppgörelse som omfattar även socialdemokraterna, som moderaterna inte kan förlika sig med.

Det talades innan förslaget låg på bordet om katastrof för villaägarna. Det har nu visat sig vara fel. Det talades om en låg brytpunkt. Det har också visat sig vara fel. Det talades om en brant skatteskala. Även detta har visat sig vara fel. Det talades om avskaffande av marginalskattetaket. Också det har visat sig vara fel.

Skatteuppgörelsen är visserligen en kompromiss. Vi har fått ge och ta – så är det i alla uppgörelser. Vi skall lyssna mycket noga på de synpunkter som kommer fram, och vi skall mycket omsorgsfullt läsa de remissvar vi får. Men vi har en stabil gemensam grund att stå på: en rejäl marginalskattesänkning och en begränsning av avdragen, som gör det svårare för höginkomsttagare att nolltaxera. Den politiken kan vi i folkpartiet stå för med gott samvete.

Det hade moderaterna också kunnat göra. Det mesta, för att inte säga nästan allt, i skatteuppgörelsen fanns med i trepartiregeringens förhandlingsbud till socialdemokraterna i mars i fjol. I dag agiterar man likväl med liv och lust mot denna skatteuppgörelse. Det är varken bra politik eller god moral.

I folkpartiet och regeringen är vi fast beslutna, fru talman, att fullfölja den krispolitik som statsministern och jag själv talat för i den här debatten: sparande för att minska underskotten, offensiva satsningar för att öka exporten och skapa nya jobb.

Det kräver en fungerande marknadsekonomi, där det finns utrymme för många olika företag, för nya idéer och för enskilda initiativ. Det kräver också en rättvis fördelning som håller solidaritetstanken levande.

Detta är en politik för människor som söker ett alternativ till högerns och socialismens budskap.

Detta är liberal politik.

Anf. 19 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 20 OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Jag hade nyss en känsla av att fru talmannen och jag var de enda icke folkpartisterna här inne i kammaren. Men nu ser jag att herr Bohman har kommit tillbaka, och en och annan plikttrogen socialdemokrat sitter också i sin bänk.

Mot den bakgrunden var det litet patetiskt när Ola Ullsten slutade med att säga att han talat om liberal politik. Det var tydligen nödvändigt att tala om

det för den lilla skaran av trogna. Och jag förstår honom, för liberal politik har ju numera kommit ganska mycket i vanrykte. De värsta ärkereaktionärerna i världen i dag utmålar sig som äkta liberaler. De vill släppa marknadskrafterna fria. De vill låta klyftorna växa, och de vill ta bort samhället som ett solidaritetens instrument. Så det gäller att vara noga med definitionerna när man talar om liberalismen. Den gamla liberalismen i betydelsen av en positiv frihet sitter ganska trångt nu för tiden.

Det är mycket frestande att tala inrikespolitik med Ola Ullsten. Jag skall inte vara så ofin att jag erinrar honom om vad folkpartiet sagt om löntagarfonder. Det var folkpartiet som hittade på begreppet, som krävde en utredning och som på sina landsmöten sade väldigt mycket av det vi säger nu. Jag skall alltså inte vara ofin, men jag skall ändå göra följande påpekande när Ola Ullsten säger att vi satsat på skeppsvarv, på tekoindustri och stålindustri. Det skedde därför att man tvingades ta över bankruttrade privata företag. När det gäller tekoindustrin i norr så var det en folkpartist som påpekade att i stället för en etablering i Finland kunde man få en etablering i Västerbotten för en lägre kostnad för den svenska statskassan. Det tycker jag än i dag var en klok folkpartist.

Jag undrar egentligen hur Ola Ullsten kan moraliskt förklara den här fondkapitalismen, de kollektiva obligatoriska fonder som ni upprättat och där varje medborgare i det svenska samhället tvingas att på sin skattsedel betala till de aktiesparfonder som sedan bara kommer ett begränsat fåtal till godo. Det är verkligen kollektiva obligatoriska fonder när det gäller att betala. Men den stora massan av medborgare får icke den minsta nytta av dem. Det är verkliga kapitalistiska fondbildningar. Det sker i ett läge där ni berömmar er av att skära ned för pensionärer och för de sjukförsäkrade. Tänker ni t. ex. upphäva tjänstemännens fria avtalsrätt, något som tydligen Thorbjörn Fälldin vill göra? För andra grupper är denna våldsamma subventionering av aktieägare och i realiteten stora skogsägare helt otillständig. Den går inte att försvara.

Men egentligen vill jag tala utrikespolitik. Jag menar att det är riktigt att vi skall kräva att man i Polen avskaffar krigslagarna och undantagslagarna, frisläpper de fängslade och återinsätter demokratiseringsprocessen. Det är det enda sätt på vilket utvecklingen i Polen kan normaliseras.

Fru talman! Jag är djupt oroad av utvecklingen i El Salvador och det fruktansvärda misstag som den amerikanska regeringen är på väg att göra. Det är här fråga om en genuin folklig revolt mot en orättfärdig diktatur och ett feodalt system. Man gör då misstaget att säga att det är Sovjet, Cuba eller Nicaragua som ligger bakom, precis som man på sin tid sade att det var Kina som låg bakom revolten i Vietnam, fastän man vet att det historiskt är så att förhållandena till Kina varit väldigt spända. Man försöker möta revolten med militära medel, där surrar helikoptrarna och där finns vapnen. Människor mördas med dessa vapen. Det var 16 000 mord i föl av det mest fruktansvärt grymma slaget. Det hjälper ju inte de fattiga bönderna i El Salvador. De får ingenting av detta. Morden riktar sig i hög grad med denna fantastiska felsyn mot de reformistiska krafterna. Det är våra partivänner, socialdemokraterna

i El Salvador och Guatemala – de måttfulla krafterna – som man systematiskt mördar, lemlästar och torterar med dessa högerregimer och med amerikansk hjälp. Vi måste uttrycka vår mening om detta. Jag skulle vilja uppmana Ola Ullsten som utrikesminister: Öka kraftfullt hjälpinsatserna i Centralamerika! Inse att det knappast finns någon annanstans i världen där barn lider så ont som där.

Här skulle en stor svensk hjälpinsats kunna betyda oerhört mycket för att rädda människoliv och för att visa att västerländsk demokrati inte bara är helikoptrar och dödspatruller, utan att västerländsk demokrati är omtanke och solidaritet.

Anf. 21 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! I den här debatten talar Ola Ullsten både som Sveriges utrikesminister och som ledare för det krympande folkpartiet. Jag tror att det vore till fördel för vårt land om han förmådde att separera de här bägge funktionerna.

Svenska folket har visat och kommer att fortsätta visa stark solidaritet med det polska folkets kamp för större frihet och demokrati. Det är ett brott både mot det svenska folket och mot det polska folkets intressen om Ola Ullsten försöker bryta sönder den solidariteten med försök att partipolitiskt utnyttja det polska folkets svåra situation. Ola Ullstens stora förebild i USA, Ronald Reagan, har gjort misstaget att försöka göra detta på det internationella planet. Nu trampar Ola Ullsten vidare i Reagans fotspår och försöker göra det på det nationella planet.

Jag tror att det vore bra om Ola Ullsten inte försökte göra utrikes inrikespolitik av den polska tragedin. Jag kan förstå vilken frestelse det är för ett litet och krympande parti, som hela tiden måste slåss för att om möjligt bli större än vårt parti. Men försök att stå emot den frestelsen – för Sveriges skull och också för Polens skull, om ni nu har ett så genuint intresse för den demokratiska utvecklingen i Polen.

Ola Ullstens angrepp mot vårt parti faller på sin egen orimlighet och bristande hänsyn till fakta. Vi är inte anhängare av att bygga en auktoritär socialism i vårt land – om det var detta Ola Ullsten menade när han talade om system. Och vårt avståndstagande från den typen av samhälle är betydligt äldre än folkpartiets intresse för arbetarmakt i företagen.

Det är också så att vår ståndpunkt gäller förhållandena i det egna landet, i Sverige, som vi kan påverka, medan folkpartiets intresse för arbetarmakt i fabriker är begränsat till ett annat land, till Polen. Här hemma bekämpar ni ju med näbbar och klor t. o. m. en så föga genomgripande åtgärd för att bryta den finansiella maktkoncentrationen som de socialdemokratiska löntagarfonderna innebär – som om de skulle vara det största hotet mot demokratin.

Om Ola Ullsten å andra sidan hoppas att vpk skall ta avstånd från socialismens och kommunismens idéer, sådana som de formulerades av Marx och propagerades i Sverige av August Palm och Axel Danielsson, då kommer han att få bita sig själv i svansen.

Hur är det, Ola Ullsten – tar folkpartiet avstånd från det kapitalistiska system som har lett till de dagliga, blodiga massakrerna på folket i El Salvador, som Olof Palme nyss har talat om? Om ni inte tar avstånd från själva detta system är ju folkpartiet, enligt Ola Ullstens eget, billiga resonemang, medansvarigt för dessa massakrer.

Jag säger inte detta för att slippa tala om Polen, för det gör jag gärna. Men viktigt är också att tala mot hyckleriet, även när det kommer fram i form av anföranden av en utrikesminister.

Sedan några ord om inrikespolitiken. Ola Ullsten är ju trots allt fortfarande ledare för ett parti här i landet.

Det är ju fullständigt fel, sade man för några år sedan, att påstå att folkpartiet förespråkar högerpolitik. Tvärtom går vi emot högerens besparingsprogram, för det resulterar i en social nedrustning. Vi är emot högerens besparingsprogram vad gäller barnbidrag, sjukförsäkring, skolmältider m. m. Ja, hör och häpna – så ungefär står det i en folkpartiskrift från 1966. Det som ni då kallade för högerpolitik, som ni då var motståndare till, som ni inte kunde acceptera för att det skulle innebära social nedrustning, det är i dag er egen politik – er egen högerpolitik. Sedan försöker ni här i riksdagen och på andra ställen slingra er undan det enkla faktum att ni har förvandlats till bleka blåkopior av Gösta Bohmans moderater.

Förr sade ni alltid: Att vara liberal är att vara kluven. Det goda har ju debatten under de senaste åren fört med sig, att det är slut med detta. Ni står nu med bägge fötterna stadigt placerade till höger om mittstrecket i politiken. Och inte nog med att ni har lagt om er politik. Nu skall ni dessutom hämta personalförstärkning direkt ur näringslivet. Kan högerglidningen understrykas och bekräftas tydligare än så? Knappast, menar jag. Folkpartiet sitter i dag i regeringen – och Ola Ullsten är dess utrikesminister – på Gösta Bohmans villkor. Det har ni ju också skrivit till Gösta Bohman och bekräftat.

Anf. 22 GÖSTA BOHMAN (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara kort och klart deklarerera att det som Ola Ullsten sade om Polen, om kommunismen och vpk var bra, mycket bra. Det är härligt att kunna deklarerera att de demokratiska partierna i den här frågan står samlade och helt eniga.

Det övriga i Ola Ullstens anförande ser jag ingen anledning att bemöta.

Anf. 23 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Fru talman! Lars Werner menar att det måste vara svårt att vara både ledare för ett liberalt parti och utrikesminister i Sverige och företräda den svenska hållningen till vad som händer i Polen. Får jag säga till Lars Werner att ingenting är lättare än det. Men det måste vara mycket svårt att företräda den hållningen och samtidigt vara kommunistledare.

Vpk har försökt klara sig ur detta dilemma genom att tala om att det finns två slags socialism, en auktoritär och en frihetlig. Man tar avstånd, säger

man, från stöveltramp och kpistar som förekommer i kommunistiska stater. I stället vill man arbeta för vad man kallar en frihetlig socialism. Och det är bra att man säger det. Men våra invändningar mot kommunismen handlar inte så mycket om det samhälle som kommunister i alla länder säger sig vilja arbeta för utan om det samhälle som enligt all erfarenhet uppstår när dessa till synes välartade planer sätts i verket. Lenins bolsjeviker sade också att de skulle skapa ett frihetens samhälle, även om de möjligen inte använde uttrycket frihetlig socialism. Deras program var egentligen inte alls särskilt främmande från vpk:s. Alla kommunister har utlovat frihet, jämlikhet och broderskap, innan de kommit till makten. Så var det i Sovjet. Så var det i Polen. Så var det i Tjeckoslovakien och Östtyskland och i alla andra länder som har kommunistiskt styre. Men frågan är alltså vad som händer därefter.

Vpk önskar frihet, jämlikhet och mångfald, säger man. Men kommunisterna skapar inte ett sådant samhälle. Det socialistiska produktionssätt som man talar för leder till centralstyrning. Det leder till förtryck och till statsmaktens förljugenhet. Den historiska erfarenheten visar klart att det förhåller sig så. Att vpk ger ett annat svar har jag full förståelse för, men det svaret är inte särskilt övertygande.

Man kan också i det sammanhanget undra hur man skall tolka t. ex. Jörn Svenssons bok, där han säger så här: *Du skall ta ledningen och makten*. Visserligen skall det få finnas, säger han, flera partier i vpk:s framtidssamhälle, men där försök att avskaffa socialismen görs, skall dessa försök motarbetas med alla medel. Det är just det, Lars Werner, partikamrat till Jörn Svensson, som händer i Polen i dag. Med *alla* medel bekämpas Solidaritet.

Om vpk:arna hade studerat sina lärofäder litet bättre, hade de kanske kunnat lära sig något av historien. Men de är klena marxister. Det blir för många avståndstaganden helt enkelt. Lars Werner. Till sist är det er själva som ni tar avstånd ifrån, och ett kommunistiskt parti som inte är kommunistiskt behövs helt enkelt inte.

Olof Palme menade att det för mig finns anledning att understryka att det är liberal politik som jag talar om. Det kanske är ett problem som vi har gemensamt, Olof Palme. Det är också nödvändigt för en socialdemokratisk partiledare att tala om att det är någonting helt annat som han menar med socialism än vad de polska generalerna menar med socialism. Det är också något helt annat. Och det är också något helt annat som vi menar med liberalism än vad de reaktionära krafterna ute i världen har i tankarna, när de kallar sig för liberaler. Utan jämförelse i övrigt finns det skäl att också i inrikespolitiken göra en distinktion mellan liberal och liberal.

Olof Palme säger att det är konstigt att vi har en så negativ attityd till det socialdemokratiska förslaget till löntagarfonder, när det är vi som har hittat på själva begreppet. Det är inte vi som har hittat på begreppet, Olof Palme, men det var vi som tillsammans med er drev fram en utredning, som skulle försöka belysa det svenska näringslivets kapitalbildningsproblem. Men det förekom aldrig hos oss en minsta antydning om att vi i det arbetet skulle vara så till den grad förutsättningslösa, att vi vorde beredda att kasta ut hela det

marknadsekonomiska systemet till förmån för sådana lösningar som socialdemokraterna nu presenterar tillsammans med LO.

Sedan kritiserade jag den socialdemokratiska näringspolitiken under 1960-talet, men jag skall gärna erkänna att också vi stödde många av de insatser som då gjordes. Det jag ville klara ut var att det är fel att tro att vi som sitter i regering, riksdag och andra politiska församlingar – och det vore lika fel om man talade om dem som sitter i kollektivt ägda löntagarfonders styrelser – bättre än de som är ute i näringslivet som arbetsgivare och anställda kan bedöma vilka marknader som det är riktigt att satsa på. Och satsningen på Stålverk 80 som ingalunda, Olof Palme, var en räddningsaktion riktad mot något konkursfärdigt privat företag, visade hur kapitalt fel man tog i industridepartementet, där man ändå hade det yttersta ansvaret. Statens satsning på Uddevallavarvet byggde på att varvsindustrin hade en stor framtid i Sverige. Tekosatsningarna i norr var vällovliga, men igen ett bevis på en felsatsning som skapade förhoppningar som man tvingades svika.

Jag är alldeles övertygad om att löntagarfonder, utan individuella andelar, kommer att leda till många jättelika felsatsningar. De kommer att göras i all välmening, men det är fel att koppla bort de marknadsekonomiska signaler som talar när en satsning är riktig eller inte.

När det gäller den utrikespolitiska delen av Olof Palmes anförande har jag ingen anledning till invändningar. Det som händer i El Salvador är fruktansvärt. Det amerikanska stödet till militärjuntan har vi fördömt. Det vore bättre om USA satsade det inflytande som man har i Mellanamerika på att förmå parterna i El Salvador till en förhandlingsuppgörelse på det sätt som den svenska regeringen, liksom den franska och den mexikanska regeringen, har beskrivit i ett gemensamt dokument, som jag får tillfälle att tala med den franske utrikesministern om, när han kommer till Sverige i morgon.

Det som händer i Polen får inte föranleda oss att glömma det som händer vare sig i El Salvador eller i Turkiet. Det finns heller ingen anledning – även på denna punkt håller jag med Olof Palme – att göra det så enkelt för sig att man säger att de som dödar barn och kvinnor och män i El Salvador gör det för att bekämpa kommunism och Sovjetinflytande. Det är inte detta det handlar om. Det handlar om en revolt från människorna i El Salvador, lika väl som det handlar om en revolt från människorna i Polen. Skillnaden är den att i Polen finns det ett alldeles påtagligt hot om inblandning från Sovjetunionen.

Anf. 24 OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Den här debatten har sannerligen pågått länge, men jag vill korrigerar några saker.

När Ola Ullsten skulle tala om vådan av en statlig näringspolitik, så drog han till med Uddevallavarvet. Jag vet inte om han var med då, men Uddevallavarvet var ju ett privat varv, som gick omkull. Då tvingades staten

in bit för bit och tog över det varvet. Sedan dess har Uddevallavarvet klarat sig – bättre än något annat varv.

Vi försökte med utgångspunkt i Uddevallavarvet få en samordning av den svenska varvsindustrin när det gäller dess investeringar, eftersom man kunde se hårda tider framför sig. Men de här stöddiga privatvarven i Göteborg – Eriksberg och Götaverken – ville inte detta; man var sig selv nok. Så gick de omkull, och sedan tvingades staten in för att röja upp där. Så småningom gick Kockums också ikull, och staten tvingades att röja upp där. Det har kommit fram först efteråt hur mycket varvsindustrin försummade.

De enda som såg klart var facketets företrädare. Jag var ju med under de här åren. Vilka var det som kom och varnade om att här stundade svåra tider för den svenska varvsindustrin? Jo, det var fackföreningsmännen på Götaverken och på Eriksberg, Levin och vad nu grabbarna hette, som sade: Nu går det illa här. Nu sitter de med silverkannor och plommonstop och tar ut stora vinster men gör ingenting för att göra oss konkurrenskraftiga, och marknaden sviktar. De gjorde en fantastisk insats i den rekonstruktion som följde. De tog alla smällarna.

Ta dessa erfarenheter från varvsindustrin! Man säger: Tänk, det fria näringslivet är så bra, och kapitalisterna är sådana fantastiska personer. Det var de sannerligen inte! Och så talar man illa om fackföreningsmän. Det var de som fick ta alla smällarna i varvsindustrin.

Jag vänder mig emot er attityd när ni står här och talar illa om facket och skildrar det som något slags hot. Vilka är det som förkvävs i Polen? Jo, den fria fackföreningsrörelsen. Vilka är det som torteras och står inför rätta i Turkiet? Jo, det är 52 fackföreningsmän. Vilka är det som lemlästas och mördas och hittas med avskurna strupar om morgnarna i El Salvador? Jo, först och främst fackföreningsmän.

Jag tycker att den svenska borgerligheten som nu går an mot fackföreningsrörelsen någon gång borde betänka att i land efter land är det den fria fackföreningsrörelsen som är det främsta värdet för demokratin. Det är de som först jagas in i fängelserna och tortyrkamrarna och med livet får plikta för att de står för de fackliga rättigheterna och den fackliga demokratin. I all er kampanjyra och försöken att skildra fackföreningsmän som analfabeter borde ni någon gång betänka detta.

På den tid då vi talade om löntagarfonder var det en sak som folkpartisterna utifrån liberala synpunkter tyckte var viktig: att bekämpa den privata maktkoncentrationen. Nu är man helt i dess våld. Nu känner man inga bekymmer över hur spekulanterna breder ut sig, hur de snabba klippen börjar bli regel och hur produktionens män alltmer försvinner. Nu går man på den punkten åt höger.

Till sist: Jag förstår inte hur man kan klara ut, och hur ni inför valet skall klara ut, att ni inte har pengar att satsa på arbetslösheten direkt, att ni försämrar sjukförsäkringen, att ni inte håller löftena till pensionärerna men att hundratals miljoner rinner i väg till subventioner åt aktieägarna och till den statssubventionerade karusell som den svenska börsen har utvecklats till. Det går inte att skapa sammanhållning inom nationen med sådana riktlinjer.

Jag frågade helt stillsamt: Hur skall ni ha det med sjukförsäkringen? Skall ni göra den till en klasslagstiftning mot arbetarna, eller skall ni avskaffa den fria förhandlingsrätten för tjänstemän? Ettdera måste ni välja.

Nr 70

Onsdagen den
3 februari 1982

Anf. 25 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Jag förstår att det vore en önskedröm för Ola Ullsten att slippa kommunister här i riksdagen eller här i landet över huvud taget, men så enkelt är det ändå inte.

Så säger Ola Ullsten att i Polen finns en alldeles påtaglig påverkan av Sovjet. Ja, det är säkert riktigt, men när han från detta går över till att diskutera förhållanden i El Salvador och tar så halvhjärtat avstånd från vad som händer där med USA:s och Reagans inblandning, då närmar sig detta snarast en ynkedom från den svenska regeringens och dess representant Ola Ullstens sida.

Utrikesministern – eller i det här fallet kanske snarare en bekymrad folkpartiledare – försöker gång på gång på nytt att spela något slags ledande antikommunist här i landet för att rädda sitt eget parti. Men, Ola Ullsten, detta har ni ju gjort så många gånger förut och inte lyckats, senast i höstas när ni gick ut i en stor kampanj och ödslade allt det lilla krut ni har på vårt parti. Ni gjorde det också under det kalla krigets år. Ni gjorde det kanske framför allt i praktisk handling på 1930-talet när föregångarna till dagens folkparti i regeringsställning beordrade ut militär och kallblodigt sköt ihjäl fem arbetare i en fredlig demonstration där man krävde rätt till arbete.

Det är alldeles riktigt, Ola Ullsten, att det finns maktägande kretsar här i landet som har visat och fortfarande visar en föraktfull inställning till demokratin. Dit hör de konservativa kretsar som så länge lyckades hindra den allmänna rösträttens införande. Dit hör den samlingsregering i vilken folkpartiet ingick och som under kriget införde transportförbud mot dem som kritiserade Hitlers blodsgärningar. Dit hör samma regerings internering av kommunister och andra antifascister som kritiserade de maktägande här i landet och framför allt de maktägande söder om Sverige. Dit hör de maktägande inom det privata näringslivet och dess språkrör i borgerliga tidningar som försvarar diktaturen och fåtalsvåldet i företagen. Och dit hör dagens borgerliga regering, som Ola Ullsten är en av företrädarna för och som tillsammans med moderaterna och Arbetsgivareföreningen nu laddar upp för att gå ut i en vulgärkampanj som på allt sätt skall hindra löntagarna att få vidgat inflytande och ökad makt i företagen.

Vänsterpartiet kommunisterna har till skillnad från övriga riksdagspartier aldrig medverkat till några inskränkningar av de demokratiska fri- och rättigheterna här i landet, Ola Ullsten. Det har ert parti varit med om.

Jag tror till sist att det vore bra, om utrikesministern – som jag sade – försökte skilja mellan rollerna att vara folkpartiledare och att vara utrikesminister. Som utrikesminister är det Ola Ullstens skyldighet att med kraft och aktivitet driva en utrikespolitik med den svenska alliansfriheten som grund, att arbeta för att göra Norden till en kärnvapenfri zon, att handla aktivt när det gäller nedrustningsfrågorna i allmänhet, att verka mot

*Allmänpolitisk
debatt*

apartheidpolitiken i Sydafrika i stället för att godkänna investeringar där – för att nämna några exempel.

Jag tror, Ola Ullsten, att det för att driva en sådan aktiv fredsbefrämjande utrikespolitik inte räcker med en käck uppsyn och snygga gångkläder, utan det behövs mycket mer. I vart fall kommer ni aldrig att lyckas genomföra en sådan politik med gammal unken antikommunism från det kalla krigets dagar.

Anf. 26 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Fru talman! Man måste vara alldeles ohyggligt illa klämd för att hålla det anförande som kommunistledaren i Sverige just höll från denna talarstol. Han tog sin tillflykt till mina pressveck. Det må vara hänt. Men han försökte också framställa kommunister såsom dem som har gått i spetsen för införandet av rösträtt i Sverige och i världen. Det tror nog ingen annan än möjligen han själv på.

Lars Werner försökte vidare göra gällande att folkpartiet inte skulle ha haft något att bidra med när det gällt att stärka de demokratiska fri- och rättigheterna i Sverige. Det skulle däremot kommunisterna ha haft. Det vore intressant att få veta på vilket sätt kommunister vare sig i Sverige eller någon annanstans bidragit till en demokratisk utveckling. Jag är mycket glad, fru talman, över att kommunisterna i Sverige aldrig har haft det minsta inflytande på den svenska författningen och att kommunisterna i Sverige aldrig har haft en chans att i praktisk politik omsätta sin odemokratiska ideologi.

Det finns inte heller någon som helst anledning, Lars Werner, att hävda att den svenska regeringen inte skulle ha talat klarspråk när det gäller grymheterna i El Salvador. Det finns ingen som helst anledning att påstå att det vi säger, när vi talar om El Salvador eller om det som händer i andra delar i Mellan- och Latinamerika – eller i Afrika, Asien eller vad det nu må vara – inte skulle vara helhjärtat. Det är just detta det är, Lars Werner.

När vi tar avstånd från brott mot de mänskliga rättigheterna, mot diktatur och bristen på frihet, gör vi det helhjärtat, eftersom det är bristen på frihet som vi attackerar. När ni talar om bristen på frihet i de länder som står er nära, låter det som om ni diskuterar något fel på en bil, vilka misstag som har begåtts i konstruktionen eller i framförandet av fordonet, medan det i själva verket är systemet som sådant som skapat förtrycket – det kommunistiska system som ni trots allt måste stödja så länge ni är ett kommunistiskt parti.

Till Olof Palme vill jag säga att jag inte har anklagat den socialdemokratiska regeringen för att den försökte rädda varvsindustrin, när denna industri hade svårigheter. De regeringar som jag har ingått i under de senaste 5,5 åren har i själva verket gjort oändligt mycket större satsningar på att rädda varvsindustrin i Sverige. Jag tog framför allt Stålverk 80 såsom exempel på hur föga lyckade näringspolitiska satsningar kan bli, när man tror att det är i industridepartementet i Stockholm som man kan göra de bästa marknads-ekonomiska bedömningarna.

Försök nu inte, Olof Palme, att få detta till att jag är emot facket eller att jag skulle tala illa om den fackliga rörelsen. Det har jag aldrig gjort. I själva verket finns det anledning att instämma i det beröm som Olof Palme gav i sitt inlägg åt just de fackliga representanternas insatser i de många krisbranscher som vi har haft att rädda under de senaste åren.

Det är just på det sättet som vi hoppas att det skall förbli, Olof Palme, att det är de anställda ute i företagen och företagens ledningar som skall få bli de som bestämmer hur företaget skall räddas, på vilka marknader och på vilka produkter man skall satsa, att man inte skall fördärva detta decentraliserade ekonomiska system till förmån för ett system med kollektivistiska löntagarfonder, där beslutet inte kommer att fattas ute i företagen utan i centralt placerade fondstyrelser.

Det finns mycket att säga om en hel del av det övriga som Olof Palme tog upp. Låt mig bara säga när det gäller pensionärerna – jag hinner inte ta upp mer än just den punkten – att vi sviker inte pensionärerna, men jag tycker att socialdemokraterna för ett mycket dubbelbottnat resonemang.

För det första försvarar man med liv och kniv det pensionsindexsystem som man en gång i världen gick emot med nästan lika stor skärpa.

För det andra säger man att man visst kan tänka sig årliga utbetalningar i stället för kvartalsvisa och går alltså med på en del av de begränsningar som regeringen också gör.

För det tredje säger man att man kan mycket väl tänka sig att diskutera att knyta pensionsuppräkningsarna till lönerna i stället för till priserna. Men man vill i alla fall göra anspråk på att hålla löftena till pensionärerna. Men, Olof Palme, om vi hade givit oss in på att knyta pensionsuppräkningsarna till löneutvecklingen i stället för till prisutvecklingen, hade pensionerna minskat reellt sett lika mycket som lönerna dess värre har gjort.

Det är sådana tankar ni har, samtidigt som ni försöker göra trovärdigt för oss och för landets pensionärer att ni minsann är beredda att på varje punkt infria de löften som ni har givit till pensionärerna.

Jag tycker, Olof Palme, att vi skall sluta att tala om löften på det här sättet. Det bidrar om någonting till det som brukar kallas för politikerförakt. Vi har vissa förhoppningar om ekonomisk tillväxt och om vad vi kan göra för olika grupper i samhället under vissa givna ekonomiska betingelser. Om dessa betingelser blir annorlunda än vi hade hoppats på, om det visar sig att vi inte har råd att infria de förhoppningar som vi hade, är det då inte ärligare att gå ut och säga det än att lögnaktigt – för det blir till sist det – påstå att man kan stå vid löften som inte längre är ekonomiskt försvarbara?

Förste vice talmannen anmälde att Lars Werner och Olof Palme anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 27 KJELL-OLOF FELDT (s):

Fru talman! En av de smutsigaste kampanjerna i svensk politisk historia pågår f. n. mot arbetarrörelsen. Löntagarfonderna skall bekämpas med

förtal av enskilda personer, inpiskning av företagare och skrämnel åt alla håll. Inget argument anses för tarvligt för att inte kunna användas. Det finns bara ett omdöme om kampanjen som är rättvisande: Den uttrycker ett skrämmande förakt för demokratin och för en hederlig debatt.

Kampanjen sköts av professionella reklamkampanjörer från Svenska arbetsgivareföreningen. Men de borgerliga partierna löper med, med statsministern i första ledet. Deras enda oro är att alltför mycket skall avslöjas om den hemliga kampanjplanen.

Man måste fråga sig hur sjuk den sak är som måste försvaras med sådana metoder. Är det för att man trots allt känner med sig att man försvarar bestående ekonomiska orättvisor och maktkoncentration, att man kämpar mot folkets insyn i penningens och maktens boningar, som man måste ta till hot och förtal?

Det finns emellertid en rad andra frågor, som kampanjmakarna och deras medlöpare också har att besvara.

Vi vet alla att en stor kraftansträngning måste göras för att föra Sverige ur sin ekonomiska kris. Under 1980-talet måste sparandet och kapitalbildningen i Sverige öka med 30–40 miljarder kronor. En stor del av dessa investeringar måste ske inom industrin för att man skall kunna bygga ut produktionsförmågan och förstärka konkurrenskraften. Skall resultaten i fråga om sysselsättning och förbättrad utrikeshandel uppnås, måste Sverige dessutom uppvisa en pris- och kostnadsutveckling, som är klart gynnsammare än vår omvärlds.

Den första frågan är då: Hur skall denna enorma omfördelning av resurser, från konsumtion till sparande, från löner till vinster, kunna ske utan hårda och bittra strider på arbetsmarknaden?

I kampanjen hävdas helt enkelt, att bara vinsterna får öka tillräckligt mycket, så kommer investeringarna att börja växa, sysselsättningen öka och Sverige återfå sin ekonomiska styrka. Man försöker t. o. m. skapa intrycket att detta skulle kunna ske utan att reallönerna påverkas. I agitationen ingår ju att löntagarfonder – men inte näringslivets krav på höjda vinster – hotar framtidens reallöner.

De här löftena styrks inte precis av den historiska utvecklingen. Sedan 1976 har vinsterna i den svenska industrin, bortsett från inflationen, ökat med 50 %, men industrins investeringar har minskat med 35 %. I år väntas driftöverskottet, vinsten, bli 20 miljarder kronor. Men investeringarna kommer i år inte ens att motsvara vinsterna, utan väntas stanna vid 17 miljarder kronor.

I själva verket, fru talman, har svenskt näringsliv under den borgerliga epoken alltmer antagit karaktären av ett enda stort finansinstitut, som mer sysslar med att förvalta pengar än att förvandla pengar till produktiva resurser. Näringslivets finansiella överskott väntas i år bli 26 miljarder kronor, en ökning sedan 1976 med nästan ofattbara 55 miljarder kronor.

Det står också helt klart att löntagarna fått betala ett högt pris för denna väldiga anhopning av pengar i det privata näringslivet. De har fått se sina

reallöner sjunka med över 10 %, samtidigt som arbetslösheten har fördubblats.

Därför finns det heller ingen anledning att tro på de löften Arbetsgivareföreningen nu ställer ut om bättre reallöner i framtiden bara man slipper löntagarfonder, som det heter. Det enda vi vet är att näringslivet har satt i sig de senaste årens reallönesänkningar utan att ge något tillbaka i form av fler jobb och större trygghet för löntagarna.

Nästa fråga, som måste besvaras, är: Vart har alla de pengar tagit vägen som samlats upp i näringslivet och i privata fickor under dessa år, och hur har de använts?

Svaret återfinns i spekulations- och mygelekonomin. De flesta marknader har krympt i Sverige sedan 1976. Men några marknader har blomstrat – fastighetsmarknaden, den grå kreditmarknaden och aktiemarknaden. Hit söker sig de stora pengarna, här uppstår de nya miljonärerna, här vimlar det av fonder och finansdirektörer.

Det råder alltså inget tvivel om att det är fastighetsbolagen, finansföretagen och de stora aktieägarna som är vinnarna i kampen om löntagarnas pengar. Var fjärde av Sveriges stora finansfamiljer bygger numera sitt välstånd på fastighetsinnehav. Av de svenska börsbolagens vinster 1981 kom hälften från deras penningutlåning och finansaffärer. De nya makthavarna i svenskt näringsliv är de smarta klippens män, som kan köpa och sälja vid rätta tillfället, som kan utnyttja skattesystemets irrgångar, som kan pressa upp räntor och priser på fastigheter och aktier.

Den här hanteringen är inte bara en improduktiv användning av pengar. Den bidrar också till inflationen, och den skapar nya orättvisor. För någon skall ju till slut betala spekulanternas vinster. Det är den enskilde butiksägaren och hans kunder som får betala genom ständigt stigande lokalhyror. Det är kontokortsinnehavaren och avbetalningsköparen som drabbas av orimliga räntekostnader. Och det är löntagare och små aktieägare som kommer i kläm, när något företag måste offras i maktkampen. Konkurserna sker i industrin, nyetableringarna i fastighets- och finansvärlden.

Men privatkapitalet söker sig inte bara till spekulationsmarknaderna. Under 1970-talets andra hälft i det närmaste fördubblades de svenska företagens investeringar i utlandet, medan de sjönk med en tredjedel i Sverige. I år kan uppemot en fjärdedel av industrins investeringar komma att gå utomlands. Det är också utanför Sveriges gränser som svensk industri expanderar i fråga om sysselsättningen, samtidigt som sysselsättningen minskar i Sverige. Dessutom pågår uppenbarligen ett okontrollerat och illegalt utflöde av kapital ur landet, vilket för fjolåret kan uppskattas till minst 3 miljarder kronor, motsvarande en femtedel av de totala industriinvesteringarna.

I och för sig kan vissa utlandsinvesteringar vara nödvändiga för svenska exportföretag. Men det kan starkt ifrågasättas om det är tecken på en sund ekonomi och en vettig användning av kapital att en fjärdedel av industrins investeringar år efter år sker utomlands.

Det är alltså i denna miljö av spekulation, penninghandel och utlandstransaktioner som införandet av löntagarfonder enligt kampanjmakarna skulle åstadkomma obotlig skada, därför att de svenska löntagarna inte kan förvalta sitt kapital på ett förnuftigt sätt. Naturligtvis kan det aldrig uteslutas att också löntagarna placerar pengar i företag och projekt som misslyckats – liksom de privatägda varven och stålindustrin gjorde i början på 1970-talet.

Men i två avseenden tror jag att absoluta garantier kan utfärdas. Löntagarfondernas kapital kommer inte att dras till fastighets- och spekulationsmarknaderna, utan det kommer att inriktas på produktiva investeringar som ger sysselsättning och inkomster. Och löntagarfonderna kommer att eftersträva att investeringarna i all möjlig utsträckning görs i Sverige. Löntagarfonder flyttar inte till Liechtenstein!

En annan fråga som måste besvaras lyder: Hur tänker man motverka en tilltagande maktkoncentration och åstadkomma ett mera demokratiskt ägande i de svenska storföretagen?

Det är nämligen bara några år sedan som t. o. m. Industriförbundet uttryckte sin oro över den starka koncentrationen av ägandet i svenskt näringsliv och föreslog kollektivavtal om aktiefonder, ägda av löntagarna. Och folkpartiet lovade under hela 1970-talet en liberal offensiv mot maktkoncentration i alla former.

Men nu är detta glömt. Industriförbundet försvarar med kraft den nuvarande fördelningen av makt och ägande. De borgerliga partierna hävdar enstämmigt att någon högre form av demokrati och rättvisa än den som representeras av den svenska privatkapitalismen helt enkelt inte finns. Och därmed är alla reformer onödiga och farliga, om de rubbar den rådande ordningen.

Denna ordning innebär dock att ett fåtal äger det mesta och att ännu färre bestämmer. Olika undersökningar visar att ägarkoncentrationen fortsätter i de svenska storföretagen. 1 % av aktieägarna äger 75 % av aktiekapitalet. Trots – eller snarare tack vare – att antalet småaktieägare ökat består och förstärks fåtalsväldet. I nio av tio börsföretag räcker det med att en handfull personer kommer samman för att majoritet skall skapas på bolagsstämman.

Till koncentrationsprocessen har också bidragit att storföretagens vinster, i frånvaron av andra investeringar, använts för att man skall kunna köpa upp andra företag, skaffa sig investmentbolag och köpa in sig i banker. Ambitionen är uppenbar: de vill växa till finansimperier. Allt fler börsmatadorer tycks ha skaffat sig Wallenbergkomplex.

Denna kamp om pengarna och makten mellan storföretagen har förts så naket och så aggressivt, att t. o. m. börskommentatorn i vår största borgerliga tidning härförleden kände sig tvungen att varna för en alltför öppen maktkamp, eftersom det skulle kunna skaffa börsen dåligt rykte och, som det hette, skrämma bort småspararna. Det är ju trots allt småspararnas pengar man behöver för att kunna göra de stora klippen.

De mycket rika, de s. k. finansfamiljerna, har blivit fler och rikare. Enligt tidskriften Affärsvärlden finns det i dag åtminstone 26 familjedynastier med

aktieinnehav värda mer än 100 milj. kr. Dessa 26 familjer äger tillsammans aktier värda över 10 000 milj. kr. Fortfarande dominerar de ärvda pengarna. Nykomlingarna i den här klubben består i allmänhet av de nya penningmagnaterna, som byggt upp sina förmögenheter via fastighetsmarknaden och skickliga aktieaffärer.

Inför anblicken av denna anhopning av pengar och makt är det befogat att fråga, om den svenska aktiemarknaden ens har särskilt mycket med en fungerande marknadsekonomi att skaffa. I varje fall kan det ifrågasättas, om den klarar sin egentliga uppgift – att förse svenskt näringsliv med riskvilligt kapital. Under större delen av 1970-talet klarade den det i alla händelser inte – nytillskottet av kapital var bara femtedelen av vad som egentligen skulle behövas.

Just nu lever aktiebörsen i en drivhusatmosfär. Kurserna har stigit med 60 % och aktievärdet med 40 miljarder på ett år. Men kursuppgången har skapats med metoder som bara väcker oro för den mer långsiktiga utvecklingen.

Delvis har kursuppgången drivits fram av ett överflöd av pengar, hämtade ur den penningkarusell som skapas av statens stora underskott. Samtidigt har riksbanken öppnat slussarna för utländska penningplacerare. De köpte svenska aktier för närmare 1 miljard under fjolåret. Detta är ett litet märkligt förhållande. De utländska uppköpen av svenska företag åser borgerligheten med största lugn. Däremot grips man av raseri vid tanken på att svenska löntagare skulle kunna köpa aktier i samma företag. Slutligen göds aktiebörsen av de kraftiga statsbidrag för aktieköp som är innebörden av det skattesubventionerade s. k. fondsparandet.

De flesta inser att detta inte kan fungera någon längre tid. Varken en sund samhällsekonomi eller en sund aktiemarknad kan finansieras med spekulationspengar och statsbidrag. Aktiemarknaden kan fullgöra sin uppgift bara om den tillförs en ny kategori kapitalplacerare som vill satsa på svensk industri, som inte jagar de snabba klippen och som är beredda till uthålliga investeringar. Löntagarfonder blir sådana kapitalplacerare. Därför vilar bevisbördan på dem som anser att reformer inte behövs, att den bestående ordningen inte får rubbas.

Under lång tid har också hävdats att man kan demokratisera näringslivet, om antalet små aktieägare ökar via ett mera spritt, individuellt ägande. Också här vilar bevisbördan på den bestående ordningens försvarare.

Visa således vilket inflytande småspararna eller löntagarna fått i storföretagen och i de 26 finansfamiljerna! Beskriv också hur den demokratiska legitimiteten för börsens imperiebyggare och fonddirektörer uppstår!

Nej, det går helt enkelt inte att hävda att spelet på den svenska aktiebörsen sker i demokratins namn. Därför kan man, fru talman, fråga: Skulle något annat hända med den svenska aktiemarknaden, om löntagarfonder infördes, än att den fungerade bättre, fick större stabilitet och blev litet mindre odemokratisk?

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 28 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! De ekonomiska svårigheter som Sverige och andra västliga industriländer nu brottas med har av vänsterdebattörer betecknats som "kapitalismens kris". Jag skall inte förneka att vi har stora problem, men de förbleknar vid en jämförelse med planekonomierna i öst. Det finns mycket större fog för att tala om "socialismens kris".

Tydligast är detta i Polen. Vi har den senaste tiden på nära håll kunnat följa hur en socialistisk planekonomi gör statsbankrutt. Med hjälp av utländsk upplåning skulle landet omformas från ett jordbrukssamhälle till en modern industristat. Men lånen har i stor utsträckning gått till konsumtion. Genom att prisbildningen frikopplats från marknaden ger den ingen information om konsumenternas önskemål. Ransoneringar och köer vittnar om att inte ens livsmedelsproduktionen kunnat hållas uppe. Produktiviteten sjunker i snabb takt.

Den stora skuldbördan och de ackumulerade ränteutgifterna gör Polens situation tämligen hopplös. Även om den kommunistiska militärjuntan skulle lyckas att med hot och våld förkväva frihetssträvandena, har den knappast någon möjlighet att – med de instrument som inryms i en socialistisk planhushållning – reda ut landets enorma ekonomiska problem.

Men socialismens kris begränsar sig inte till Polen. T. o. m. det socialistiska monstlandet, Sovjetunionen, har drabbats av svårigheter. Produktionen når inte upp till förväntningarna. Sedan flera år tillbaka utgör jordbruket en särskild besvikelse. Det är betecknande att myndigheterna i år hemlighåller statistiken för livsmedelsproduktionen.

Inte ens för en marknadsekonom är socialismens kris något att glädjas åt. Risken är stor att de ekonomiska problemen leder till militära urladdningar. Vi har nyligen sett hur den sovjetiska armén spelade en betydelsefull bakgrundsroll under den polska krisen. Den två år gamla invasionen i Afghanistan för Sovjetunionen närmare de för världens energiförsörjning så viktiga oljefälten i Mellanöstern.

En Sovjetledare lovade en gång att besegra kapitalismen med ekonomiska medel. När det nu börjar stå klart att detta inte går, växer risken att man blir mera aktiv på det enda område där man verkligen är bättre rustad, nämligen det militära, med de skrämmande perspektiv som därmed öppnas för världsfreden.

Fru talman! Med hänsyn till att det socialistiska systemet så tydligt misslyckats i vår närhet är det egentligen häpnadsväckande att starka intressen i vårt land vill genomföra den speciella typ av socialism som baseras på kollektiva tvångsfonder. I botten ligger det motiv som så tydligt kom till uttryck i den tidiga fonddebatten. "Det är makten det gäller!", skrek LO-tidningens förstasida vid presentationen av det ursprungliga Meidnerförslaget 1975. När den gemensamma LO/SAP-gruppen 1978 lade fram fondförslag nr 2 lovade samma tidning på samma plats: "Med fonderna tar vi över successivt."

Att vi som tror på marknadsekonomi och individens frihet säger nej till fonder är självklart. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att folkpartiet och centern nu övergett sin variant av tvångsfonder från löntagarfundsutredningen och ställer upp för den frivilliglinje som jag där var ensam om att driva.

Men det har ända från början funnits betänksamma röster även i de socialdemokratiska leden. Mot bakgrund av vad som händer i Polen, där företrädarna för en socialistisk enhetsstat förkväver en spirande facklig frihetsrörelse, har det sitt intresse att påminna om ett uttalande från 1975 av LO-ordföranden och ledamoten av denna kammare Gunnar Nilsson: "Men det är utan tvivel så, att om vi överför den ekonomiska makten över företagen till löntagarna så når vi så småningom en gräns, där det ekonomiska ansvaret blir så stort att vi tvingas överta företagsledningens roll. Vi riskerar då att få en fackföreningsrörelse av östeuropeisk modell – att förvandlas från en offensiv massrörelse till en rörelse som förvaltar produktionsmedlen och fyller en övervakande funktion över medlemmarna och ser till att de fyller produktionsnormerna."

Den som haft mest anledning och mest tid att fundera över fondfrågan under senare år är utan tvivel huvudsekreteraren och sedermera ordföranden i löntagarfundsutredningen, Berndt Öhman. Så socialdemokrat han är avvisar Berndt Öhman de flesta av de traditionella motiven för fondsocialism: maktövertagandet, stödet för den solidariska lönepolitiken, näringslivets kapitalbehov. Han säger t. o. m. i en intervju i Örebro-Kuriren i förra veckan, att det socialdemokratiska fondförslaget aldrig kommer att genomföras. Han konstaterar: "Hamnar socialdemokraterna i regeringsställning blir de tvungna att vara mer realistiska."

Med hänsyn till att socialdemokraterna nu gör allt för att återskapa stämningarna från ATP-striden vill jag också citera en annan socialdemokratisk motståndare till fondsocialismen, förre TCO-direktören Valter Åman, som betydde åtskilligt för tillkomsten av ATP-systemet. I en debattartikel i DN skrev han i förra veckan: "Förslaget till löntagarfonder kan aldrig mötas av samma levande intresse som ATP på sin tid. Fondbildningen för inte löntagarna närmare det egna företagens hjärtpunkt. Frågan om den ökade gemenskapen mellan 'arbetaren och hans verktyg' är inte problemfri men får inte heller skjutas åt sidan och ersättas med en byråkratiskt styrd låtsasdemokrati för löntagarna."

När fondförespråkarna så småningom fick klart för sig att deras vara inte så lätt lät sig säljas med maktspråk, förde de i stället som motiv fram näringslivets behov av riskkapital. Det kan aldrig tillgodoses på frivillig väg, hette det.

Men skattefondssparandets stora framgång visar att med den rätta stimulansen kan även en nästan avsmnad marknad väckas till liv. Efter en trög start mer än femdubblades antalet skattefondskonton under förra året – och expansionen fortsätter. Aktiesparfonderna beräknas i år ge bortåt 2 miljarder kronor. Som regeringen konstaterar i sin finansplan betyder det,

att hushållen mer än väl svarar för sin andel av börsföretagens riskkapitalförsörjning.

Det är begripligt att aktiesparfondernas popularitet väcker ilska bland fondsocialismens förespråkare. Det är inte bara det att deras kapitalförsörjningsargument spricker. Dessutom kan ett växande antal löntagare antas reagera negativt, om de tvingas upphöra med sitt enskilda frivilliga fondsparande för att i stället avstå löneutrymme till kollektiva tvångsfonder som de inte får någon personlig fördel av.

Även om således socialdemokraternas attacker mot skattefondssparandet är begripliga, är deras metoder mindre smakliga. Den senaste veckan har man på olika sätt sökt skrämja fram ett kursfall på aktiemarknaden, och Kjell-Olof Feldt gjorde nyss sitt för att bidra härtill. Det talas om börskrasch, och skattefondssparandet liknas vid ett kedjebrevssystem.

Det är riktigt att aktievärdena har stigit under senare tid. Men det har skett från ett onaturligt lågt utgångsläge. Det är snarast ett tecken på tillfrisknande att aktiekurserna nu bättre svarar mot substansvärdena i företagen. Och även om den stora Volvoemissionen kan verka nedpressande till en tid, är den ändå ett vittnesbörd om att marknaden fungerar och att börser löser sin uppgift som kapitalkälla.

Socialdemokraterna ondgör sig i sin ekonomisk-politiska partimotion över skatteförmånerna i fondsparandet. Men där sägs inte ett ord om att fondsocialismen skall baseras på skattefria avsättningar ur företagens vinster och löneutrymme.

Talet om att aktiesparfonderna inte ger upphov till något nysparande är missriktat. För det stora sparandeunderskottet i svensk ekonomi svarar staten. Det är där man måste dra ner på utgifterna. Naturligtvis är det bra om även hushållen ökar sitt sparande. Men med bara en omfördelning från andra sparformer till riskvilligt sparande i näringslivet är redan mycket vunnet för att återställa livskraften i vårt näringsliv.

Det är beklagligt att socialdemokraterna skapar oro bland aktiespararna genom att attackera skattefondssparandet och utlova dess avskaffande om de återkommer till makten. Men kanske debatten är både nödvändig och nyttig. Den klargör att socialdemokraterna inte vill sprida ägandet av företagen bland de enskilda medborgarna utan i stället koncentrera makten till facket och staten. Vetskapen om detta kan inte undgå att påverka väljarna inför höstens val.

Fru talman! Att verkligheten är svår för socialdemokraterna märks även inom skattepolitiken. Den moderata kritiken mot den skatteomläggning som socialdemokraterna vill genomföra tillsammans med centern och folkpartiet har betecknats som osaklig, vettlös och taktiskt betingad. Nu kommer remissinstanserna och säger samma sak som vi. Kommer då riksskatteverket, riksrevisionsverket, LRF och Kooperativa förbundet att utsättas för liknande påhopp?

Partierna bakom uppgörelsen bestämde indexuppräknningen i skattesystemet till 5,5 %. När vi moderater betecknade den siffran som orealistiskt låg, beskyldes vi för att hoppas på en snabb inflation. Genom att begränsa

indexregleringen till 5,5 % skulle man tydligen på något magiskt sätt kunna hålla även prisstegringen nere på samma nivå. Men nu visar finansplanen att konsumentprisindex stiger med 9 % mellan augusti 1981 och augusti 1982, dvs. den period som skall ligga till grund för indexuppräknigen nästa år. Urholkningen av inflationsskyddet ger därmed en ordentlig skatteskärpning redan första året.

Av vissa pressuttalanden att döma finns det nu risk att remisskritiken mot skatteomläggningen leder till nya outredda improvisationer. Den enda rimliga slutsatsen är att man i stället bör genomföra en ordentlig marginalskattesänkning och skjuta övriga frågor till fortsatt utredning. Vad finansieringen beträffar har bl. a. riksbankschefen och SNS konjunkturråd varnat för konsekvenserna av en totalfinansiering genom arbetsgivaravgifter eller proms.

Även på den punkten talar ekonomiska sakskalet för den moderata linjen, att i första hand beakta den självfinansierande effekt som en marginalskattesänkning medför, i andra hand minska statens utgifter och i tredje hand om skattehöjningar ändå blir nödvändiga låta dem träffa konsumtionen och inte produktionen.

Vi återkommer till skattefrågan här i riksdagen när propositionen läggs fram senare i vår. Men den förestående omläggningen kommer att spela en roll även vid finansutskottets kommande behandling av finansplanen. Den lovsång till skatteuppgörelsen som där stäms upp klingar falskt mot bakgrund av den skarpa remisskritiken. För oss moderater blir det i varje fall inte möjligt att stämma in.

Även de föreslagna sparåtgärderna på det kommunala området kan bli besvärliga att hantera. Vi håller med regeringen om att det är nödvändigt att dra in till statskassan den överlikviditet som finns i den kommunala sektorn. Men de metoder som regeringen föreslår ser vi som allvarliga inskränkningar i den kommunala självstyrelsen.

Vad besparingsarbetet beträffar blir det naturligtvis nödvändigt att uppfylla riksdagens beställning på utgiftsminskningar budgetåret 1982/83, omfattande minst 12 miljarder kronor. Det går inte att skylla på en försämrade konjunkturprognos. För det första sade regeringen i det reviderade budgetförslaget i våras att spararbetet måste bedrivas oberoende av konjunkturutvecklingen. Och för det andra motsvarar den konjunkturbild som nu tecknas i finansplanen mycket väl den förutsägelse som då gjordes.

Fru talman! I det parlamentariska läge som nu råder är det regeringens sak att söka samla en majoritet i riksdagen bakom en ekonomisk politik som den själv kan godta. Det förefaller osannolikt att enighet skall kunna nås med socialdemokraterna. Vi moderater är inställda på en självständig prövning i finansutskottet. Men jag vill redan nu klargöra, att vi aldrig – inte ens i andra hand – kan tänka oss att rösta för en ekonomisk politik, vars riktighet vi inte själva tror på.

Onsdagen den
3 februari 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 29 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Fru talman! Lars Tobisson är väl kvalificerad för att ingå i Arbetsgivareföreningens propagandakansli. Talet om planhushållning i Östeuropa och krisen i Polen och Sovjetunionen utvecklades precis på rätt sätt, med litet slippriga antydningar om att det kommer att gå så också i Sverige. Men detta gjorde Lars Tobisson utan att med någon enda analys eller något enda faktum bestyrka antydningarna. Varför tala så mycket i Sverige om öststaternas planhushållning? Det är ingen, såvitt jag vet, som förordar en sådan typ av ekonomisk politik här. Om det är så, bör Lars Tobisson bevisa vad det är i den svenska politiska debatten, som den förordas av arbetarrörelsen, som motiverar denna beskrivning av planhushållning.

Nej, i Sverige skall maktkoncentrationen och ägandet spridas genom skattefondssparande, säger Lars Tobisson. Med den rätta stimulansen skall det gå att få folk att köpa aktier. Jo, jag tackar jag! Det är klart att om staten betalar 65 % av aktieköpen, så går det att få fram pengar till aktiemarknaden. Men förklara då, Lars Tobisson, vad de här kollektiva tvångsfonderna innebär för de 4 miljoner skattebetalare som får stå upp med 2 miljarder kronor om året för att betala detta! Detta är nämligen inte gratis. Staten skall betala 650 kr. per tusenlapp. Skattebetalarna har inte tillfrågats om de vill vara med och satsa sina pengar, så att ett fåtal kan köpa aktier. Tala om tvångsfonder! Här tas från de många och ges till de få! De fonder vi föreslår har åtminstone den motsatta innebörden – vi tar från de få och ger till de många.

Det är inte vi som har talat om börskrasch eller kedjebrev. Det har börskommentatorer i borgerliga tidningar gjort, och det är varningssignaler som de på goda grunder har riktat till börsen.

Slutligen till frågan om skatterna. Moderaterna går emot avdragsreformen. Man hävdar bl. a. att den inte har något värde alls. Den stoppar inte ens nolltaxeringen, säger man. Det är möjligt att den inte stoppar alla nolltaxeringar. Men en sak kan jag tala om för Lars Tobisson: Några nolltaxerande riksdagsmän kommer det inte att finnas efter det att denna reform är genomförd.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 30 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall kort och enkelt tala om för Kjell-Olof Feldt, att det finns ingen nolltaxerande riksdagsman, i alla fall inte någon som jag känner till. Jag har klarat ut det där i många sammanhang, och jag vore tacksam om sådana dumheter som dessa inte togs upp i riksdagens debatt.

Jag är inte medlem i Arbetsgivareföreningen. Kjell-Olof Feldt vet väl att jag sedan gammalt är fackligt organiserad och har varit fackligt verksam i många år på löntagarsidan.

Det långa anförande som Kjell-Olof Feldt höll var egentligen en lång drapa riktad mot marknadsekonomin. Och det är bra att Kjell-Olof Feldt, som

tidigare har ansetts vara ganska förstående för näringslivets behov och för behovet av de effektiva mekanismer som verkar inom marknadsekonomi. nu så klart bekänner färg. Det motiverar väl de paralleller jag drog till förhållanden i socialistiska länder, där vi ser hur det system fungerar som är motsatsen till vad Kjell-Olof Feldt så dramatiskt skildrade och tog avstånd ifrån.

Det har nu länge förts en kampanj mot aktiesparfonder – inte minst Kjell-Olof Feldt har stått i spetsen för den. Och det har upprepats flera gånger här i kammaren att skattebortfallet skulle gälla fantastiskt mycket pengar. Det har sagts att 60 eller 65 % skulle få betalas tvångsvis av alla dem som inte har råd att delta. I själva verket är skattebortfallet ca 30 % av det sparade beloppet. Men som jag påpekade i mitt tidigare anförande skulle kollektiva tvångsfonder medföra att man förlorade mycket skatt som annars skulle ha flutit in i statskassan, nämligen hela 75 % av de medel som tillförs fonderna i form av vinstutdelning och arbetsgivaravgifter.

Kjell-Olof Feldt sade vidare – och bortsett från själva avslutningen var väl detta det mest häpnadsväckande i hans anförande: Det är inte vi som har talat om börskrasch, kedjebrevssystem och sådant, utan det är kommentatorer i borgerliga tidningar.

Jag har här ett urklipp ur Aftonbladet för några dagar sedan. Det är en artikel som t. o. m. är signerad av Kjell-Olof Feldts förra medarbetare, numera chefredaktören Carl Johan Åberg. I rubriken står det: När kommer börskraschen? Artikeln handlar inte om någonting annat än om att det skattesubventionerade sparandet kommer att leda fram till en dramatisk smäll, där många oskyldiga människor förlorar sina pengar.

Detta är oansvarigt, Kjell-Olof Feldt.

Anf. 31 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! Jag visste inte att Lars Tobisson svarade för det ställföreträdande lidandet för alla riksdagsmän. Men har man ömma får, så kan det naturligtvis göra ont även när en så lättviktig person som jag råkar trampa på dem.

Jag angrep inte marknadsekonomi, Lars Tobisson. Jag angrep avarterna, det osunda i den utveckling vi har haft, t. ex. att fastighetsmarknaden blomstrar och att miljonärer och fonddirektörer växer upp som svampar ur jorden, medan industrin går tillbaka, minskar sin sysselsättning, drar ner sina investeringar och visar dålig lönsamhet.

Jag angrep också maktkoncentrationen. Jag förstår inte Lars Tobissons resonemang. Han vet ju lika väl som jag att man kan ordna till hur många skattesubventionerade fonder som helst, men att faktum kommer att kvarstå: I nio av tio börsbolag räcker det med att fem herrar kommer tillsammans för att de skall ha den fulla och oinskränkta makten över en halv miljon löntagare. Är det demokrati? Tydligt är det i varje fall ett system som man kan kalla för demokrati, som Lars Tobisson gör.

Sedan vill jag säga att Lars Tobisson själv får göra upp sina mellanhavanden med Aftonbladet. Det går att skriva till Aftonbladet och tala om att de är

oansvariga där. Från partiets sida har vi inte gjort några som helst uttalanden av den typ som Lars Tobisson har hittat i Aftonbladet. Jag brukar inte använda Svenska Dagbladet för att slå mina kolleger i kammaren i huvudet med – jag håller mig för god för att använda den sortens metoder.

I Dagens Nyheter för i dag har Lars Tobisson skrivit en hyllningsartikel till president Reagan och premiärminister Thatcher. Det ljusnar för Storbritannien och USA, där finns framtiden, heter det. Där sopar man undan, så att det blir rent kring marknadsekonomin. Lars Tobisson skriver själv att felet med Sverige är att vi har arbetsmarknadspolitik, regionalpolitik och industripolitik. Bort med allt detta, så att individen verkligen får kämpa ensam! Då kommer det att fungera bra. Då fungerar arbetsmarknaden. Då kommer folk att springa efter de jobb som finns.

Men det går tio människor på varje ledigt jobb i Sverige i dag, Lars Tobisson. De får springa av bara den och försöka att hinna först.

Men i det resonemang man för ligger någonting som är ganska enkelt – och här tycker jag att den svenska högern faktiskt är att lita på: När helst privilegier och maktställning ens ifrågasätts – det är alltså inte fråga om att hota detta, utan det gäller bara att man vill diskutera det – då kräver etablissemanget tystnad. Ni får inte ens föra den debatten, säger Arbetsgivarföreningen och moderaterna. Ni får inte diskutera löntagarfonder, för det tål vi inte. Då går vi omkull. – Tala om ansvarslöshet, Lars Tobisson! Och alla dessa företagare som säger: Om socialdemokraterna har fräckheten att ens diskutera löntagarfonder, då flyttar vi utomlands, då lägger vi ner företagen, då sparkar vi våra anställda.

Det är den svenska kapitalismen, när den bedriver politisk verksamhet. Och den har goda hantlangare i sådana som Lars Tobisson.

Anf. 32 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt avslutade med att säga att vi moderater är så stingsliga och hävdar att socialdemokrater inte får tala om löntagarfonder. Det får ni gärna; jag tror att det är bra att ni gör det – det är bra inför den 19 september 1982. Men det är inte bra för svenskt näringsliv. Jag är övertygad om att många av dem som går arbetslösa gör det därför att näringslivet inte vågat satsa med hänsyn till hotet om att bli socialiserat via kollektiva tvångsfonder.

Ett annat argument har seglat omkring här i dag. Det fanns i den där artikeln om börskraschen i Aftonbladet – det är ingen borgerlig tidning, och Carl Johan Åberg är ingen börskommentator i vanlig mening, som Kjell-Olof Feldt drog till med förut. Det sägs att kurserna skulle vara uppblåsta på ett onaturligt sätt. Nej, inte mer än att de i dag svarar mot i genomsnitt ca 60 % av aktiernas substansvärde, och det motsvarar läget i slutet av 1960-talet.

Problemet är att om kurserna är så låga i förhållande till sitt substansvärde som de varit tidigare, så blir det billigare att köpa upp befintliga företag än att göra nyinvesteringar. Det är denna Q-faktor som Tobin, den senaste profeten bland socialdemokrater som kritiserar den amerikanska ekonomin,

har pekat på. Det är en av orsakerna till den finansiella placeringsaktivitet under senare år som Kjell-Olof Feldt fördömde.

Det är riktigt att likviditeten är hög i näringslivet. Ändå är soliditeten farligt låg – det är ett stort problem. Vi är överens om – det är en av de få saker Kjell-Olof Feldt och jag är överens om – att vi behöver öka riskkapitalet i näringslivet. Men det är, som jag sade förut, inte företagen som brister i sparande, utan det är staten. Det är också det stora budgetunderskottet som ligger bakom den stora likviditeten hos företagen. Statens stora upplåningsbehov driver upp räntan och därmed inflationen. I den situationen blir finansiella placeringar mer lönande än investeringar i byggnader och maskiner.

Kan vi nedbringa budgetunderskottet – det arbetar vi moderater för, men där har vi ingen hjälp av socialdemokraterna, trots mycket ordande – minskar statens upplåningsbehov. Då dämpas inflationen, och räntan kan sänkas. Därmed går också företagens investeringskalkyler ihop. De beslutar sig för att bygga ut sin verksamhet. Det skapar verkliga jobb, inte konstlade sådana, som man så ofta inrättat på senare tid inom den offentliga sektorn. Det är det som gör, om vi jämför med utlandet, att England och USA kan gå mot en bättre framtid än vad man gör i Frankrike, som på senare tid gått den väg som Kjell-Olof Feldt förordar för Sverige.

Anf. 33 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! På grund av den något märkvärdiga talarordningen har vi startat remissdebatten med en diskussion mellan de alternativbudgetar som vi sedan inte kommer att tillämpa, nämligen vänsteroppositionens och högeroppositionens. Går vi tillbaka till riksdagens beslut i höstas i ekonomiska frågor, kan vi konstatera att regeringens förslag i allt väsentligt bifölls av riksdagen. Men det kanske ändå har varit bra att den här debatten fått detta förlopp eftersom det visat på att det är väldigt delade meningar om hur man bör beskriva den svenska ekonomin och om de åtgärder som skulle erfordras enligt de olika oppositionspartiernas uppfattning. Vänstern tror på ytterligare regleringar och fortsatt ökad tillväxt av den offentliga sektorn samt kollektiva löntagarfonder. Det skulle vara lösningen för svensk ekonomi. Högern tror på ett stort och fritt utrymme för kapitalstarka intressen och en snabbare minskning av subventioner. Det är lösningar som enligt högern skulle användas i framtiden.

Men jag tror att man som hittills bör tillämpa den balanserade avvägningen mellan stimulansåtgärder och sparande som präglat regeringspartiernas politik.

När man lyssnat till de inledande debatterna har man kunnat konstatera hur lätt det är att lösa alla problem, speciellt de som sammanhänger med vår samhällsekonomi, när man företräder oppositionen och därför inte riskerar att se förslagen helt genomförda. Båda partierna gör det enkelt för sig, socialdemokraterna genom att försöka ta politiska poäng med att föreslå ökade kostnader för staten, t. ex. för pensioner och boende, och moderaterna gör det lätt när de utan hänsyn till konsekvenserna föreslår ytterligare

besparingar. Neddragningar av olika samhällsliga kostnader måste ändå ske i sådan takt att hushållen klarar av förändringarna.

Trots detta kan man säga att det finns en bred enighet om att vi inte endast kan spara oss igenom de ekonomiska problemen. Men det är helt klart att vi också måste spara för att få resurser över till att producera oss förbi dessa.

Mot den bakgrunden är det viktigt att vi i enlighet med regeringens olika förslag i allt sparnit fullföljer den offensiv för produktivitet och utveckling som i så hög grad kom att prägla förra årets politik. Jag skall nämna några konkreta exempel i det avscendet.

Genom regeringens resoluta handlande i fjol höst företogs en devalvering av den svenska valutan. Den möjliggjordes bl. a. genom prisstopp, sänkt moms och sparåtgärder. Marginalskattesänkningar – som regeringspartierna träffat principöverenskommelse om med socialdemokraterna – ger den enskilde möjlighet dels att behålla mer av sin inkomst, dels att veta exakt hur mycket nettot blir av en ytterligare arbetsinsats.

Genom den reformen läggs en stabil grund för ökade insatser och för framtida avtalsrörelser, väl anpassade till det faktiska ekonomiska utrymmet.

Till framtidsområdena och offensiven hör också i hög grad energipolitiken. Det är få områden där så mycket har hänt som här. Vi har i en motion från centerns sida pekat på hur den faktiska utvecklingen dramatiskt och positivt kommit att avvika från vad riksdagsmajoriteten angav som en mycket hög målsättning i mitten av 1970-talet. Här finns i den alternativa energitekniken ett stort nytt marknadsområde, där människors initiativkraft och utvecklingsförmåga kan komma väl till pass. Trots att mycket har hänt är vi fortfarande i begynnelsen av omstruktureringen, bort från oljeberoendet och mot en avveckling av kärnkraften. Detta behöver ständigt upprepas, eftersom det är ett arbete som är utsträckt över mycket lång tid.

Vi anförde i vår motion att alla ansträngningar måste göras för att nå en säker hantering och förvaring av kärnkraftsavfallet. Inte minst kopplingen till kärnvapenproduktion bör göra det möjligt med en total politisk enighet om att seriöst pröva alla metoder inför det beslut som måste fattas. Denna seriösa prövning – även av andra metoder än dem som angetts i ansökningen om tillstånd enligt villkorlagen – ansåg regeringen mycket viktig i proposition 90, som riksdagen behandlade våren 1981.

Med anledning av den debatt som pågått vill jag understryka att vi i utskottsarbetet kommer att arbeta för ett riksdagsbeslut som i enlighet med motionens yrkanden kräver de utredningar, den forskning och de förslag till ändringar i lagstiftning som erfordras för att man skall nå målet: säkra hanterings- och förvaringsmetoder som utesluter möjligheten att kärnkraftsavfall utvecklas för kärnvapenproduktion.

Vi har i vårt land byggt upp ett på många områden komplicerat samhälle. Det har motiverats av att vi har velat uppnå rättvisa mellan medborgare och av en ambition att höja standarden på olika områden. Detaljregleringar kan, utöver att ha den här funktionen, naturligtvis också hindra kreativitet och

initiativförmåga. Regleringar kan ibland ha egenheten att de överlever sig själva även när de inte längre behövs. Administration av onödiga regleringar kostar också pengar. Glädjen i centrala instanser över allt som kan rymmas i en dator ger inte utrymme för insikten att det ytterst måste till människor för att skaffa fram uppgifterna till datorn.

När vi nu har ett starkt behov av att hushålla och att använda varje krona effektivt har man verkligen anledning att se över och ta bort detaljregleringar på många områden. Lika angeläget är det att decentralisera inom den statliga administrationen genom att kommuner och länsorgan övertar beslutanderätt och därmed arbetsuppgifter och ansvar. Det är också mycket viktigt att vi i det här besparingsarbetet ser till att åtgärderna inte går ut över service för de människor som är längst ute i samhället, utan att man inriktar sig på att skära bort av de centrala kostnaderna.

Arbetet med att få ned budgetunderskottet måste föras vidare i olika former och med ansvar för de svagaste i samhället. Jag tror för min del att det är möjligt att i flera avseenden komma vidare redan i kompletteringspropositionen. Jag tänker då t. ex. på den tidigareläggning av momsinsbetalningar på importen som bör vara fullt möjliga att genomföra. Jag tycker det är bra att socialdemokraterna på denna punkt för samma resonemang som regeringspartierna.

Det bör också vara möjligt att lyfta bort delar av – men helst hela – den statliga utlåningsverksamheten från budgeten. Det är ju otympligt att staten skall låna tiotals miljarder kronor på kapitalmarknaden för att i sin tur sedan låna ut pengarna. Om detta i stället sköttes av kapitalmarknaden skulle budgetunderskottet kunna minska i motsvarande grad. Därmed skulle också det anslag som räknats upp för statsskuldräntor kunna sänkas.

Men varken sparprogram eller budgettekniska dispositioner kan bringa statens budget i fullständig balans. För detta fordras att vi får bättre fart på den produktion vi alla skall leva av. Den offensiva politiken kommer här att fortsätta trots det besvärliga ekonomiska läget. Nu i vår är det tre propositioner som jag tycker är särskilt viktiga när det gäller att få fart på nyföretagandet, att ta till vara naturresurserna och att öka arbetsvilja och uppfinningsrikedom.

För det första kommer regeringen att presentera ett nytt paket av åtgärder för småföretagsverksamheten. Genom den proposition som lämnades 1977 fick äntligen småföretagarna det erkännande deras stora insatser i vårt samhälle motiverar. Den nya profil som då markerades kommer nu att följas upp med nya åtgärder. Det måste bli större möjligheter att i vårt samhälle – genom nyföretagandet – bidra till produktion och sysselsättning. Det gäller fortfarande, trots att mycket gjorts, frågor om skattereglerna, företagsformen, service till småföretagarna, anpassning av lagstiftningen till småföretagens situation och de mindre företagens utrymme på kreditmarknaden och tillgång till riskvilligt kapital.

För det andra är det den regionalpolitiska propositionen. Om vi inte skall få flaskhalsar i produktionen och om det skall bli möjligt att ta till vara alla bygders och regioners resurser och förutsättningar måste regionalpolitiken

byggas ut. Centerns inriktning är att genom såväl generella metoder som metoder riktade till förmån för områden med särskilt svåra eller akuta problem skapa likvärdiga förutsättningar för arbete, service och en god miljö över hela landet.

I fråga om såväl regionalpolitiken som småföretagsåtgärderna är det angeläget att understryka den roll som jord- och skogsbruk har för sysselsättningen i glesbygdsområden. Detta måste vi ta till vara i jord- och skogsbrukspolitiken men också i det regionalpolitiska stödet. Arbetsmarknadsinsatser bör också kunna användas på detta område, eftersom man här kan skapa långsiktiga arbetsmöjligheter.

För det tredje kommer regeringen att presentera den proposition som ger den största marginalskattesänkningen någonsin i vårt land. Riktlinjerna för detta drogs upp för exakt ett år sedan av den dåvarande trepartiregeringen. Av uppläggningsen då framgick klart att det var fråga om en skatteomläggning vars syfte var att kraftigt få ned marginalskatterna. Motivet var att öka intresse och arbetsvilja. Reformen kommer nu att fullföljas.

Från centerns sida kan vi inte se någon anledning att vika från den principiella uppläggning av skattereformen som skatteuppgörelsen innebär. Remissutfallet ger oss inte någon sådan anledning. Den skrämselfpropaganda i form av räkneexempel som moderaterna och vissa näringslivsorganisationer ägnar sig åt utgår inte från realistiska förutsättningar. Ingen kan t. ex. överblicka kostnaderna för det svenska folkhushållet av en lönerörelse utan de förutsättningar som uppgörelsen ger. Varje insiktsfull person inser ändå att det skulle bli mycket svårt att nå fram till ett rimligt löneavtal utan den politiskt breda uppslutningen bakom en rejäl marginalskattesänkning.

Herr talman! Trots de ekonomiska bekymmer som vi har i vårt land tycker jag att vi har anledning att hysa optimism. Den optimismen grundas på ett studium av den faktiska utvecklingen. Inflationen dämpas. Handelsbalansen beräknas ge överskott, och underskottet i bytesbalansen minskas. Det finns också goda möjligheter att budgetunderskottet för 1982/83 kommer att bli lägre än budgetunderskottet 1981/82. De åtgärder regeringen vidtagit och vidtar skapar denna positiva ändring i svensk ekonomi och bör alltså ge anledning till förtroende för regeringens åtgärder.

Svenskt näringsliv måste ta till vara varje möjlighet till produktiva och framtidsinriktade investeringar. Om den politiska ledningen i landet – mittenregeringen – och näringslivet på detta sätt kan samverka för att lösa problemen, så har de bästa förutsättningarna skapats för att inom marknads-ekonomins ram utveckla det svenska samhället. Vaktsläendet om en fungerande marknadsekonomi med enskilt näringsliv, kooperativt näringsliv och statliga företag är motivet för vårt nej till kollektiva löntagarfonder.

Antalet människor som är sysselsatta har ökat starkt i Sverige under 1970-talet. Trots att vi har en hög grad av yrkesverksamhet har vi alltså lyckats hålla arbetslösheten lägre än vad som förekommer i andra industriländer. Men arbetslösheten är självfallet ändå ett problem. En rad åtgärder har vidtagits, ytterligare åtgärder övervägs. Långsiktiga effekter av ekonomiska beslut under 1981 bör också ge utdelning senare under 1982.

För att få det rätta resultatet av direkta arbetsmarknadsinsatser och generella stimulanser till näringslivet är det viktigt att vi alla – som enskilda, som anställda eller som företagare – samlar våra krafter i ett konstruktivt samarbete och tar till vara de möjligheter som mittenregeringens ekonomiska politik har skapat. Vi tror inte att det är någon lösning att springa vare sig till höger eller till vänster, utan att det gäller att hålla sig till mitten och den politik som mittenpartierna har fört.

Det är visserligen riktigt, som Lars Tobisson sade i sitt inlägg, att den nuvarande parlamentariska situationen innebär att en regering självfallet söker samarbete. Det har regeringen på olika sätt deklarerat sitt intresse av. Men jag blev litet betänksam, när Lars Tobisson – efter att ha talat om hur man från moderat håll allvarligt skulle pröva sådana möjligheter – avslutade sitt inlägg med att säga: Aldrig, inte ens i andra hand, röstar vi för en politik som vi inte tror på. Detta är kanske en blockering av möjligheterna till samarbete.

Anf. 34 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! För folkpartiet är arbetet på att få ekonomisk balans och att hindra en ännu värre ekonomisk nedgång en nödvändighet. Vi vet nämligen att i en fördjupad ekonomisk kris skulle de liberala värden vi ytterst företräder komma i kläm.

Vi liberaler vet, inte minst av historisk erfarenhet, att det är i ekonomiska krisperioder som individens människovärde riskerar att ställas på undantag och individens grupptillhörighet i stället blir det viktiga. I ett sådant kärvt klimat frodas ett klasskampstänkande och en intressegruppspolitik som strider mot det centrala för liberalismen, nämligen hänsynstagandet till den enskilda människan oberoende av vilken eller vilka grupper denna människa tillhör.

Då det kärvar till i ekonomin är det alltid en stor risk att det sociala ansvaret kommer på undantag. Det blir svårare att få fram resurser för naturvård och miljövard. Frestelserna ökar att offra oersättliga miljövärden för att lindra tillfälliga ekonomiska svårigheter. Men vad värre är, riskerna ökar också för att toleransen och vidsyntheten kommer på undantag. Redan de begränsade ekonomiska svårigheter vi hittills haft har gett oss illavarslande tecken på hur lätt det är att värden som respekt för individen och tolerans mot avvikande kommer i gungning, när människor inte längre kan ta för sig av en ständigt växande kaka.

Därför måste vi med kraft i debatt och i handling företräda dessa värden. Det är nu det är viktigt att hävda individens oberoende gentemot de stora organisationerna. Det är nu det är viktigt att säga ifrån mot dem som försöker fly undan lösningar på samhällsproblemen genom att vältra skulden på invandrarna. Det är nu det är viktigt att slå vakt om våra moraliska åtaganden mot u-länderna. Det är nu det är viktigt att försvara jämställdheten mellan könen. Det är nu det är viktigt att stå upp mot dem som försöker öka sitt eget inflytande genom att ställa villaägare mot hyresgäster, arbetare mot

tjänstemän och löntagare mot företagare, allt för att skärpa motsättningarna, då det i stället behövs en större samförståndsanda.

På socialdemokratiskt håll försöker man ofta skapa intryck av att dagens besvärliga ekonomiska situation i vårt land nästan enbart beror på att regeringen har fört en felaktig ekonomisk politik. Allt vad som föreslås av regeringen är fel, om man får tro socialdemokraterna. Höjs momsens är det fel. Sänks momsens är det fel det också.

Vore det så enkelt att dagens besvärliga ekonomiska läge huvudsakligen är ett resultat av den svenska regeringspolitiken, så skulle situationen i andra, socialdemokratiskt styrda länder vara en helt annan än i Sverige.

Men – så är det ju inte. Dessa länder har en ekonomisk situation som liknar vår, och socialdemokrater för där i regeringsställning en besparingspolitik som liknar vår. Jag tror att om socialdemokraterna i vårt land suttit i regeringsställning, så skulle de ha fört ungefär samma politik som sina socialdemokratiska partivänner i andra länder, dvs. en politik för att stärka konkurrenskraften och för att hålla tillbaka offentliga utgifter och privat konsumtion.

I opposition däremot har socialdemokraterna i stället bedrivit en löftes- och missnöjespolitik på det ekonomiska området. Det är bra både för socialdemokratin och för den politiska debatten i stort att den här kritiken nu har framförts även i den interna socialdemokratiska debatten. Jag vill också för rättvisans skull ge socialdemokraterna det erkännandet att man på ett par områden har medverkat till ett bättre samförstånd. Jag tänker på skattepolitiken och energipolitiken.

Moderata samlingspartiet å sin sida har aldrig förnekat behovet av sparande som sådant – tvärtom försöker moderaterna ständigt framstå som mer sparvilliga än andra. Men samtidigt som man på moderat håll talar om besparingar förespeglar man medborgarna skattesänkningar och andra ekonomiska fördelar som är orealistiska. I ökande grad förefaller moderata samlingspartiet ha byggt upp sin politiska strategi på att utnyttja spänningar mellan olika intressegrupper. Det har man gjort framför allt genom att sprida vanföreställningar om skatteförslagets innebörd. Ola Ullsten har visat detta tidigare under debatten i dag. Men för att nyansera bilden vill jag också säga att vi inte får glömma bort att folkpartiet och moderaterna båda bekämpar en socialisering av näringslivet, som skulle undergräva vår marknadsekonomi.

Det är viktigt att de politiska partierna hos sina egna väljare ökar förståelsen för nödvändiga samhällsekonomiska saneringsåtgärder. Man måste dessutom öka förståelsen för att dessa åtgärder skall bäras också av de egna väljarna. Det farligaste av allt är om partierna uppträder på ett sådant sätt att var och en försvarar sin grupp och försöker skjuta över bördorna på de andra grupperna. Då flyttas intressemotsättningarna från organisationsväsendet in i partipolitiken, och det politiska systemet klarar inte av att lösa de samhällsekonomiska problemen.

Det finns bara en väg att gå om det här landet skall sluta leva över sina tillgångar. Det är att motsättningarna mellan olika intressegrupper tonas

ned, att alla efter förmåga ger sitt bidrag till saneringspolitiken och att var och en på sitt håll förankrar behovet av besparingsåtgärder, i stället för att försöka skjuta över bördan på de andra.

Kärnan i missnöjespolitiken är att det är *andra* som skall arbeta, och *andra* som skall spara oss ur krisen. Den intressegruppspolitiken är främmande för folkpartiet.

Det finns risk att de svaga, som inte har några starka organisationer, kommer i kläm när ekonomin kärvar. Varje väletablerat intresse har organisationer. Men kom ihåg att det inte finns någon mäktig organisation för småspararna, som försvarar dem mot inflationen. Starka organisationer företräder dem som har arbete. Men vem företräder dem som blir utan arbete om konkurrenskraften undergrävs? De som varit länge i vårt land är välrepresenterade. Men vem företräder tonåriga invandrare i andra generationen, drabbade av de fördomar som får näring från de ekonomiska svårigheterna? Protektionisterna har organisationer. I en del av dem finns det direktörer, i andra finns det ombudsmän. Men vem talar för de svenskar som skulle drabbas av utländska motåtgärder mot svensk protektionism? Och vem talar för de medmänniskor i nära eller fjärran länder, till vilka protektionisterna vill skyffla i väg bördan av Sveriges svårigheter?

Vi får aldrig glömma att det är vi politiker som har ansvaret för att de som saknar starka organisationer inte glöms bort i ekonomiskt bistra tider.

Herr talman! Det är viktigt med samförstånd i svensk politik, men det är också viktigt att varje parti ger klara besked om *sin* politik.

Folkpartiet ger sådana klara besked. Vi säger nej till kollektiva löntagarfonder, men ja till den skattereform som kombinerar radikala marginalskattesänkningar med måttliga avdragsbegränsningar.

Vi vill slå vakt om biståndet till dem som har det så mycket svårare än vi, och vi vet att frihandel är bra både för människor i vårt eget land och för människor i *andra länder*.

Vi kommer att fortsätta att kräva åtgärder för att öka jämställdheten. Kvinnor och män skall ha frihet att själva välja.

Vi kommer också att hävda demokrati- och frihetsfrågorna. Det behövs mer av lokal självstyrelse i kommuner och kommundelar.

Vi säger nej till den orättfärdiga kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet.

Det är viktigt att fortsätta kampen mot byråkratiskt krångel.

Allt detta kan rubriceras som viktiga frihetsfrågor.

Vi betonar också att det är värdefullt med frivilliga insatser inom t. ex. vården och skolan. Vi skall inte motarbeta utan uppmuntra idealitet och frivilliga insatser.

Låt mig till sist, herr talman, påminna om att det i år är 80 år sedan Frisinnade landsföreningen, folkpartiets föregångare, bildades. Ända sedan dess har liberalernas politiska insatser haft stor betydelse för utvecklingen i vårt land. Karl Staaff kämpade för allmän och lika rösträtt och genomdrev folkpensionen. Nils Edén etablerade parlamentarismen. Bertil Ohlins

socialliberala inriktning blev, och är fortfarande, grunden för folkpartiets ekonomiska politik.

Vi som arbetar inom folkpartiet – här vill jag återknyta till vad jag började med att säga – har av vår historia lärt oss att det i åtstramningstider är viktigare än någonsin att slå vakt om liberala värden som maktspridning, tolerans mot oliktankande, jämställdhet mellan könen och solidaritet med eftersatta grupper i Sverige och i andra länder.

Det är svårare att hävda liberala värden i åtstramningstider, men just därför desto angelägnare.

Anf. 35 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! När man hör den föregående talaren från folkpartiet uttala sin önskan att alla människor skall vara sams och alla intressebetsättningar städas ut och säga att det egentligen inte finns några intressebetsättningar, då blir man förvånad. Anser folkpartiet att det bara är konstlade motsättningar, att det bara är ett spel för galleriet, det som i dag utspelas på många av våra industriorter, där vanliga arbetare i industrin ställs på bar backe samtidigt som man på aktiebörsen sätter världsrekord i vinstökningar? Anser inte folkpartiet att det finns några motsatta intressen när det gäller den fortsatta ekonomiska utvecklingen?

De borgerliga regeringarna – med eller utan moderater – har stått handfallna inför den ekonomiska kris som drabbat vårt land. De s. k. marknadskrafterna, som de borgerliga ofta sätter så stort hopp till, har inte på något vis kunnat lösa problemen, eftersom det är just dessa krafter som är upphovet till de ekonomiska problem vi i dag lever med. Det går inte att blunda för detta faktum.

Det här har ställt de borgerliga i en litet pinsam situation. Den kapitalistiska ekonomin går på kryckor, och regeringen har – trots olika försök med lättnader för aktieägare och drastiska ekonomiska ingrepp mot vanligt folk – inte kunnat få till stånd någon ändring. Regeringen har på något sätt tvingats upp på åskådarplats. Inne på plan spelar finanshajarna sitt eget spel med sina egna regler, och regeringen kan inget göra.

Det finns i dag tendenser till att man lämnar industriinvesteringarna bakom sig och investerar mera i fastigheter och annan spekulativ verksamhet – investeringar som inte ger några jobb och som inte kan lösa krisen utan bara skapar snabba klipp för dem som investerar smartast; så länge nu det varar. Till sist kommer ju i stort sett alla människor att förlora på det här spelet.

Regeringen har för sin del ställt upp för en politik som med litet olika styrka förts i en rad länder med likartade problem. Man har utsett två huvudskyldiga för krisen: de arbetande, deras fackliga organisationer och deras rättmätiga krav, och den offentliga sektorn, vars tillväxt påstås ha tagit resurser från industrin, som annars skulle ha vuxit på ett bättre sätt. Regeringen har också en mycket stark tro på att man skall kunna exportera sig ur krisen, trots att våra vanligaste handelspartner brottas med samma sorts problem och har lagt upp samma exportstrategi, samma åtstramnings-

strategi, för att komma loss ur samma sorts kris. Vad är det som får regeringen att tro att just vårt land skulle gå segrande ur denna internationella exporttävlan? Och vad är det som får regeringen att tro att åtstramningar på den offentliga sidan skall ge ökade resurser för industri-sektorn?

En fråga som måste resas i det här sammanhanget är också om det är möjligt att gå hur långt som helst med en tillväxt av exporten. Skulle inte en sådan, alltför stark, exportutveckling betyda att vi hamnade i ett ännu större utlandsberoende än vad vi har i dag och finge det ännu svårare att ta oss ur liknande kriser?

I det läge som uppstått förvärrar nu den borgerliga regeringens politik problemen. Arbetslösheten ökar. Åtstramningarna slår mot de resultat som regeringen säger sig vilja uppnå. Den svångremspolitik som ordinerats blir ett slags strypsarna för ekonomin. Det budgetunderskott som nu får tjäna som motiv för åtstramningarna är ju i stort sett ett resultat av tidigare åtstramningar. På det sättet kommer det att fortsätta att gå runt runt i den ekonomiska politiken, om ingenting ändras.

Även om det naturligtvis – det vill jag understryka – är allvarligt med stora budgetunderskott, får det offentliga saldot inte förvandlas till ett mål i sig, som man diskuterar med uteslutande av hur det kan användas eller vilken verkan det har på ekonomin. Det offentliga saldot – investeringar, utgifter och inkomster på den offentliga sektorn – måste, tillsammans med andra åtgärder, ses som ett medel för att vi skall ta oss ur den ekonomiska krisen och nå ett fullt utnyttjande av arbetskraft, maskiner och andra tillgångar som finns i vårt land.

Dessutom är det ju så, att en stor del av den offentliga sektorns utgifter – vid sidan av utgifterna för social välfärd och trygghet – är sådana utgifter som framtingas av den kapitalistiska produktionen och som är en nödvändig förutsättning för att industriell verksamhet över huvud taget skall kunna existera.

Som exempel kan nämnas att just nu skulle rejält ökade insatser för en förbättrad kollektivtrafik och en förbättrad och säker godstransport över SJ vara kostnader på den offentliga sidan som skulle gynna samhällsekonomin, samtidigt som de skapade nya jobb. På samma sätt är det, om man satsar på alternativa energislag eller annan arbetsskapande verksamhet som kan påverka vårt stora importbehov i positiv riktning. Det vore också en offensiv och bra satsning.

Det är alltså fel att mekaniskt ställa den offentliga sektorn och den industriella i motsättning till varandra. Och det är inte automatiskt så, att minskade utgifter för staten betyder bättre statsfinanser. Det kan faktiskt i vissa lägen vara tvärtom, så att man får se utgifterna som offensiva investeringar. Särskilt gäller det när många nedskärningar och åtstramningar kan resultera i direkt arbetslöshet. Då får ju den offentliga budgeten finansiera arbetslöshet i stället för samhällsnyttig produktion, och det kan vi inte gå med på.

Den starka tilltron till exporttillväxten vill jag också säga några ord om. Exporttillväxt, som i vissa lägen kan vara önskvärd och nödvändig, kan ju inte ske, om det inte finns en stark hemmamarknad. Om hemmamarknaden pressas tillbaka – och det gör den med den politik som regeringen i dag för – leder det till svag efterfrågan, kortare serier, lågt utnyttjande av maskiner och verktyg. Detta betyder att den basproduktion för hemmamarknaden som exporten skall bygga på blir dyrare, och man får sämre möjligheter att konkurrera på exportmarknaderna. Trots att man talar om exportökning som väldigt viktig, får alltså åtstramningarna inom landet effekter som gör det svårt att klara en exportökning.

Jag arbetade en gång i tiden tillsammans med en företagsledare, som sade att man skulle se exporten såsom ringarna på vattnet, när man har kastat i en sten. Det stora plumset efter stenen var hemmamarknaden och den inhemska utvecklingen. Jag tror att denna vardagsnära uppfattning om hemmamarknadens betydelse för exporten vore till stor nytta, om den förankrades hos regeringen och fick betydelse för den ekonomiska politikens utformning.

Kapacitetsutnyttjandet har minskat. Undersökningar visar att man 1980 använde 83 % av industrins kapacitet, medan man ett år senare använde bara 81 % av produktionsresurserna. Hade åtstramningarna varit ännu hårdare, hade förmodligen kapaciteten inom industrin utnyttjats ännu sämre. Vidare har skatteunderlaget minskat genom åtstramningarna, vilket skapar arbetslöshet och därmed mindre inkomster över skatten. Detta erkänner regeringen i sin finansplan, som innehåller formuleringar härom. Det är faktiskt första gången jag ser att man försöker förklara hur det kan komma sig att åtstramningarna skapar en sämre ekonomi.

En sammanfattning av regeringspolitiken kan göras på ungefär följande sätt:

Åtstramningarna fortsätter, trots att de inte har några positiva effekter på ekonomin i det konjunkturläge som nu råder. Tvärtom ökar problemen, samtidigt som budgetunderskottet växer. Industrinvesteringarna minskar. De spekulativa investeringarna ökar. Stockholmsbörsen slår världsrekord i värdestegring på aktier, samtidigt som allt fler blir arbetslösa och situationen för ungdomen blir allt värre. Krisen ser ut att förlängas och fördjupas. Detta är några rader som väl sammanfattar många år av borgerlig politik.

Vi från vänsterpartiet kommunisterna ser nu tre huvuduppgifter i den ekonomiska politiken: för det första måste arbetslösheten minskas rejält och snabbt, för det andra måste vanligt folks levnadsstandard försvaras och för det tredje måste vi värna om de sociala rättigheter som nu hotas.

För att klara dessa uppgifter behövs i dagens läge en mer expansiv politik. Man måste alltså handla tvärtemot regeringens politik. Det lappkast i politiken som vi förordar måste ske efter noggranna överväganden, så att man satsar rätt. Vi har ju fortfarande, även om vi inleder en ny och mer expansiv politik, att göra med en kapitalistisk ekonomi, som är inne i en av sina djupaste kriser. Någon rejäl konjunkturuppgång är inte att vänta hos de

länder som vi vanligtvis handlar med och som vanligtvis brukar hjälpa till att dra vår ekonomi ur krisen.

Det duger inte med allmänna expansiva investeringar, utan det behövs nu direkt arbetsskapande program och investeringar. Det är satsningar som kommer att öka den ekonomiska aktiviteten, sysselsättningen och utnyttjandet av industriell kapacitet, vilket i sin tur gör det lättare att bära dagens underskott i budgeten. Jag tror att vi nog får leva med budgetunderskott under en ganska lång tid framöver.

Vi vill ha satsningar som ger något tillbaka i form av ekonomisk tillväxt och minskad arbetslöshet, samtidigt som viktiga behov i samhället kan fyllas. Vi har förslag om utgiftsökningar för dessa ändamål, men vi har också förslag om inkomstförstärkningar som är av helt annan karaktär än de som regeringen föreslår.

Vi tycker att man kan minska försvarskostnaderna, vilket kan ske utan allvarliga effekter på sysselsättningen. Vi föreslår att man skall införa en särskild arbetsgivaravgift för större företag, pengar som skall öronmärkas för att skapa sysselsättning åt arbetslösa, främst ungdomar. Vi vill ha krafttag mot den ekonomiska brottsligheten. Där kan man dra in mycket pengar. Vi vill dra in de övervinster som finns i vattenkraften. Vi vill ha engångsskatt på stora förmögenheter. Vi vill införa omsättningsskatt på aktiehandeln, som ju blomstrar i Sverige. Där finns mycket pengar att hämta. Vi vill slopa aktiefonds- och skattefondsparande, m. m. Allt detta ger inkomstförstärkningar i budgeten.

Alla dessa budgetförstärkningar är av helt annan karaktär än de som regeringen föreslår. Detta är socialt och ekonomiskt rättfärdiga inkomstförstärkningar eller besparingar, som kan lägga grunden för en socialt rättfärdig ekonomisk politik.

Nästa fråga, som man har rätt att ställa när vi har pläderat för dessa inkomstförstärkningar, är då: Hur skall man kunna vända den felaktiga politiken på rätt köl och inleda en marsch ut ur krisen?

Som första punkt anser vi att man på ett planerat sätt måste få till stånd 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten under en treårsperiod. De arbetena bör ligga inom den offentliga sektorn. Till en del kommer de att betyda att det blir beställningar inom den privata industrin, det s. k. näringslivet. Programmet innehåller ökat bostadsbyggande och ombyggnader av fler lägenheter, en kraftigare utbyggnad av barnomsorgen, förbättring av kollektivtrafiken och snabbare utveckling av förnyelsebara energislag.

Som andra viktig punkt i programmet – jag kan inte nämna alla – finns införande av en allmän ungdomsgaranti. Sedan alla andra ansträngningar har gjorts att skaffa jobb till de arbetslösa, bör alla större företag åläggas att inrätta en särskild ungdomsplats för varje 50-tal anställda. Det skall vara jobb som godkänns av de lokala facken, och det skall vara avtalsenlig lönesättning. Staten betalar halva kostnaden inom det privata näringslivet och hela kostnaden inom den offentliga sektorn.

Vi kommer att plocka ut en arbetsgivaravgift av de större företagen som

gör att vad som ser ut att vara en subvention ändå inte blir det, utan att näringslivet får betala kostnaden för arbetstillfällena.

Ett program av den här typen är absolut nödvändigt för att snabbt lösa upp den katastrofala ungdomsarbetslösheten. Insatserna på området kan knappast värderas i pengar, det vet alla som sitter här i kammaren. Vi går mot en katastrof, om vi inte kan lösa upp ungdomsarbetslösheten och skapa samhällsnyttiga jobb.

För att fortsätta något – jag ser att den uppgivna tiden för mitt anförande snart är ute – måste jag säga att vi har program för en rad nya arbetstillfällen inom industrisektorn; detta kommer att utvecklas senare i dag i anföranden av partikamrater. Vi vill naturligtvis också att AMS skall få vad man begär för att i en besvärlig situation kunna skapa de utbildningar och de beredskapsjobb som är nödvändiga.

För att finansiera programmet vill vi inrätta samhällsfonder. Det är fonder som tar pengar från produktionsbeskattning och från bolagsvinster. Vi räknar med att man kan dra in ungefär 5 miljarder under innevarande budgetår. Fonden skall arrangeras på central nivå, regional nivå och på en lokal nivå där facket har direkt bestämmande över dess användning.

Pengarna skall satsas i hotade branscher, i hotade jobb eller i viktiga investeringar som räddar produktion, effektiviserar produktion, räddar sysselsättning osv. Det här är en väg ut ur krisen, en offensiv och expansiv ekonomisk politik.

En sådan politik är nödvändig i dag. Den kommer inte att bryta med de kapitalistiska missförhållandena. Den kommer inte att erövra makten, vilket man också måste göra för att på lång sikt kunna styra vårt land så att det gagnar alla människor som lever och bor här, men den kommer att ge en möjlighet att ta oss ur krisen.

Anf. 36 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar började sitt anförande med att ironisera över att jag hade talat om vikten av samförstånd, och han pekade på att det finns intresse motsättningar. Visst finns det intresse motsättningar, Hans Petersson, men vi tycker att det är viktigt att försöka överbrygga dem och sträva efter att vi allesammans rör båten åt rätt håll.

Vpk tycks föreslå den motsatta lösningen, att man skall fördjupa intresse motsättningarna så mycket man kan. Jag är övertygad om att de flesta människor som funderar över det här ett ögonblick tror att vår väg är den riktiga, att man inte i onödan skall fördjupa de intresse motsättningar som finns, för trots allt finns det väldigt mycket gemensamt också.

Vi tror t. ex. att skatteuppgörelsen är bra. Tack vare att folkpartiet, centern och socialdemokraterna träffade en överenskommelse får vi radikala marginalskattesänkningar. Människor i vanliga inkomstlägen behöver inte betala mer än 50 kr. av den sist intjänta hundralappen, och det tror vi är bra.

Vi tror att det är bra också med det rättfärdiga inslaget att människor som tjänar mycket pengar och har mycket stora avdrag drabbas i det här

sammanhanget och att inte vanliga människor drabbas. Det är ett exempel på att det går att komma överens och överbrygga skillnader som finns.

Jag ställer inte heller upp på Hans Peterssons sammanfattning, där han verkligen gjorde allt han kunde för att svartmåla. Regeringen har nu satsat *offensivt* för att vi skall komma ur krisen. Det tror jag människor blir mer och mer medvetna om. Man satsar mycket på forskning och utveckling, samtidigt som man är medveten om att det gäller att spara. Det är alltså fråga om att både arbeta och spara oss ur krisen.

Människor, Hans Petersson, som har fått höra de väldiga angreppen på förhållandena i Sverige, tror jag inte riktigt känner igen sig. Många av dem gör det i varje fall inte. Trots landets stora ekonomiska svårigheter är nog de allra flesta mycket tacksamma över att leva i detta land.

Likaså tror jag att åtskilliga människor jämför förhållandena i vårt land med dem som råder ute i världen, bl. a. i de kommunistiska diktaturerna. Människor känner till att det inte finns något kommunistiskt land där yttrandefrihet råder och där regeringen kan bytas och politiken ändras efter fria val. Detta borde stämna Hans Petersson till viss eftertanke.

Anf. 37 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Folkpartiet har tagit som sin huvuduppgift att försöka blåsa på det andra lilla partiet här i riksdagen, i tron att det *självt* skall kunna rädda sig undan ett katastrofalt valnederlag. Man försöker uppträda som något slags demokratins försvarare.

Så till frågan om intresse motsättningarna. Vi skall komma överens, vi skall tillsammans ro oss ur krisen, säger folkpartiet. Ja, det låter vackert, men hur ser den faktiska grunden för ett sådant samarbete ut? På den bruksort varifrån jag kommer ställer fackföreningar och anställda oupphörligen radikala krav på hur produktionen bör ordnas, vilka investeringar som bör göras och hur handelsförbindelserna bör utvecklas. De har långtgående krav på sin egen arbetsplats och på den egna branschen. Men kapitalägarna lägger ned, profiten var inte tillräcklig. Det finns exempel på att stålindustrier lagts ned, trots att produktionen varit direkt lönsam. Det ingår i ett större spel, i en större strukturering av hela den svenska stålmarknaden.

Hur skall man komma överens med sådana människor? Finns det inte intresse motsättningar mellan arbetare och kapitalister? Är detta vad folkpartiet försöker slå i vanligt folk? Alla arbetslösa människor ute i landet och alla som dagligen kämpar för att få behålla sitt arbete vet att dessa motsättningar finns. Det hjälper inte hur mycket Jörgen Ullenhag än försöker förneka dem. Om han fortsätter med det, kommer han aldrig att kunna presentera en politik som leder någon vart.

Så till demokratifrågan. Polen görs till ett stort nummer, inte minst från folkpartiets sida. Jörgen Ullenhag säger sig stödja utvecklingen i Polen och tillkomsten av ett fritt fack där. Vi stöder också den utvecklingen, och det vet Jörgen Ullenhag. Men vad skall ett fritt fack vara till? Skall det finnas för syns skull, som något vackert att peka på? Titta, vi har en fackförening! Eller skall facket ha funktionen att bestämma över förhållandena på arbetsplatserna.

över investeringar, över tillsättningar av chefer samt organiserandet av och innehållet i produktionen?

När man kommer så långt, dvs. till facket's verkliga roll och uppgift, då är inte folkpartiet med längre. Det visar sig av den aktuella fonddebatten. Man törs inte ens låta arbetarna börja köpa aktier tillsammans. Hur skall man då våga släppa fram dem till en riktig maktposition i företagen? Det här är ingenting annat än en mycket djup dubbelmoral inom folkpartiet. Vi stöder arbetarklassen och dess krav varhelst de finns. Ni stöder bara arbetarklassen i socialistiska länder.

Anf. 38 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Om Hans Petersson i Hallstahammar hade lyssnat till mitt förra inlägg, skulle han ha märkt att jag sade: Visst finns det motsättningar, men det är viktigt för oss att försöka överbrygga dem, eftersom det i vårt land trots allt finns en så stor värdegemenskap att man bör ta fasta på den i stället för att försöka gräva dikena djupare mellan olika grupper i samhället. Där går det en markant skiljelinje mellan vpk:s sätt att se på politiken och ett liberalt sätt att se på politiken.

Tänk, jag tror att de allra flesta menar att det blandekonomiska system vi har i Sverige i dag, som tillåter privata företag, kooperativa företag, löntagarägda företag och statliga företag, på det hela taget är ett bra system och att det har mycket, mycket större förutsättningar på både kort och lång sikt att ge människor jobb och att det även har mycket större förutsättningar att se till att den kaka som vi sedan gemensamt skall dela på blir mycket, mycket större än om man skulle genomföra ett socialistiskt samhälle. Jag tror också att de funderar över skillnaderna mellan förhållandena i vårt land och förhållandena på andra ställen i världen där det som Hans Petersson kallar för socialism eller kommunism har genomförts.

Jag vill till sist med mycket stark skärpa upprepa min fråga till Hans Petersson: Vad beror det på att det inte finns något kommunistiskt land där yttrandefrihet råder och där man kan byta regering och politik efter fria val? Vad beror detta på, Hans Petersson? Jag tror visst att ni vill mycket väl även här i Sverige, men vad är det som säger att just *ni* skulle lyckas med det som inget annat kommunistiskt land har lyckats med?

Anf. 39 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan instämma med herr Ullenhag i att det är mycket beklagligt att man i de länder som han pekar på inte kan genom allmänna och fria val byta regering. Jag beklagar det. Jag är säker på att en sådan utveckling hade kunnat förhindra t. ex. krisen i Polen. Men herr Ullenhag skall inte försöka trola bort frågan från inriktningen av oppositionen i Polen. Det är faktiskt så att huvudkraften där, Solidaritet, har en mycket stark socialistisk inriktning med just de krav på facket's verksamhet som jag ställde i mitt förra anförande.

Vi skall inte gräva diken, säger herr Ullenhag. Men dikena är ju grävda sedan länge. Arbetarklassen har ju inte *tack vare* kapitalismen utan *in strid mot*

kapitalismen fått kämpa sig till varenda liten rättighet som finns ute på arbetsplatserna. Varenda demokratisk fri- och rättighet i det här landet har arbetarklassen måst kämpa sig till, i strid mot kapitalet och i strid mot borgerliga och konservativa krafter, så ni har verkligen ingenting att ställa upp för när det gäller den historiska utvecklingen. Det är arbetarrörelsen som har varit drivande i samtliga dessa frågor.

Och så säger herr Ullenhag: Ja, men det är väl en vacker tanke att vi tillsammans skall ta oss ur krisen? Ja visst. Men på vilken grund? Hur skall man kunna få de anställdas initiativkraft, deras kunnande och deras vilja att ge resultat i företagen i en ekonomi som är så centraliserad och toppstyrd att dess like inte finns i världen? Sverige är ju ett av de mest centraliserade länderna i världen, ett av de länder där ytterst få människor bestämmer över en oerhört stor del av hela näringslivet och hela ekonomin. Det är det som är problemet för den borgerliga regeringen. Det kanske finns en och annan infallsvinkel och ett och annat ekonomiskt förslag som de borgerliga skulle vilja genomföra i sin önskan att få förbättringar. Det är möjligt. Men man kan inte göra det, därför att det är andra som styr den ekonomiska utvecklingen. Ni sparar och gnetar, stramar till och klämmer åt vanligt folk, men storfinansen gör som den vill. Ekonomin går ner på knä. Arbetslösheten ökar. Skall ni inte ta lärdom av att era förslag och er politiska verksamhet inte får någon effekt? Jag tycker det är dags att ni börjar fundera litet över er egen situation och era egna förslag och vad ni faktiskt har åstadkommit. Det kanske är så att det finns en annan stark maktfaktor utanför det här huset som ni inte rår på?

Andre vice talmannen anmälde att Jörgen Ullenhag anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 40 STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är inte ofta jag tar till orda här i kammaren. Att jag gör det nu beror på att jag känner stark och växande oro för att den nu inledda valrörelsen håller på att få ett innehåll och ett förlopp som jag befarar kommer att ytterligare undergräva väljarnas förtroende för politiken och deras tilltro till oss politiker. Det skulle vara till stor skada, både för demokratin och för våra möjligheter att lotsa vårt land ut ur den ekonomiska krisen.

Det råder dess bättre stor överensstämmelse mellan partierna om allvaret i landets ekonomiska situation. Alla inser vi att det kommer att krävas oerhörda ansträngningar om vi skall kunna vända utvecklingen rätt igen. Och, herr talman, hur skulle vår bedömning av läget kunna gå isär då vår gemensamma skuld till utländska och inhemska långgivare växer lavinartat, med mer än 200 milj. kr. per dag, då vi vältrar över på den unga generationen en skuldbörda som närmar sig 300 000 miljoner – en ungdomsgeneration där man i förfärande stor utsträckning får börja sitt vuxenliv som arbetslös och utslagen? Å andra sidan – det har framgått klart i debatten här i dag – har

skiljelinjerna mellan partierna vad gäller vägarna ut ur krisen aldrig varit så skarpa som nu.

Våra skilda uppfattningar grundas på olika värderingar, men också på en ärlig övertygelse om att vi handlar rätt. Som goda demokrater hyser vi självfallet respekt för motsidans uppfattning, även om vi ogillar den och bekämpar den. I en för vårt land så brydsam tid – och framtid – borde vi tvärsöver partigränserna vara ense om två saker. För det första har väljarna rätt att begära av oss – och vi skyldighet att ge dem – en öppen och saklig information om våra skilda metoder och motiv. För det andra borde vi vara överens om att vi har en förpliktelse att söka ge Sverige en politisk ledning som kan samla nationen till den kraftansträngning som är absolut nödvändig om vi någon gång skall kunna lotsa Sverige ut ur krisen.

I stället håller Sverige nu på att splittras på ett djupt olyckligt sätt. Jag skall nämna ett par orsaker till min oro.

För det första undrar jag om ni på den borgerliga sidan riktigt fattar den bitterhet och den vrede som nu växer fram bland landets arbetare över den förutskickade försämringen av sjukförsäkringen. Arbetare med de tunga jobben har tidigare fått lyssna till många högstämda ord – också från landets statsminister – om kroppsarbetets värde och villkor, om hur viktigt det är för allas vår framtid att de industrianställdas villkor förbättras.

Den verklighet de lever i är ofta slitsam och otrygg. Den internationella konkurrensen sätter snävare gränser för deras villkor och trygghet i arbetet än för många andra grupper. Just mot dem, med de tyngsta och mest slitsamma jobben, som bättre än andra behöver ersättning från första sjukdagen kommer regeringens införande av tre karensdagar att slå hårdast.

Fullföljer ni era planer ökar det visserligen de socialdemokratiska segerchanserna i valet, men jag vill ändå vädja till regeringen och till moderaterna: Begå inte denna orättvisa! Den kommer att framkalla bitterhet och vrede, inte bara för den ekonomiska förlustens skull utan i än högre grad för dess prägel av orättfärdig klasspolitik! Det skulle dessutom försvåra en redan förut besvärlig avtalsrörelse i en tid då vi mer än någonsin behöver både lugn och stabilitet på arbetsmarknaden.

För det andra: en ytterligare orsak till min oro är de uppgifter som läckt ut om Svenska arbetsgivareföreningens kampanj mot förslaget till löntagarfonder. SAF är naturligtvis i sin fulla rätt att driva en sådan kampanj. Och det är inte kampanjen som sådan som oroar mig, utan metoderna.

Vi har väl alla i den här kammaren – inte minst jag – gjort oss skyldiga till både överord och övertramp i den politiska debatten. Det har skett i stridens hetta. Men vad SAF:s durkdrivna propagandamakare nu gör, med instämmande dess värre av en del borgerliga tidningar och politiker, är att sätta övertrampen i system. I SAF-tidningen drivs varje vecka en vettlös kampanj mot socialdemokraterna och mot arbetarnas och tjänstemännens fackliga organisationer. I den här SAF-kampanjen visar man ett skrämmande förakt för väljarna, framför allt för arbetarväljarna.

Vid SAF:s upptaktskonferens den 18 januari, där "eliten och de mest motiverade företagsledarna" hade samlats, hävdade en av landets mest kända företagsledare, Ian Wachtmeister – utan att bli motsagd av någon från SAF-ledningen – att den tysta majoriteten, arbetarna, är analfabeter, som det tydligen inte är lönt att spilla sakargument på, utan mot dem skall man använda tarvliga argument. En annan företagare ur "eliten" menade att det förtal som förekommer mot Olof Palme bör underblåsas – och han sade detta utan att bli motsagd av någon ur SAF-ledningen. Tvärtom kunde SAF:s kampanjchef, direktör Flobecker, berätta att en särskild bank för sådana tarvliga vulgärargument hade inrättats av SAF. Han sade att företagen var välkomna att sända in uppslag, som sedan skulle bearbetas och göras tillgängliga.

Herr talman! Som bekant har företrädare för arbetarrörelsen under det senaste året haft en rad överläggningar med folk från näringslivet. Vi har inte förnekat motsättningarna och de olika värderingarna eller försökt skyla över dem. Vi har haft ganska heta duster med varandra och har långt ifrån i alla frågor haft samma uppfattning. Men samtalen har varit uppriktiga och konstruktiva. Det har varit ett givande och tagande av argument – allt i en ärlig strävan att hitta gemensamma lösningar på landets svåra ekonomiska problem.

Jag vet att många av näringslivets företrädare ogillar SAF:s kampanjmetoder. Men avgörande för hur den politiska debatten och det politiska klimatet utvecklas i vårt land är ju hur SAF-ledningen tänker fortsätta att agera. Därför tycker jag att det är befogat att från denna talarstol ställa några frågor dels till SAF:s ordförande Curt Nicolin, som hade ett så sympatiskt och rättframt samtal med Olof Palme i TV för en tid sedan, dels till direktörerna Nils Holgerson, Lennart Johansson, Bo Rydin, Hans Stahle, Pehr Gyllenhammar, Hans Werthén och övriga ledamöter i SAF:s styrelse:

Den första frågan är: Ställer ni er – som ledamöter av SAF:s styrelse – verkligen bakom de metoder som används i er kampanj? Godkänner ni att sakargument skall ersättas av "tarvligheter", hämtade ur en av SAF upprättad bank för vulgärargument?

För det andra: Tror ni att samarbetsandan i företagen stärks, om SAF – på betald arbetstid – spanner koncernchefer, PR-representanter, avdelningschefer och arbetsledare för sin kampanjvagn, medan ni har gått till domstol för att förhindra att de anställda – på arbetstid – får anordna frivilliga studier kring de svenska krisproblemen och hur de skall lösas?

Till slut: Tror ni i SAF:s ledning verkligen att Sverige och svensk industri är betjänta av en kampanj som river broar och skapar djupa motsättningar i vårt samhälle?

Herr talman! Arbetarrörelsen har aldrig sökt strid för stridens egen skull. Vi har alltid föredragit resonemang och breda lösningar på de besvärliga problemen. Det gör vi också nu. Å andra sidan har arbetarrörelsen aldrig väjt undan striden, om vi tvingats till strid. Fullföljs nu planerna på en orättfärdig klasslagstiftning på sjukförsäkringens område och på andra områden och om

er desperation inför ett hotande – och oundvikligt, tror jag – valnederlag leder till en hämningslös skrämsekampanj i löntagarfondsfrågan, då är det ni som har valt den hårda striden. Och den skall ni få!

Anf. 41 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag vill till att börja med helt kortfattat replikera på Sten Anderssons inlägg.

Jag tycker att det är bra att Sten Andersson understryker att det finns överensstämmelse mellan partierna när det gäller allvaret i vår ekonomiska kris. Sten Andersson sade också att han oroar sig för det ökande budgetunderskottet och för vår skuldsättning utomlands, och då kan man fråga: Hur ser ni på det förhållandet att ni med de förslag ni har framlagt här i riksdagen ytterligare ökar budgetunderskottet med 4, 5 eller 6 miljarder?

Vidare beskrev Sten Andersson den vrede som finns ute bland folk över det tänkta förslaget om sjukförsäkringen. När det gäller detta förslag tycker jag att vi skall komma ihåg att det inte riktigt drabbar folk på det sätt som Sten Andersson och andra försöker påvisa. Det drabbar ju inte de svaga, utan till övervägande delen dem som ägnar sig åt okynnesfrånvaro. Förslaget gynnar dessutom dem som är långvarigt och verkligt sjuka.

Jag tycker faktiskt att man också borde ta med i bedömningen att vi har ett ökande antal pensionärer, för vilka det finns ett stort behov av sjukvård. Det är fråga om att ställa det behovet mot det som finns för oss som är i vår aktiva ålder. Vi har kanske inte riktigt lika stort behov av sjukvård som våra pensionärer. Den jämförelsen är enligt min mening värd att göra.

Herr talman! Man kan ge uttryck för vår svenska demokrati på olika sätt. Ett sätt som vi alla accepterar uttrycks i grundsatsen i regeringsformen: All offentlig makt utgår från folket. Formuleringen står för en grundvärdering, som t. o. m. är så accepterad att vi inte ens diskuterar den. Demokrati är självklart.

I denna inställning ligger dock en fara. Demokratien måste ständigt diskuteras. Ingenting är så bra att det inte kan bli bättre. Vissa företeelser kan av en del människor betraktas som problem och av andra som något heligt. Facket har exempelvis blivit någonting av en "helig ko" för vissa människor.

LO-kongressen och den socialdemokratiska partikongressen bestämde sig i löntagarfondsfrågan i höstas. Fondsocialism skall införas, om socialdemokraterna vinner valet i höst. Man skall med andra ord ersätta vår fria, välståndsskapande marknadsekonomi med ett kösamhälle, med planhushållning och socialism. Den fria konkurrensen mellan företag i olika ägandeformer skall ersättas av statsägda och fackföreningsägda företag. Dynamisk företagarganda och initiativkraft liksom risktagande och nyskapande skall ersättas av stagnation och av byråkraters tidsödande och omständliga beslutsprocesser. Valfriheten blir mindre både för den som vill producera och för den som vill konsumera. Den ersätts helt enkelt av brist på varor. Det socialistiska kösamhället skall ta över.

Bakom förslaget om kollektiva löntagarfonder står alltså det socialdemokratiska partiet och en stor del av Fackföreningssverige, dvs. LO. Vi har mer eller mindre vant oss vid denna SAP-LO-front. I seklets början var den en självklarhet. Är det så även i dag? Kommer det att vara så i framtiden? Jag tror inte det. Ju bättre grundutbildning, ju mer kunskaper och ju större tillgång på allsidig information en människa har, desto självständigare formas hennes eller hans livsfilosofi och politiska ställningstagande. Väljarundersökningar visar att 20-30 % av LO-medlemmarna föredrar de borgerliga partierna.

Andra undersökningar visar att en ännu större andel av LO-medlemmarna är skeptiska till förslaget om kollektiva löntagarfonder. Bakom kulisserna är fronten således splittrad. Detta vet man både inom LO och inom partiet. Men ändå håller man fast vid exempelvis den odemokratiska kollektivanslutningen och ger därmed allmänheten ett mått på demokratin inom facket.

TCO har en annan historia. Den partipolitiska splittringen fanns redan från början i tjänstemannarörelsen. TCO skall vara partipolitiskt obundet.

Är det så i dag? Upplever den enskilda medlemmen det så? Löntagarfondsfrågans behandling inom TCO visar att de som i den representativa demokratins namn företräder medlemmarna har en annan inställning till kollektiva löntagarfonder än den stora majoriteten av medlemmarna. 80-90 % av medlemmarna säger nej till fackföreningsstyrda, kollektiva löntagarfonder. Det visar flera medlemsenkäter i olika TCO-förbund.

I detta sammanhang vill jag påminna om att det var 1968 som Olof Palme och socialdemokraterna myntade tesen: "Som löntagare röstar vi socialdemokratiskt." Detta var inte endast en tillfällig valpropaganda. Det var en ny valstrategi. Utöver det säkra LO-stödet gällde det att vinna insteg i tjänstemannaleden. Under 1970-talet bearbetade man systematiskt tjänstemannarörelsen. Huruvida man gjorde några större röstvinster skall jag låta vara osagt. Men i ett annat avseende nådde man desto större framgång. Både röda knappålar och andra tecken har tytt på och tyder på att socialdemokraterna har ett brett stöd bland allt fler av de anställda och förtroendevalda i ledningen av såväl TCO som flera TCO-förbund.

Mot denna bakgrund är det intressant att väljarundersökningar visar att 27 % av TCO-medlemmarna röstade på moderaterna i 1979 års val, 14 % på folkpartiet och 14 % på centern, dvs. 55 % på de borgerliga partierna. 37 % röstade socialdemokratiskt enligt dessa undersökningar.

Men i demokratins namn skall vi medlemmar i leden respektera och ha förtroende för våra fackföreningsledare, även om dessa har en annan partipolitisk uppfattning. Ja, visst skall det vara så.

En annan invändning är: Vi följer ju stadgarna. Eller: Vi tillämpar den av alla accepterade metoden och principen om representativ demokrati.

När mina fackföreningsledare i det fackförbundet som jag är medlem av och aktiv i tycks leda förbundet till ett beslut på förbundskongressen om några månader som innebär fondsocialism, kan jag inte beskylla dem för

odemokratiska metoder eller stadgebrott. Däremot kan jag konstatera att den representativa demokratin inte fungerar tillfredsställande. När de viktiga besluten skall fattas på klubbnivå eller regional nivå, kommer inte medlemmarna eller ombuden. Orsakerna är flera. "Det får räcka med att jag betalar medlemsavgift, och den ser jag f. ö. som en trygghetsförsäkring", säger en del. Andra har inte tid. Somliga tycker att det är för mycket politik i facket. Några menar att vi ju har valt dessa personer för att de skall sköta detta.

Det här har skapat förutsättningar för att facket och mötena sköts av ett fåtal aktiva, ofta med övervägande socialdemokratiska sympatier. Några av dem ser t. o. m. i facket ett medel att nå sina politiska syften. Ledarhierarkins målsättning har mer och mer fjärmats från den tysta medlemsmajoritetens. När få deltar, effektiviseras verksamheten. I den representativa demokratin namn kan man även ibland fatta beslut utan att gå till medlemmarna. Om remisser skickas ut, kan detta ske t. o. m. inför semesterperioder eller långhelger. Så skedde alldeles före jul i Bankmannaförbundet.

Ett annat exempel på fackföreningsledarnas inställning till demokrati är en utredningsrapport som skall behandlas på TCO-kongressen i juni. Den heter märkligt nog Demokratin i facket. Man konstaterar i utredningen att demokratin inte fungerar bra i tjänstemannarörelsen. Oaktat detta och oaktat den uttalade viljan att förbättra demokratin, skickar TCO-ledningen ett synnerligen begränsat antal exemplar av utredningsrapporten till medlemsförbunden. Detta gjorde man omkring den 17 december, dvs. bara några dagar före den gångna julhelgen. Den 29 december gick motionstiden för TCO-kongressen ut. Jag har som klubbordförande i ett av TCO-förbunden inte fått utredningsrapporten. Det har inte kommit någon förfrågan om vad medlemmarna i min klubb tycker om förslagen.

Löntagarfondsfrågan rullar vidare. Olof Palme kan kanske i augusti några veckor före valet säga att bakom partiet står LO. Han kommer kanske också att kunna säga att även TCO-kongressen stödde förslag om kollektiva löntagarfonder.

Det var mot bakgrund av detta och den befarade utvecklingen inom tjänstemannarörelsen som tolv borgerliga riksdagsmän – samtliga medlemmar av TCO-förbund – bildade kommittén "TCO-are mot fondsocialism". Detta skedde i december 1980.

Under det gångna året har vi försökt blåsa liv i demokratin inom TCO. Vi har försökt väcka debatt. Vi har på olika sätt krävt rådgivande medlemsomröstning. I viss mån har vi kanske lyckats. Den s. k. SIF-revolten stoppade SIF-ledningens försök att ställa in Industritjänstemannaförbundet i socialdemokraternas, LO:s och TCO-ledningens front för kollektiva löntagarfonder.

Inom Försäkringstjänstemannaförbundet och Bankmannaförbundet pågår liknande protestaktioner från medlemmarna.

Hur bemöts vi och de aktiva protesterande medlemsgrupperna? Ja, TCO-ordföranden menade i något tal att de protesterande var "vilsledda". Vi är okunniga. Vi förstår inte vårt eget bästa. "Du har fallit offer för SAF:s

vulgärpropaganda” är ett annat sätt att argumentera.

Herr talman! Tendenserna inom fackföreningsrörelsen är oroande av flera skäl. Jag tänker inte bara på löntagarfondsfrågans sakliga behandling. I och för sig skulle ett beslut av TCO-kongressen för kollektiva fackföreningsstyrda löntagarfonder mot 70–80 % av medlemmarnas önskan utgöra en unik händelse i den svenska demokratins historia. Men allvarlig är också frågan om TCO:s framtid. Splittras tjänstemannarörelsen? Får vi två olika organisationer – en borgerlig och en socialistisk? Förebilder finns ju ute i Europa.

Vilken tilltro får den enskilde svensken till fackföreningsrörelser över huvud taget, till den facklige förtroendemannen, ja, till den facklige förtroendeman som också driver partipolitik? Medverkar denna utveckling till ett minskat förtroende för politikerna över huvud taget?

All offentlig makt utgår från folket – jag inledde mitt allmänpolitiska inlägg med den grundsatsen från regeringsformen. Demokratien i alla delar av vårt samhälle är en rättighet. Men den är också en skyldighet. Med andra ord beror demokratien på oss alla, på oss som bär upp de politiska partierna, på oss som bär upp facket. Är vi missnöjda med demokratien i samhället eller i ett politiskt parti har vi faktiskt skyldighet att säga ifrån. Är vi missnöjda med fackföreningsledarnas handläggning av de fackliga frågorna och demokratien i facket måste vi också säga ifrån.

Herr talman! Vi har den demokrati vi förtjänar.

Anf. 42 STEN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Alf Wennerfors viskade till mig, innan han gick upp hit till talarstolen: Jag skall vara saklig. Men det är ju lång väg hit fram, och innan han kom hit var det glömt.

Vi har inte presenterat ett budgetalternativ som ger ett underskott på 4–5 miljarder. Genom de inkomstförstärkningar som vi föreslagit minskar vi budgetunderskottet – inte mycket men ändå med en dryg miljard.

Beträffande den socialt inriktade försämringen av sjukförsäkringen: Jag vet inte hur jag skall få Alf Wennerfors och de borgerliga att förstå vad jag menar. Men låt mig säga: Om jag som partisekreterare, om Alf Wennerfors som kampanjledare, tydligen, eller om Nils Åsling som statsråd vaknar förkyld en morgon med feber i kroppen och går till jobbet – då märks det dess värre inte så stor skillnad. Men om den som har ett tungt jobb vaknar förkyld med feber i kroppen, då kan han inte göra jobbet. Men det är just denna grupp av människor som blir utsatt här – det var det jag ville ha sagt.

Jag hade verkligen hoppats att Alf Wennerfors, som är en hedersman, skulle ta avstånd riktigt rejält ifrån SAF-kampanjens metoder – i varje fall i de stycken som jag refererade. Jag har här en hel bunt med uttalanden, och jag skall anföra några citat om jag hinner. I SAF-tidningen säger man att förslaget är sådant att man visst kan dra paralleller med Polen och öststatssocialismen – det är ett hot mot den demokratiska samhällsordningen. Dess värre har landets statsminister haft den goda smaken att i varje fall insinuera att det skulle ligga någonting i det.

Jag skulle kunna ta en del andra citat, som jag kom att tänka på när Gösta Bohman med sådan emfas hävdade att "vi kommer aldrig att acceptera kollektiva tvångsfonder" – som han uttryckte sig.

Här är ett citat: "Detta är ett experiment i praktisk socialism, ett hot mot den fria avtalsrätten." Så sade Jarl Hjalmarson i ATP-kampanjen. Finns det en borgerlig ledamot – det är inte så många närvarande nu – bland er som sitter här i dag som är beredd att gå upp och säga: Jag vill avskaffa ATP därför att det är ett hot mot friheten och demokratin i detta land. Nej, det är ju tvärtom. Då man diskuterar detta med borgerliga ledamöter kan man ju nästan tro att det var ni som genomförde ATP mot arbetarrörelsen.

Ett annat citat: "Detta leder till ökad maktkoncentration och centralisering." Så sade Thorbjörn Fälldin. "Detta är den största socialiseringen sedan Gustav Vasas tid." Det är så litterärt uttryckt att det bara kan ha sagts av Gunnar Helén.

Gösta Bohman sade, precis som i dag: Vi kommer aldrig att acceptera detta förslag – det är ett tvång. Gösta Bohman var en av dem som tillförde fjärde AP-fonden 400–500 miljoner, vill jag minnas, för aktieköp. Då ni kommer till sans och måtta och ger er själva tid att tänka efter, kommer ni att acceptera det här också sedan vi har genomfört det.

Anf. 43 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Då måste jag få ställa en fråga till Sten Andersson när det gäller frånvaron. Medger inte Sten Andersson att vi på något sätt måste komma åt okynnesfrånvaron? Medger inte Sten Andersson att vi – utöver problemen med vårt mycket höga kostnadsläge i förhållande till kostnadsläget i företag i andra länder som vi kan konkurrera med – också har ett problem med produktiviteten? Om vi har en okynnesfrånvaro ute i arbetslivet som försämrar produktiviteten, måste vi då inte vidta åtgärder för att komma åt detta?

Sten Andersson hänvisar till alldeles speciella fall, löntagare med tunga arbetsuppgifter, och jag har stor förståelse för dem. Jag tror inte att de behöver drabbas speciellt mycket om man skulle öka antalet karensdagar med en eller två – faktiskt inte. Vi har större problem i samhället som vi skall lösa.

När det gäller frågan om SAF:s kampanjmetoder uppfattade jag att Sten Andersson ställde frågan till en mängd direktörer som inte var här. Sten Andersson räknade upp många av dem med Curt Nicolin i spetsen. Jag vill bara framhålla att jag så sent som för några dagar sedan har sagt, t. o. m. i något av våra massmedia, att jag är förvånad över att SAF, som tidigare ansett att man inte skall ha politik på arbetsplatsen, nu kommer med någon form av kampanj. Jag vet inte hur den är upplagd, men det påstås av en del att den skall bedrivas på arbetstid, och av en del påstås det att den inte skall bedrivas på arbetstid. Jag vet alltså inte riktigt hur det är med detta. Andra säger att det inte är en politisk kampanj, att det är en information om hur svenskt näringsliv skulle fungera om vi skulle få ett system med kollektiva löntagarfonder här i landet. Och då måste jag säga att jag kan ha förståelse

för att man från svenskt näringsliv vill diskutera detta inom sina företag, på sina arbetsplatser.

Nr 70

Onsdagen den
3 februari 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 44 STEN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag hoppas att Alf Wennerfors då också har förståelse för att de fackliga företrädarna, förtroendemännen, och de anställda ute på arbetsplatserna vill informera om hur de tror att detta skall fungera – så är de åtminstone jämställda parter.

När det sedan gäller detta med försämringen av sjukförsäkringen så skall om en stund konungens och min livmedikus Gunnar Biörck i Värmdö träda upp i talarstolen. Han kan tala om för Alf Wennerfors att korttidsfrånvaron på grund av sjukdom omfattar 13 % och att det finns många sjukdomar som varar väldigt kort tid. Jag har allergiska barn, det finns många kvinnor med besvärliga mensproblem, och det finns förkylningar. Försämringen av sjukförsäkringen kommer att innebära, som Leif Blomberg i Metall sade, att metallarbetarnas höst- och vårförkylning kommer att kosta dem ungefär 1 500 kr.

Ni kastar ut barnet med badvattnet. Det mår inte barnet bra av.

Anf. 45 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Hur det skall gå till med den här kampanjen och hur LO, som ju har sysslat med politik i ganska många år, skall komma överens med SAF tycker jag bör tas upp vid förhandlingsbordet. Jag tror inte att vi behöver oroas så väldigt mycket för detta. Jag tycker att ni helt i onödan blåser upp den här historien alldeles förfärligt.

Vad jag pekar på när det gäller korttidsfrånvaron är okynnesfrånvaron, som ju är korttidsfrånvaro – en dag eller två dagar och ofta i anslutning till söndagar eller helger över huvud taget och även i anslutning till att något VM visas i våra televisionsapparater. Men den korttidsfrånvaro som är verkligt befogad – den kan vara orsakad av några av de sjukdomar som Sten Andersson nämnde – tror jag att vi mycket väl kan klara upp genom läkares intyg. Jag tror att den här ändringen mycket väl går att genomföra. Den syftar till att öka produktiviteten inom arbetslivet, vilket är helt nödvändigt om Sverige skall kunna klara den ekonomiska krisen.

Anf. 46 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det finns ett nära samband mellan samhällsklimatet i dess helhet – såväl inom som mellan länder – och den ekonomiska utvecklingen. Ekonomisk stagnation och massarbetslöshet lägger ingen god grund för avspänning mellan länderna, för vidgade mänskliga fri- och rättigheter och för en ökad solidaritet. Den allmänna samhällsdebatten och kulturlivet drabbas också negativt. I tider med allvarliga ekonomiska problem minskas möjligheterna till nyanseringar. Trots att motsatsen borde vara fallet försvåras också förnyelsen, och det allmänna klimatet för djärva experiment är oftast mycket dåligt. Risk finns också alltid för trångsynthet och för att en snäv egoism breder ut sig, att de grundliga resonemangen och ett

vetenskapligt logiskt tänkande trängs undan av lösningar som är förenklade, brutala och osolidariska. Vi ser dagligdags exempel på detta både i vårt land och utomlands.

I Sverige finns i dag i alla folkgrupper kunskaper om de svåra ekonomiska förhållanden som präglar vår tid. Man kan tala om ett utbredd krismedvetande. Detta är positivt om det utnyttjas för att stimulera nytänkande, konstruktiva lösningar på faktiska problem och om det utnyttjas för att vidga förståelsen för nödvändiga förändringar i levnadsmönstret i vårt samhälle. När så sker är kunskap den förutsättning för att klara problemen som vi inte kan undvara. Men det finns också risk för att krismedvetandet utnyttjas för att skapa defaitism, för att ta till överdriven svartmålning och för att förvärra sämre ställdas situation. Den som svartmålar våra möjligheter utan att anvisa konstruktiva lösningar på problemen förstärker inte bara risken för att de mest dystra förutsägelseerna skall förverkligas – utan bidrar också till ett samhällsklimat som av de starka utnyttjas för att trampa ned de svaga.

Tyvärr måste jag konstatera att förmågan att beskriva den egna situationen som nattsvart och att kräva att andra skall anpassa sig – dvs. krav på samhällsingripande – är väsentligt större i många delar av näringslivet och bland intresseorganisationer av olika slag än förmågan att vara konstruktiv och att själv anvisa lösningar på problemen.

Verkligheten är dock en annan.

Inflationen pressas nedåt. Stora steg togs under 1981 då inflationstakten var ca 10 % jämfört med närmare 14 % under 1980. Det finns goda förutsättningar för en ytterligare sänkt inflationstakt i år – särskilt om balansen i ekonomin på andra områden också kan förbättras. 1981 innebar en mycket betydande förbättring av handelsbalansen. På ett enda år förbättrades nettot i handelsutbytet med utlandet från ett underskott på nära 11 miljarder kronor 1980 till i stort sett balans under fjolåret. Bl. a. därför kunde också utlandsupplåningen minskas från 22 miljarder kronor 1980 till ca 8 miljarder kronor 1981. Genom en mycket hård budgetprövning har också budgetunderskottet i realt penningvärde minskats. Ingen kan påstå att vi nu har en expansion i offentlig sektor som är till hinder för industriell utveckling. Problemet är i stället att med de medel som finns i offentlig sektor befrämja utvecklingen i produktionen på ett bättre sätt än tidigare.

Arbetslösheten framstår som ett allvarligt problem. Den skall bekämpas med kraft. Att så varit fallet visas av att arbetslösheten i Sverige är en tredjedel jämfört med dominerande industriländer, och ansträngningarna här i landet skall enligt regeringens övertygelse fortsätta.

Konkurrenskraften är nu, jämfört med andra länder, lika bra eller bättre än vid 1970-talets början. Utsikterna att ytterligare förbättra situationen under 1982 är goda.

De samlade insatserna för teknisk utveckling och forskning har genom en medveten politik ökat väsentligt. I andel av BNP har de ökat från 1,5 % vid 1970-talets början till närmare 2 % i dag. Sverige ligger därmed i topp bland industriländerna. Från regeringens sida går vi nu vidare, bl. a. i en forskningspolitisk proposition, som chefen för utbildningsdepartementet har

huvudansvaret för, och genom en proposition på dataområdet. Tidigare har riksdagen presenterats förslag om skatteutjämnande uppfinnarkonton som stimulans såväl för förslagsverksamheten i företag som för fristående uppfinnare och innovatörer. Genom oljeersättningsfonden, industrifonden, STU och de regionala utvecklingsfonderna lämnas mycket betydande bidrag till teknikutvecklingen; satsningarna har vuxit i storlek väsentligt under senare år. I industridepartementet pågår med ökad intensitet ett arbete för att använda upphandlingen i syfte att främja förnyelse och teknikutveckling i svenskt näringsliv. Utvecklingsbolag har startats för upphandling när det gäller miljö, energi och transporter, och förhandlingar pågår med Landsförbundet och Kommunförbundet för att tillsammans med förbunden på likartat sätt organisera upphandlingen på för dem viktiga områden.

Vi räknar dessutom med att under året ta för den tekniska utvecklingen viktiga beslut. Det gäller exempelvis Tele-X-satelliten, lika väl som det nordiska satellitsamarbetet via den s. k. Nord-Com, där avgörande diskussioner skall kunna slutföras och beslut tas inom kort.

Under våren kommer riksdagen att föreläggas en proposition som rör småföretagens situation. Liksom när det gäller teknisk utveckling har småföretagen, och särskilt då nyföretagandet, en stor betydelse för vitaliteten i det ekonomiska livet. Om inte en stor strukturell arbetslöshet skall skapas, med det begränsade utrymme för tillväxt i offentlig sektor som alla numera räknar med under en betydande del av 1980-talet, måste nyföretagandet vara stort och villkoren för små och medelstora företag därmed vara gynnsamma.

Genom 1977 års småföretagsprogram tillskapades utvecklingsfonderna som ett viktigt instrument för näringspolitiken i varje län. Erfarenheterna av deras verksamhet är allmänt goda, vilket bl. a. framgår av en utvärdering som gjorts av statens industriverk. I årets småföretagspaket räknar jag därför med att ytterligare utvidga utvecklingsfondernas möjligheter att vara ett instrument för en dynamisk utveckling inom småföretagsdelen av näringslivet.

Utvecklingen i framgångsrika mindre företag begränsas dock inte sällan av soliditeten och svårigheterna att mobilisera ytterligare eget kapital för expansion. Det finns anledning tro att utvecklingsmöjligheter därmed går till spillo, och dessutom bidrar det till en koncentrationsprocess som inte är till gagn för det ekonomiska framåtskridandet och som nästan alltid strider mot önskemålet att minska maktkoncentrationen och främja en samhällsnyttig konkurrens i produktionslivet. Regeringen kommer därför i den s. k. småföretagspropositionen att föreslå åtgärder som skall möjliggöra att småföretag kan stärka sin soliditet och sina utvecklingsmöjligheter samtidigt som makten blir kvar i det lilla företaget. För att möjliggöra detta skall regeringen lägga fram förslag om lindring i dubbelbeskattningen och främja handeln med aktier även för mindre företag utanför börserna.

Om drygt en månad skall också en regionalpolitisk proposition föreläggas riksdagen. Jag har för avsikt att i denna föreslå en effektivisering av medlen.

decentralisering och avbyråkratisering av planering och beslutsfattande och en vidgning av medelsarsenalen.

Under 1970-talet bröts 1960-talets låtgåpolitik inom regionalpolitiken.

Skogslänen har kunnat notera befolkningsökning, och industriutvecklingen har förbättrats väsentligt. Den länsplaneringsomgång som ligger till grund för regeringens regionalpolitiska förslag i vår visar tillsammans med bl. a. långtidsutredningen att en mycket offensiv politik behövs, om inte utvecklingen åter skall bli liknande den vi efter hård kamp lyckades styra bort ifrån.

Lokaliseringspolitiken byggde länge på att främja expansionsinvesteringar och på förflyttning av expansion från överhettade områden till glesbygdslänen. I den ekonomiska situation vi nu har att räkna med räcker en sådan politik inte till för att trygga livsvillkoren i de mest utsatta regionerna. Inom regionalpolitiken behöver vi därför enligt min mening också särskild stimulans till nyföretagande och entreprenörskap, medel för att främja en breddning och differentiering av produktionslivet samt insatser för att öka den regionala självtilliten när det gäller kunskaper och teknikutveckling.

Målet för regionalpolitiken, att skapa en sådan balanserad utveckling att människor skall ha tillgång till arbete, service och god miljö oavsett var de bor i landet, skall ligga fast. Regionalpolitiken har mycket stor betydelse för möjligheterna att åstadkomma social trygghet, jämlikhet, resurshushållning och en god miljö. Låt mig särskilt understryka regionalpolitikens stora betydelse för möjligheterna till jämställdhet mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden och för möjligheterna att undvika ungdomsarbetslöshet utan tvångsvis geografisk flyttning.

Om inte den sociala oron skall tillta och motsättningarna öka i det svenska samhället, behöver vi kraftfulla regionalpolitiska insatser. Spektakulära punktinsatser, typ Öresundsbron, som oppositionen tycks förespråka, ökar enbart den regionala obalansen och binder resurser som nu måste koncentreras på industriell förnyelse och differentiering av näringslivet. Jag hoppas att den tid är förbi när de offensiva insatserna förbehölls vissa orter och att vi nu kan eftersträva allsidigt sammansatta lokalsamhällen med närhet mellan arbete, service och fritidsmöjligheter i hela landet och alla landets orter. Med en sådan inriktning främjar vi inte bara jämlikheten och den sociala tryggheten, utan vi lägger också grunden till en decentralistisk samhällsstruktur som underlättar resurshushållning och skapar förutsättningar för en god miljö åt alla människor.

Jag har här berört två viktiga propositioner som vi avser förelägga riksdagen under våren – småföretagspropositionen och den regionalpolitiska propositionen.

Som en tredje komponent i denna offensiv på bred front, som inkluderar industripolitiska satsningar, kommer jag att under våren också presentera en kooperationsproposition.

Med utgångspunkt i det utredningsarbete som pågått i kooperationsutredningen och det remissarbete som f. n. pågår kommer vi för riksdagen att lägga fram förslag med avsikt att likställa kooperationen som företagsform

med andra företagsformer. Inom industridepartementet pågår nu ett arbete i en arbetskooperativ delegation med sikte på att redan inför vårens proposition presentera förslag till åtgärder för att underlätta nybildning av företag också i kooperativ form. Delegationens breda sammansättning med bl. a. ledamöter från de fackliga organisationerna och näringslivet garanterar en allsidig belysning av de frågor och problemställningar som kan finnas på detta område. Speciell tonvikt kommer att läggas på kapital- och finansieringsfrågorna för löntagarägda företag.

Det personliga engagemang och den initiativkraft som håller på att utvecklas bland de verksamma i många företag – kanske delvis föranledd av ett ökat "krismedvetande" – utgör en omistlig resurs i ett läge där optimism och framtidstro behövs mer än någonsin tidigare i svenskt näringsliv.

Även de statliga företagen kommer att bli föremål för en särskild proposition till riksdagen. Jag har tidigare poängterat det förbättrade kostnadsläge i förhållande till omvärlden som bl. a. regeringens stabiliseringspolitiska åtgärder medfört.

Vi har under ett antal år genomfört ett antal strukturella förändringar och omorganisationer i näringslivet. Detta har framför allt gällt de tunga basindustrierna. Det statliga engagemanget har ökat i dessa. Vi har nu genomfört dessa saneringar och rekonstruktioner för att skapa lönsamhet i hårt ansträngda branscher. Det har kostat mycket pengar, men det har inte desto mindre varit nödvändiga insatser. Med det allmänt förbättrade konkurrensläge som nu uppnåtts anser vi det dags att ånyo förutsättningslöst analysera och pröva de statliga ägarengagemangen för att bäst tillvarata fördelarna och effekterna också av den stabiliseringspolitiska utvecklingen.

Det är därför vi inför en under våren planerad proposition om Statsföretag AB har förutskickat en förutsättningslös granskning av denna företagsgrupp och strävat efter nya lösningar för att höja effektiviteten i gruppen.

Det har under årens lopp talats mycket om akutmottagning i industridepartementet. Svenskt näringslivs konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter har förbättrats dithän genom ekonomisk-politiska åtgärder under den sittande regeringens tid, att strukturförändringar nu kan genomföras under socialt acceptabla former, utan stora samhällsinsatser, i större utsträckning än de första åren efter kostnadsexplosionen i mitten av 1970-talet. Genom det löneavtal som nu gäller har också arbetsmarknadens parter påtagit sig ett stort ansvar och underlättat en politik som koncentreras till de långsiktiga förutsättningarna. Det har alltså nu skapats goda villkor för förnyelse, dynamik och utveckling i svenskt näringsliv. Även om konjunkturutvecklingen är svårbedömd finns goda möjligheter till att 1982 skall innebära en verklig uppgång. För att säkra den ekonomiska återhämtning som nu är i sikte behövs emellertid samförståndslösningar av typ LO-SAF-uppgörelsen våren 1981 och den politiska uppgörelsen mellan regeringspartierna och socialdemokraterna om inkomstskatterna.

Vilja till samförstånd minskar emellertid inte behovet av debatt på de punkter där åsiktsskillnader faktiskt föreligger. Från centerns sida föresprå-

kar vi en tredje väg i politiken, en väg som innebär mera av samförstånd och mindre av konfrontation. I anslutning till detta skulle jag också vilja återvända till frågeställningar som jag reste redan vid höstens allmänpolitiska debatt men som då tyvärr inte föranledde någon reaktion från oppositionspartierna.

Den mest angelägna diskussionen inom näringspolitik och samhällsekonomi borde vara hur vårt näringsliv, ja, hela vårt samhälle, skall kunna bli mera dynamiskt. Det finns en hel rad skäl till detta, och låt mig endast peka på några som indirekt också visar hur farligt det skulle vara med t. ex. löntagarfondsmodeller som konserverar industristrukturen.

Industrisektorn är f. n. för liten i förhållande till den konsumtion vi redan har och, än mer, i förhållande till de anspråk på förstärkta samhällsinsatser som finns i dag. All erfarenhet visar att vi inte kan klara den nödvändiga utbyggnaden av industrisektorn utan ett gynnsamt klimat för nya företag, utan förbättrade villkor för småföretagen och utan ett ökande intresse för att utnyttja nyvinningar inom tekniken i Sverige.

Vikten av att vi får ett dynamiskt näringsliv och samhälle i stället för en konserverad industristruktur understryks också av den snabba internationella strukturomvandling som nu sker och som kan komma att bli än snabbare i framtiden. Det är ett erkänt faktum att Sveriges traditionella industristruktur inte längre ger de fördelar som gavs under uppbyggnadsskedet i Europa. De fördelar som vi då hade genom vår industrisammansättning och de särskilda konkurrensfördelar vi då hade inom vissa branscher har gått förlorade bl. a. genom förändringar i den internationella efterfrågan och genom att utbudet av varor från nyindustrialiserade länder tillkommit. Basnäringarna i Sverige har berörts i särskilt stor utsträckning. Även om en omfattande strukturanpassning redan ägt rum, en anpassning som i flera avseenden gått snabbare än i viktiga konkurrentländer, återstår ytterligare krav på anpassning av strukturen även framgent. Vi vet att denna anpassning blir svår genomförbar och dyr, om inte tillkomsten av nya företag och nya produktionsidéer som alternativ till föråldrade kan åstadkommas.

Jag vill i detta sammanhang ställa en fråga till mina socialdemokratiska vänner i kammaren: På vilket sätt skulle löntagarfonder ha främjat dynamik och strukturanpassning och hindrat en oekonomisk konservering av olönsam industristruktur? Mitt problem under de år jag lett industridepartementet har inte varit att försvara att jag gett så mycket pengar i stöd till företag med bekymmer. Problemet har varit det helt motsatta; det kan jag garantera. Kraven har varit att regeringen skulle medverka med än större stöd i syfte att bevara den struktur som vi haft inom t. ex. varvsnäringen, handelsstålsindustrin etc.

I många fall har de lokala fackliga organisationerna fått stöd även centralt inom socialdemokratien. Tyvärr har det lett till en kostsammare strukturanpassning i vissa fall. I de fackliga organisationernas tidningar har jag också flera gånger kunnat läsa att nedläggning inte skulle behöva komma i fråga – när detta i och för sig beklagansvärda faktum tvingats fram – om löntagarfonder hade varit införda och dess pengar kunnat användas. Därför

frågar jag: Innebär inte kollektiva löntagarfonder enligt socialdemokratisk modell att risken för att industristrukturen konserveras ökar, att nödvändiga anpassningar försvåras och att dynamiken i samhället minskas?

För mig är detta en både svårartad och svårfrånkomlig följd, om man lägger makten över produktionsresurserna i händerna på de verksamma i den befintliga strukturen, medan några företrädare för nya företag, nya arbetsplatser och nya produktionsidéer inte ges företräde vid besluten. Dynamik i näringsliv och samhälle är för mig oupplösligt förenat med pluralism, möjligheter till enskilda initiativ och decentraliserat beslutsfattande. Kollektiva löntagarfonder enligt LO/SAP-modellen pekar i rakt motsatt riktning.

Riskerna med en konservering av industristrukturen och nödvändigheten av en mer dynamisk inriktning kan utvecklas mycket mer. Den struktur vi har i dag är i stort uppbyggd med billiga råvaror och billiga energiresurser som grund. Vi har många exempel som visar hur tidigare föreställningar om outtömliga naturresurser i dessa avseenden är felaktiga. Också av dessa skäl behöver vi förnyelse, ett klimat för nya produktionsidéer och nya företag som kan ersätta dem som drabbas hårdast av omställning från icke förnybara resurser till förnybara.

Också av sociala skäl är en ny industristruktur långsiktigt angelägen. Inte minst i storstäderna med deras långa pendlingsavstånd, tröttande arbetsresor och sektoruppdelade verksamhetsområden finns detta behov. Även här är förnyelse av näringsliv och samhället långt viktigare än åtgärder som konserverar den befintliga strukturen, om välfärden skall förbättras.

Det finns alla skäl att verka för en dynamisk utveckling av vårt näringsliv och samhälle. Det är den slutsats man kan dra. Resurskrisen, den s. k. nya ofärden i industrisamhället, stagflationen och behovet av strukturomvandling i den internationella ekonomin och den på många håll bristande framtidstron gör att förnyelse, mångfald och ökat utrymme för enskilda människors engagemang framstår som mer angeläget än någonsin. Däremot fruktar jag alla åtgärder som konserverar nuvarande industristruktur, som minskar pluralismen och som gör enskilda beroende av en enda maktgruppering.

Regeringen har genom sin ekonomiska politik redovisat vägar till utveckling och förnyelse. Stödet till småföretag, förbättringen av konkurrensförmågan, satsningen på forskning och teknisk utveckling liksom de förbättrade förutsättningarna för investeringar ger oss goda möjligheter att nu inleda en ny era av framgång för produktionen. I likhet med vad Nordal Åkerman uttryckt tror jag inte minst "att en satsning på den lilla skalan ger Sverige förutsättningar att växa". Det är den tredje vägen i svensk ekonomi som erbjuder nya och intressanta alternativ.

I Dagens Nyheter i dag påstår Lars Tobisson i polemik med mig att det inte finns en tredje väg i politiken. Man måste välja sida, säger han, efter att ha uttryckt sin förståelse för Thatchers och Reagans orättvisa och arbetslöshetsskapande ekonomiska politik. Detta är ett intellektuellt undermåligt resonemang i svartvita färger utan nyanser.

Självfallet finns en tredje väg. Den som är emot dödsstraff behöver inte vara för laglöshet, som man kanske något förgrovat men för pedagogikens skull kan uttrycka det. Den som är för alla människors lika fri- och rättigheter kan inte ställa sig enbart på de starkas sida – tvärtom måste engagemanget i första hand gälla dem som har svårigheter i samhället. Marknadsekonomi är den mest effektiva formen för att främja produktivitet och utveckling, men skall vara förenad med samhällets ansvar för social trygghet och skydd åt viktiga miljövärden. Dessutom återfinns perfekt fungerande marknader endast i läroböckernas värld, varför en fördelningspolitik till förmån för de sämst ställda är omistlig i en demokrati. Med tanke på de ytterkantsståndpunkter som stundom togförs också i den svenska debatten finns det inte bara utrymme för utan det är helt enkelt nödvändigt med en tredje väg.

Det är genom enskilda människors engagemang och genom samverkan lokalt som de nödvändiga stegen för förnyelse och landvinningar kan göras. Förnyelse kan lika litet som solidaritet kommenderas fram. Den som har tilltro till enskilda människors förnuft och enskilda människors vilja att ta omsorg om denna värld behöver dock inte förtvivla. Genom stimulans av de enskilda människornas fria vilja att samverka kan välfärden förbättras och samhället göras starkare.

Ett starkt samhälle kan däremot aldrig skapas genom tvångskollektiva modeller eller genom att enskilda tvingas till samverkan men förvägras att själva förvalta den andel de skall avstå till det gemensamma bästa. Detta är för oss centerpartister lika självklart som att ett starkt samhälle och ett välfärdssamhälle heller inte uppstår som resultat av att de starka ohämmat får växa på de svagas bekostnad eller i ett samhälle där enskilda människors vilja till gemensamt ansvarstagande motverkas.

Anf. 47 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! "Arbetslösheten slår alla rekord", "De redan svaga drabbas värst", "Vi har hamnat i en ond cirkel", "Kvinnorna mest utsatta", "Ökad arbetslöshet, det stora slöseriet" osv. Detta är några rubriker från tidningar i Gävleborg, rubriker som också var införda i tidningar på andra platser i landet, när länsarbetsnämnderna publicerade 1981 års decembersiffror över arbetslösheten.

I praktiskt taget samtliga län visade siffrorna nya arbetslöshetsrekord. I Gävleborg ökade arbetslösheten med 1 000 personer på en månad, mellan november och december. Ökningen sker främst bland kvinnor och ungdomar. Det visar sig att de typiskt kvinnliga yrkena kontors- och servicearbeten försvinner i allt snabbare takt.

Det krävs 12 000 nya och fasta jobb för att klara den aktuella arbetslösheten i Gävleborgs län. Detta behov kan jämföras med att det vid december månads utgång endast fanns 342 lediga platser.

Samma resultat uppvisas i övriga skogslän men också i län söderut, exempelvis i Blekinge.

Den dystra bilden är, och kommer framöver att vara, att antalet arbetslösa ökar, medan det lilla antalet lediga platser minskar ännu mera. Ingenting

tyder alltså på en snabb förbättring så länge borgarpartierna får sitta kvar i regeringsställning.

Det är helt makalöst att samhället har råd med arbetslöshet, men inte råd att ge människor ett arbete. Varje arbetslös kostar staten mellan 75 000 och 80 000 kr. Staten betalar bara i Gävleborgs län 1 miljard kronor per år för att hjälpligt hålla dem som av kapitalisterna ställts på gatan skadeslösa.

Man talar i dag om värnet av frihet. Arbetslöshet är ett angrepp på individernas frihet och oberoende. I det borgerligt styrda Sverige har hundratusentals människor berövats rätten till arbete.

Under de senaste tio åren har det pågått en omfattande strukturförändring inom svenskt näringsliv. Inom basnäringarna järn, stål, skogs- och varvsindustrin har omfattande företagsnedläggningar ägt rum. Dessa förändringar har helt skett på de s. k. marknadskrafternas villkor. Det har inte varit samhällets bästa som varit rättesnöret. Här har det kortsiktiga vinstintresset styrt utvecklingen. Inga samhällsekonomiska bedömningar har gjorts vid de s. k. strukturförändringar som genomförts.

För att något visa hur strukturförändringarna har härjat inom svensk industri skall jag ta exempel från en av vårt lands viktigaste basnäringar, nämligen skogsindustrin. Från 1966 till 1980 har 52 tillverkningsenheter inom cellulosa- och slipmasseindustrin blivit nedlagda. När det gäller nybyggda resp. nedlagda tillverkningsenheter i pappers- och pappindustrin under tiden 1970–1978 har fem nya anläggningar byggts och samtidigt sju lagts ned. Under en femårsperiod, mellan 1977 och 1981, har 15 massafabriker och åtta pappersfabriker blivit nedlagda.

Den sågverksinventering som gjordes 1973 redovisade att det då i vårt land fanns 3 567 sågverk. År 1979, sex år senare, fanns det 2 488, alltså en minskning med 1 082 sågverk.

Jag skulle kunna fortsätta med att räkna upp bransch för bransch och redovisa samma resultat som för skogsindustrin. Från 1965 t. o. m. 1980 har över 122 000 industrijobb försvunnit. Under 1981 har denna minskning fortsatt med, enligt uppgift, ytterligare 41 000 industriarbeten.

Vad är då orsaken till detta? Ja, merparten av den ekonomiska debatten i vårt land ger en felaktig bild av förhållandena. Industrins problem framställs som ett kostnads- och exportproblem. Detta är en politiskt styrd förfalskning, syftande till att gynna exportkapitalet och multinationaliseringen samt att angripa de lönarbetande.

De verkliga problemen är av annat slag. De är en frukt av den kapitalistiska utvecklingens egna lagar. Storföretagen strävar efter ökade vinster och gör därför rationaliseringar. De vill ytterligare öka utsugningen av och kontrollen över de anställda. De pressar upp sina priser. De genomför en internationell arbetsdelning mellan sina dotterbolag för att kunna vinna extra profiter på förtrycket av de arbetande i tredje världen.

Den improduktiva verksamheten växer. I många länder minskar de produktiva investeringarna, medan spekulation och skumraskaffärer frodas. Förfallstendenser breder ut sig.

Frågan är då, i ett läge när den kapitalistiska krisen orsakar en allt större utarmning av det arbetande folket, basnäringarna och hela regioner, när arbetslösheten ökar, när SAF och den politiska högern angriper allt vad solidaritet och rättvisa heter: Skall man tala om samförstånd och slå till politisk reträtt? Sviker man då inte starkt förankrade krav och förväntningar bland människor i arbetarrörelsens djupa led?

Är det riktigt att reducera en så viktig fråga som makten och ägandet till att bli en fråga om riskvilligt investeringskapital till de privata företagen? Detta är ju vad löntagarfonderna i sin senaste skepnad handlar om.

Det är därför obegripligt varför hela skalan av borgare gapar och skriker så högljutt om dessa fonder. Om det vore så väl att de skulle leda fram till socialism och planhushållning, kunde man ju känna sig nöjd. Men löntagarfonderna handlar enbart om att man skall använda en del av arbetarnas lönepengar för att köpa aktier. I vissa fall skall man också ta en del av företagets vinster för dessa aktieköp. Det står i fondannonserna att "man skall köpa aktier i svenska företag på samma villkor som andra köpare", alltså tillföra aktiemarknaden mera pengar och därmed garantera det kapitalistiska systemets fortsatta existens.

Måste inte kampen mot högerkrafterna också innebära en djuggående kamp mot det kapitalistiska klassamhället? Makten över produktionen och ekonomin innehas i dag av storfinsans, vilket ger den makt att bestämma över samhällsutvecklingen.

Storfinsansens makt och ägande, den kapitalistiska marknadsekonomin, måste därför angripas och ersättas med en demokratiskt planerad ekonomi och produktion för social nytta.

Utslagsgivande i en strategi för socialismen är brytandet av storfinsansens makt genom erövring av dess avgörande kontrollpositioner i storbanker, stiftelser, investmentbolag och storindustrier.

En del i en strategi för socialismen är inrättande av s. k. samhällsfonder som vpk föreslår och som skall ge kapital till ett nödvändigt samhälleligt industrialiseringsprogram. Produktionsbeskattning, skatt på bolagens vinster, skärpt skatt på arv och stora förmögenheter osv. är de huvudsakliga finansieringskällorna för denna samhällsfond. En nationell fond och regionala fonder i varje län skall inrättas.

Samhällsfonderna skall användas för att rädda jobben i hotade branscher och regioner, för offensiva industrisatsningar och för stöd till kooperativa och löntagarägda företag. Det gäller bl. a. vidareförädling av våra råvaror och en alternativ produktionsinriktning för industrigrenar som t. ex. varv och textil.

Det är viktigt att fackföreningarna tar kamp för kontroll över investeringarna. De lokala fackföreningarna måste med det centrala fackets stöd utarbeta egna investeringsplaner över vad som skall produceras och hur produktionen skall ske.

Vpk har, som tidigare nämnts i debatten i dag, utarbetat ett program för 100 000 nya industrijobb under 1980-talet. Här kommer alltså vpk:s förslag till samhällsfonder in som ett viktigt led i att utveckla detta program. Vi har i

vårt program för 100 000 nya industrijobb angivit ett antal områden, vilka ligger nära till hands för en svensk nyindustrialisering. Jag vill nämna några.

1. En grundlig förnyelse av landets nu osammanhängande, dyra och delvis hårt nedslitna transportsystem. Utbyggnad och upprustning av järnvägsväsendet samt det kommunala och regionala systemet för kollektiv persontrafik. Utbyggnad av den inrikes sjöfarten som alternativ för tunga transporter. Detta kan sysselsätta ca 10 000 fler personer inom fordonsindustrin, varv, elektronik och anläggningsindustrin.

2. Ökad satsning på och spridning av nya energisystem. Det bör kunna ge 2 000–3 000 nya arbeten.

3. Ökning av bostadsbyggandet på bristorterna ger ett begränsat antal nya arbeten. Till detta kommer dock effekten av ett program för sanering av stadsmiljöer och undermåliga bostadsområden samt en utveckling av nya lösningar inom anläggnings- och byggnadstekniken. Då byggnadsämnesindustrin även medverkar i den allmänna expansionen inom programmets ram, bör detta kunna ge ca 15 000 nya arbeten.

4. Återvinnande av en allsidig försörjning med industrimaskiner, jordbruksmaskiner och apparater. Detta ger minskat importberoende, lägre kostnader, mindre effekter av kartellisering samt en bättre anpassning till produktionens speciella behov i Sverige. Detta är den viktigaste delen inom det program som vi har föreslagit. Det skulle kunna ge ca 20 000 nya arbeten.

5. Viss, begränsad dämpning av nuvarande tekoimport i förening med bättre anpassning till praktiska användningsområden bör ge underlag för ca 3 000–4 000 nya arbeten inom beklädnadssektorn.

Detta är en del av vårt förslag när det gäller 100 000 nya industrijobb under 1980-talet.

Inom samtliga befintliga och nya samhällsägda industrier måste från början byggas upp demokratiska förvaltningssystem. De arbetandes allsidiga kunnande måste tas i anspråk. Det teknologiska tänkandet måste ta en delvis helt ny riktning, inom vilken landet måste sträva efter att bli en föregångare.

Det är på denna väg som en verklig rehabilitering av svensk industri kan uppnås, varvid de arbetande människorna blir direkt delaktiga.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

5 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

Meddelande om interpellation

den 3 februari

1981/82:142 av *Jan Bergqvist* (s) till industriministern om åtgärder mot vissa problem med multinationella företag, m. m.:

Under senare år har vi i Sverige haft flera uppmärksammade fall där utländska företag inte respekterat de regler som bör gälla vid umgänget mellan parterna på arbetsmarknaden. Det multinationella företaget företräder ofta en enorm koncentration av makt. Utvecklingen inom den utlandsägda företagssektorn är på ett annat sätt än näringslivet i övrigt beroende av beslut och förhållanden som står utanför en allmän demokratisk och företagsdemokratisk kontroll. Ett omfattande främmande inflytande över svenskt näringsliv kan innebära risker för landet från såväl ekonomisk som politisk och facklig synpunkt. Även om den utländska andelen av svensk industri f. n. inte är lika stor som i många andra länder, kan situationen snabbt förändras om några av de största svenska företagen övergick i utländsk ägo.

Det är önskvärt att samhället genom etableringskontroll har möjlighet att bestämma den utlandsägda företagssektorns storlek och inriktning. Dessutom bör samhället genom verksamhetskontroll söka säkerställa att det svenska regelsystemet tillämpas effektivt även på utlandsägda företag. Det behövs således särskilda regler för att man skall uppnå reell likabehandling av utlandsägda och svenska företag.

Även de svenska företagens utlandsinvesteringar måste uppmärksammas. Sedan mitten på 1970-talet har tiotusentals industrijobb försvunnit i Sverige medan sysselsättningen har ökat ungefär lika mycket i svenskägda företag utomlands. Enbart under år 1981 var svenska investeringar utomlands ca 5 miljarder kronor. Även om vissa utlandsinvesteringar kan vara till nytta för vår sysselsättning, har kontrollen av svenska företags utlandsinvesteringar varit otillräcklig. Sedan oktober 1981 har valutastyrelsen med regeringens goda minne ytterligare försämrat denna kontroll.

Den socialdemokratiska regeringen såg som en viktig uppgift att få de internationella investeringarna och de multinationella bolagens verksamhet under demokratisk kontroll. Detta förutsätter både internationellt samarbete och åtgärder på det nationella planet.

I det internationella samarbetet tog Sverige många initiativ. Vi försökte i OECD driva på förhandlingarna om en uppförandekod för multinationella företag. Vi hade en central roll i förberedelserna för en motsvarande FN-kod.

När den socialdemokratiska regeringen utformade sin industripolitik var behovet av kontroll över multinationella företag med som en ständigt aktuell

fråga. Den beaktades också i konsumentpolitiken, regionalpolitiken och i strävandena till en demokratisering av arbetslivet.

Vidare genomfördes under 1970-talet en rad åtgärder som speciellt tog sikte på de multinationella bolagen. Socialdemokraterna skärpte kontrollen över utländska köp av svenska företag. En hårdare granskning av svenska företags utlandsinvesteringar påbörjades. Vi fick bättre insyn i de multinationella företagen genom nya regler om koncernredovisning.

En utredning fick i uppdrag att arbeta med frågan om heltäckande etableringskontroll för utländska bolag. Även frågan om verksamhetskontroll ingick i uppdraget. Också i andra utredningssammanhang uppmärksammades problemen med de multinationella företagen.

Sedan de borgerliga partierna fått möjlighet att regera efter valet 1976 försämrades utvecklingen på detta område gradvis. Så har blivit fallet trots att ett par nya utredningar tillsatts och trots att industriminister Åsling avgav följande stolta deklaration i riksdagen: "Samma aktivitet som den som kännetecknade den gamla regeringen när det gäller kontroll av multinationella företag kan också den nya regeringen uppvisa, och den nya regeringens internationella arbete präglas av minst lika hög ambitionsnivå som den gamla regeringen någonsin presterade."

När det gäller valutaregleringen har kontrollen över svenska företags utlandsinvesteringar försvagats i stället för att stärkas. Frågan om kontroll av utländska köp av svenska företag har förhalats på ett närmast skandalöst sätt. År 1978 försäkrade industriminister Åsling att den Eckerbergiska utredningens förslag skulle behandlas med största möjliga skyndsamhet av regeringen. Men år efter år har gått, och trots upprepade bedyranden att det skall komma en proposition vet regeringen numera inte ens om den skall presentera riksdagen något förslag över huvud taget.

Jag ber därför att till industriministern få ställa följande frågor:

1. Kan industriministern lämna en samlad redogörelse för regeringens syn på de problem som multinationella företag och internationella investeringar kan medföra?

2. Vilka åtgärder vill regeringen föreslå för att komma till rätta med dessa problem?

6 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 3 februari

1981/82:242 av Carl Bildt (m) till försvarsministern om Sveriges säkerhetsintressen vid delningen av kontinentalsockeln i Östersjön:

Anser försvarsministern att Sveriges säkerhetsintressen påverkas negativt eller positivt, om delningen av kontinentalsockeln i Östersjön sker på ett

Nr 70

Onsdagen den
3 februari 1982

Meddelande om
fråga

Nr 70

Onsdagen den
3 februari 1982

sådant sätt att gränsen dras närmare Gotland än den sovjetbaltiska kusten?

7 § Kammaren åtskildes kl. 17.51.

*Meddelande om
fråga*

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert